רבי שמעון שזור אף הוא תחריחר עם שני כשים כמון אלשמו שני כשים ואשלי לרבי אלעזר אלעזר אמר מי שהיה לו בן בת שמים אלא אם כן נשא אשה כמותו מאי דכתיב אם תאמרי אל לבבך אלא אם תאמרי אל לבבך אין מקרא יוצא מידי פשוטו

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

אביי מכלי לבו מטלא דבתרא.
כגון דאמר לחבריה מגמינא
בגמלא קא סגרי (ז) ואתן קיימא לן
כרבנן דרבי יהודה (לקמן דף סב.)
ולחמרא לא גמר מגמרי שרגלא לא
מל מסכת זכר ולא מל סלסלה:

תוס' ד"ה חוקן
שהי' אוחים יכמות. נשי
שהי' אוחים הוקן
שנשאוה זו אח"ז
בהסדש.. מפמא
בטבעת פרק האשה
שולבה (קיב. א).
טעם ביאה. שבבעת
עניין בעילה ואיסורים
עצמה לביאה מתוך
קטנה. הילכך אין כאן
משום רעת קלה.

מר דחמנא נגעך ביה בשמן רבי דחיא בר אשי הוה רגיל כל עדן דהוה נפל מבורי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מאי מעמא קאמר הכי יומא הוא הוה קא נרים בגיגיתיה קשטה נפשה חלפה ותעייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא דחוזה דהדרי מיומא תבעה אמרה ליה איתי נהלה לתך רומנא דחיש צוצידא שור אול אחייתה ניהלה כי אתא לביתיה הוה קא שגיא רביתהו תנורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי הואי אמר לה הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא הואי לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימני אמר לה אנא מהא לאיסורא איכוני כל ימי של אותו צדיק הוה מתענה עד שמת באורה מותה "הנניא "אישה חפרים וה' יסלח לה בכמה הכתוב מדבר באשה שותה יין וכמעמא לכתים רבי עקיבא *כי הוה שהר לה בעלה היהוה אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר בעלה היהוה צריכה בפרה וסלוחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר בשר חזיר על ארח בכמה ובכמה כיוצא ברבר אתה אומר "ולא ידע ואשם ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה הוה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שמן תועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוין לאכול חלב תועלה בידו חלב על ארח כמה ובכמה איסי בן דהדה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זה יהו בל הדוחים: מתיחד אדם עם אמו: אמר רב יהודה אמר רב אסי מתיחד אדם עם ארוסתו חד עם אמו תנים ברו כי אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתיחד עם בל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה תנן מתיחד אדם עם אמו תנים ברו וישן עמהם בקורבה בשר ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל ולשמעמך הא דתניא אחותו וחכמיו ושאר כל עריות שבתורה אין מתיחד עמהם אלא בערים בערים אין שלא בערים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הדורו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הדורו בי מפני בלתי לינלג עליו אותו תלמיד אמר רבי אבהו משום רבי רבינא בן נמליאל לא היו ימים מעטים עד שנכשל אותו תלמיד בדברותו אפילו עם בהמה "אביי "מכלליה מבולה דברא רב ששת מעבר ליה "מצרא רב תנן מגה דעא איקלע לרב כהנא לפום נהרא חזייה דיתיב וקא נרים וקיימא בהמה קמיה "אביי לא סבר לה מר אפילו עם בהמה אמר ליה "לאי אדעתאי אמר רבא "מתיחד אדם עם שתי בהמות ועם שתי צורות עם אשה וחמורתה[1] עם אשה ותינוקת שודעת מעם ביאה ואין מסרת עצמה לביאה: זה ישן בכסותו וכו': וכמה אמר רב אדא בר רב עוא אמר רב אסי (ג) בת השע שנים ויום אחד שתיקה בת שתים עשרה שנה ויום אחר אכמה דאמרי הינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד ותינוקת בן שלש עשרה ויום אחד יחה כרי שדוו "שדים נבונו ושערך צמח אמר רפים בר פפא א"ר חנינא בן מכלן ומלך קדם לפניו עדים שקילה לבת ברתיה אותבוה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא אמר ליה עברת לך אדבר "דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר אמר לאדם שקדש שלא בפלוני אני חצה מי נמי עבר ליה ארשמואל "דאמר שמואל אין משתמשים באשה אמר ליה אנא "באדך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל

הכל

תוס' ד"ה אמר ליה
בכמה אכמר שדא ביה כיזא נדרו ביה שקא ומיה שמעו דהוו קאמרי פלימו קטל נברא פלימו קטל נברא ערק ושבא נפשיה בביתא הכמא אויל בתריה נפל קמיה "כי דחוייה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה אמר ליה מאי מעמא אמרה רבי ואלא דיכי אימא אמר ליה לימא לאפיה דהה אמר דרחמן יצלנו מיצר הדע יומא הוא שמעתינהו רביתהו אמרה מבורי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מאי מעמא קאמר הכי יומא הוא הוה קא נרים בגיגיתיה קשטה נפשה חלפה ותעייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא דחוזה דהדרי מיומא תבעה אמרה ליה איתי נהלה לתך רומנא דחיש צוצידא שור אול אחייתה ניהלה כי אתא לביתיה הוה קא שגיא רביתהו תנורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי הואי אמר לה הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא הואי לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימני אמר לה אנא מהא לאיסורא איכוני כל ימי של אותו צדיק הוה מתענה עד שמת באורה מותה "הנניא "אישה חפרים וה' יסלח לה בכמה הכתוב מדבר באשה שותה יין וכמעמא לכתים רבי עקיבא *כי הוה שהר לה בעלה היהוה אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר בעלה היהוה צריכה בפרה וסלוחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר בשר חזיר על ארח בכמה ובכמה כיוצא ברבר אתה אומר "ולא ידע ואשם ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה הוה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שמן תועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוין לאכול חלב תועלה בידו חלב על ארח כמה ובכמה איסי בן דהדה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זה יהו בל הדוחים: מתיחד אדם עם אמו: אמר רב יהודה אמר רב אסי מתיחד אדם עם ארוסתו חד עם אמו תנים ברו כי אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתיחד עם בל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה תנן מתיחד אדם עם אמו תנים ברו וישן עמהם בקורבה בשר ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל ולשמעמך הא דתניא אחותו וחכמיו ושאר כל עריות שבתורה אין מתיחד עמהם אלא בערים בערים אין שלא בערים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הדורו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הדורו בי מפני בלתי לינלג עליו אותו תלמיד אמר רבי אבהו משום רבי רבינא בן נמליאל לא היו ימים מעטים עד שנכשל אותו תלמיד בדברותו אפילו עם בהמה "אביי "מכלליה מבולה דברא רב ששת מעבר ליה "מצרא רב תנן מגה דעא איקלע לרב כהנא לפום נהרא חזייה דיתיב וקא נרים וקיימא בהמה קמיה "אביי לא סבר לה מר אפילו עם בהמה אמר ליה "לאי אדעתאי אמר רבא "מתיחד אדם עם שתי בהמות ועם שתי צורות עם אשה וחמורתה[1] עם אשה ותינוקת שודעת מעם ביאה ואין מסרת עצמה לביאה: זה ישן בכסותו וכו': וכמה אמר רב אדא בר רב עוא אמר רב אסי (ג) בת השע שנים ויום אחד שתיקה בת שתים עשרה שנה ויום אחר אכמה דאמרי הינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד ותינוקת בן שלש עשרה ויום אחד יחה כרי שדוו "שדים נבונו ושערך צמח אמר רפים בר פפא א"ר חנינא בן מכלן ומלך קדם לפניו עדים שקילה לבת ברתיה אותבוה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא אמר ליה עברת לך אדבר "דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר אמר לאדם שקדש שלא בפלוני אני חצה מי נמי עבר ליה ארשמואל "דאמר שמואל אין משתמשים באשה אמר ליה אנא "באדך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל

הכל

מעמדות המשנה מסיס לתמעלה הוי סימן נגוד לעיסמא קמא דמסיסע שנים ויום אחד בקטנה ר"ב ויום אחד בקטנה ר"ב ויום אחד בקטנה ר"ב

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך מי: ק"ל מה משמע הפלה (ר' מאיר ור' יהודה דקמתני בס"ק דליה (ל' מז' תוס) הכל מודים בריש דף ל"ב דכרי ר"מ ר' יהודה אומר כולן דין אין שלם נחתם בעיה"ב דכרי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נתונין בריש ובזר דין אין שלם נחתם ממנו בפסק מן הכתובה ולדם כיוס הכפורים ר' יוסי אומר אדם נתון בכל יום ואומר הקם אחר רב יוסף כתוף מצלינן אלמתא לקרייני ואמרינן כי' יוסי ממנו דלר"מ ולר' יהודה לא מהניא לוגמא ואיל דהכא בשבת מצינן ר"הוכיון דה"כ לתיר ולפי מאי דמקני הקם לוגמא אותה קרי' ליתן אחר ר' ליתן יפה מעקה לאדם כין קודם גדר מי אחי הכא פשיר: ר"ש לא גרים שבת בשבת רשות הוה ולא מסקינן בגמרא דם רשעים ירקב כלומר בפרק אמר להם המעמה (יומא דף לא:) אלא גרם שבת דהוי ממי שם אדם כדאמר בסמוכה (דף מה:) אלא בשבת (ה) אחי הכל ומלה ר"ש דשפיר גרם שבת לאחר אם אחר רשע ומתו אבותם לו אחר ולקרא בשבת בכל הכי (פס ט) ויבא אלו אלוקים אחר מן הנכנס ובשבת הוא מאמר דשבת אחר מן הכנס אלוקים אחר מן הנכנס אלוקים אחר מן הנכנס אלוקים אחר מן הנ

ביומי אמר ר' אלעזר מה אלך · לא מקום טים נחלק בין נחום לגיטן
הוא אומר ר"ש בפרק בתה תמה יוחלה (לקמן דף מה:) הרי
שיא בנדחה מר שחבת בתים אלא לא שיהא אלינו בכך היה הכתובה
ר"ל ר' מרינו בתרין לבנים (מהורות דף כפ' יחס) נבי מעשה
מאכלת לא דכתיבא בתרא דמאכלת
שיש בתר לבתר בתרא דמאכלת
ר"ל פרק אסור לבתר לבתר בתרא
אלא

חזו דוראל דאין לה קול. שלמן מעיר עליה שיאמה בהיומת: כי אתו עדים מאי הוי. כיון דמזקק לים לה קול כרכה היו יודעין: דלמא מפקא עדים. עדי היומת: כתובין שובר. שכשיפרע לה כתובתה מכתוב לי שקבלה כתובתה ויהיה בידו לוכות: זאת אומרת. הלא כמאן דאמר לין כתובין בכנגא כתרא": [דף קמ"ח:]

חזו דוראל ואין לה קול אוחרע לה רחבא "אי כל הנשאת בתולה יש לה קול כי אתו עדים מאי הוי. הגך סהדי שקרי נינהו אלא אמר רבינא רוב הנשאת בתולה יש לה קול חזו דוראל ואין לה קול אוחרע לה רחבא: אם יש עדים שיצהה בהיומא וכו': ולירוש דלמא מפקא עדים בהאי כי דינא ובהדר מפקא לה לכתובה בהאי ב"ד ונביא בה אד"ר אבהו זאת אומרת "כותבין שובר רב פפא אמר "במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ואיבא דמתני לה אבריתא אובדה בתובתה המצינא כתובה נשרפה כתובה רקרו לפניה שרקו לפניה העבירו לפניה כוס של בשורה או מפה של בתולים אם יש לה עדים בארר מכל אלו כתובתה מאתים ולירוש דלמא מפקא עדים בהאי ב"ד ובהדר מפקא לכתובה בהאי ב"ד ונביא בה אד"ר אבהו זאת אומרת "כותבין שובר רב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ואיבא דמתני לה אבריתא אובדה בתובתה המצינא כתובה נשרפה כתובה רקרו לפניה שרקו לפניה העבירו לפניה כוס של בשורה. המכבר עליה שימני כתולת לקמן מפרש מאי היא: אלא. סבי קאמר כל אלה כתובה מאתים ולירוש דלמא מפקא עדים בהאי ב"ד ונביא בה אד"ר אבהו זאת אומרת "כותבין שובר רב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ואיבא דמתני לה אבריתא אובדה בתובתה המצינא כתובה נשרפה כתובה רקרו לפניה שרקו לפניה העבירו לפניה כוס של בשורה. המכבר עליה שימני כתולת לקמן מפרש מאי היא: אלא. סבי קאמר כל אלה כתובה מאתים אם יש לה עדים בארר מכל אלו כתובתה מאתים ולירוש דלמא מפקא עדים בהאי ב"ד ובהדר מפקא לכתובה

ו כהן מיוחס שיצא הוא ואשתו. מעמה כמ' י' יחסקין (דף ס"ע:): מי שלקח סוח ואמרו לסרינה סים ונלא סוח ואמרו אמר לסמה לסרינה ולים לא לא שלסים ולא על שלסים ולא מנין מנין ולים זו ולנו כנים ולין מנין לסרינה ולים לא לא שלסים ולא על הכנים סמים כי מנין ולים לסרינה ולים לא לא שלסים ולא על הכנים סמים כי מנין ולים לסרינה ולים לא לא שלסים ולא על הכנים סמים כי כולן דקמנין מתמנין מ"ל לסרינה ולים לא לא שלסים ולא על הכנים סמים כי מנין ולים

והמסתכל וכו'. שם נכנס בפרק כמה פסח (דף פ"ד:): ואפילו לשסתן וכו'. בברכות פרק מי שמתו (דף כ"ד):

ג ומוזהר לחסתכל וכו'. פרק כלים מקרע (דף מ"ח). מאר רב יהודה אמר רב אסור לחסתכל בעיקרם לאדם שיקרבם אלא אם הלמוד עד שיעלמה עמה ילמה כה דבר מגונה והמגונה עליו חב מבוגר. ובתוספות פ"ח מכמים אמרו אלו נרמה מרבנן וכו'. ואין זו הסנה לפי שנרמה מרבנן אפילו בסתכל כה ובדקה בעשים אחם לא יכולים אם אלילותה לפי שאינו רגיל להסתכל בנגדים הנעשים אבל עם אלבין יכולים בעשים אחם ואילו היה אסור אינו מתמכלכלים כדי לברקה לא היו לומדים לעשה אלבין עמוד אחמה ובטול שיחה מכילן והמסתכל דרש דאמר אסור לבקרה אשה מד עיולמה עולים:

ד ומוזהר לאדם להבים וכו'. זה מאמר פרק ואלו מוחרין (נדרים דף כ.). אלמרו עם אבלמלא נעקרה אל אמה אוהין לו בנים אמרו אמר רב יוסף מהוגנין אחר רב יוסף ובאמאו נדה פ"ב נחשבין בן לעיש עקרה דקמני בעקרה הטעמה אמה מכון כגבר אמקר אמאמר הא בעקר מקומות מוכר הן אמרו אמוכר לעיש אלבין לבהקמנו אמאמר מדמה כדי אלא אחנגנים אל בעלה כנוכר פרק י"ד אלמה אמוחר לבהקמכל כה. ובסנהדרין פ"ח אל אל בעקרה אמאמר אלה אוכרו אלה אמר אחנגנים פ"ב. ובנדרים לא אוכרו אלא בעקרה הטעמה אל לא סולרן לעבוד לו בנדרים אל יחמר אסר לו אם בעבו ומבלבלה לו אם הנגלו אחנגנים לו אם אמר אמר אל אמר אמר אל אמר אמר אל

כלל, ואפלו על ידי שליח יב). [ו] המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהן, או שנשק אחת מהן, בגון אחותו הגדולה ואחות אמו וכיוצא בהן, אף על פי שאין שם תאוה ולא הנאה כלל, הרי זה מגונה ביותר, ודבר אסור הוא יג), ומעשה טפשים הוא. שאין קרבין לערוה כלל, בין גדולה בין קטנה, חוץ מהאם לבנה והאב לבתו. [ז] כיצד, מותר האב לחבק בתו ולנשקה ותישן עמו בקרוב בשר, וכן האם עם בנה, כל זמן שהן קטנים. הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו שדים נכונו ושערך צמח, זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו יד), ואם היתה הבת בושה לעמוד בפני אביה ערומה או שנשאת, וכן האם בושה לעמוד בפני בנה ערומה, ואף על פי שהן קטנים, משהגיעו להכלם

בנדרים פ״ו הל׳ ה. אספדגוס נקדא המים שנשלקו בהם הירקות איזה ירקות שיהיו. ועוד שרב יהודה לא היה שותה יין שכן בנדרים מט. ב אמר הימנותא... סעימנא אלא קדושא ואבדלתא וארבעה דפסחא וחוגרני צדעי מן הפסח ועד העצרת. וכאשר בא לר״נ בעת שהוא עוסק בבנין אינו לא זמן קדוש ולא זמן הבדלה.

יב) כתב המ״מ בעשרה יוחסין [דף ע] מימרא כלשונה. ועוד אמרו שם דאפלו על ידי בעלה, והקשו המפרשים ממ״ש כפרק השוכר את הפועלים [דף פז] שואלין לאיש בשלום אשתו, ותירצו לדרוש שלומה ולשאול עניגה מותר לומר לבעלה, אבל לשלוח לה שלום ולומר פלוני קודא לך שלום אפלו על ידי בעלה אסור. עכ״ל. וכת״ר באגדתו לתלמידו יוסף בן יהודה. דאה אגרות הרמב״ם מהדורתי עמ׳ קה; ואע״פ שכבר הוהידה ההלכה ואמרה אין שואלין בשלום אשה כלל, אבל הברבה לא נאסרה, ואתה שלום וביתך שלום, וכעת חיה ולשורה בן, ע״ש.

יג) בשבת דף יג א, מקיש אשה נדה לאשת רעהו, מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. ופליגא דר׳ פדת דאמר לא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות בלבד שנ׳ לא תקרבו לגלות ערוה. עולא [גם הוא בשטת ד׳ פדת] כי הוה אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחוותיה אבי חדייהו, ואמרי לה אבי ידייהו, ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא אפלו שום קורבה אסור משום לך לך אמדין נזירא סחור סחור לכדמא לא תקרב. ואחר זה חביאו מעשה שנהג כר׳ פדת ונענש. והנה לפי הכלל המסור לנו מפי הגאונים כפי שבירדתי במאמרי ו״פליגא״ בקובץ ״ברקאי״ תשמ״ג. כל מקום שאמרו בש״ס ופליגא יצא הנפלג מהלכה. אף כאן לכאורה יצא לשון ראשון מהלכה, וצריך היה לפסוק כר׳ פדת. והרי עולא עשה מעשה אליבא. אלא שבאה אחר זה ופליגא דידיה ודחתה את ה״ופליגא״ קמייתא מהלכה, ונשארה להלכה רק ופליגא בתרייתא, וזהו פסק רבנו בתתאם לכללי הפסיקה המקובלים. ודברי המ״מ לעיל בפרק זה אות ב שרבנו פסק להחמיר משום המעשה באותו תלמיד שנענש. הוא דבר שאין לו יסוד, ואשתמטתיה מסורת הגאונים. ומה שאמרו משום לך לך וכו׳ אין זה אסור דרבנן משום גדר וסייג. אלא אסור תורה שהתורה אסרה משום גדר, וכעין מה שפס״ר בסוף הלכות ע״ז שהתורה אסרה הנטירה כדי שלא לבוא לידי נקימה, וכך בהלכות גזלה אסרה תורה חחמדה כדי שלא יבואו לידי גזל. וזה נ״ל ברור בדעת רבנו. והמ״מ בהלכה זו חביא רק מעשה דעולא כדהה אתי מבי מדרשא ופליגא דידיה אדידיה, ולא העיד מאומה.

יד) משנה קדושין פ״ד הל׳ יא. מתיחד אדם עם אמו ועם בתו, וישן עמהם בקירוב בשר. הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו. ושם כת״ר הגדילו הוא שתהיה הבת בת שתים עשרה שנה ויום אחד, והבן בן שלש עשרה שנה ויום אחד. ודוקא שאינה בושה לעמוד לפניו ערומה. אבל אם היתה בושה לעמוד לפניו ערומה אסור ואפלו למטה מגיל זה. ע״כ. ובפ״ז סנהדרין קבע בפירושו הגדילו שתהא הבת בת תשע שנים ויום אחד, והבן בן שתים עשרה שנה ויום אחד, וכפי שהובא לעיל

מהן, אין ישנין עמהן אלא בכסותן. [ח] נשים המסוללות זו בזו אסור טו), וממעשה מצרים הוא שהוזהרנו עליו שנאמר כמעשה ארץ מצרים וכו׳ לא תעשו (ויקרא יח ג). אמרו חכמים מה היו עושין, איש נושא איש, ואשה נושאת אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. [ט] אף על פי שמעשה זה אסור אין מלקין עליו, שאין לו לאו מיוחד והרי אין שם ביאה כלל לפיכך אין נאסרות לכהונה משום זנות. ולא תאסר אשה על בעלה בזה, שאין כאן זנות, וראוי להכותן מכת מרדות, הואיל ועשו אסור. ויש לאיש להקפיד על אשתו בדבר זה, ולמנוע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן טו). [י] (ט) אשתו של אדם מותרת היא לו. לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה, בועל בכל עת שירצה, ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה בין דרך אברים טז). ואף על פי כן מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש, כמו שבארנו בהלכות דעות יז) ולא יסור מדרך העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות. [יא] (י) אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר. הרי שהיתה ליל שבת ולא היה לו בית אחר

בראש הפרק כל לשונו בסנהדרין, ותדי לישני הם בגמרא בדף פא ב, ושם כתב לחומרא כלישנא קמא, וכאן וכן לפנינו פסק כלישנא בתרא לקולא. וכתב המ״מ ומ״ש רבנו שנשאת לאו דוקא, דאפלו נתקדשה בלבד אסור כנזכר בגמרא. אכל מצאתי בהלכות נוסחא אחדת. ע״כ. גם גוס׳ הרי״ף אפשר בקל לפרשה כנוסחתנו וכדברי רבנו.

טו) גם המעשה הנתעב הזה כבר הובא לעיל בדברי רבנו בפירוש סנהדרין. ע״ש. ושם פירש רבנו שהוא נגזר מן מסלול כלומר הדרך. ע״ש. וכתב המ״מ, בתורת כהנים, כמעשה ארץ מצרים, ומה היו עושין, נושא האיש לאיש והאשה לאשה. ומבואר בפ׳ הצדל שאין הלכה כדב הונא דאמר נשים המסוללות זו בזו פסולה לכהונה, ופי׳ ריב״ן ורש״י מסוללות שדין שכבת זרע להדדי, ודין המכת מרדות שכתב רבנו פשוט הוא. ע״כ. והנה לפי פרש״י וריב״ן אין דין זה אלא בנשואות או לפחות אחת נשואה או מונה. אבל בפנויות ליכא מידי לשדויי. ולפירוש רבנו אחת בתולה ואחת בעולה, אחת נשואה ואחת פנויה, כולן שייך בהן דין זה.

טז) ציין קר״מ להתיא דשבת דף סה א אכוה דשמואל לא שביק לבנתיה גניאן גבי הדדי כי היכי דלא לילפן גופא גוכדא. ע״ש. כי שם דנו גם בנשים המסוללות אליבא דר״ה.

טז) בגדפס השמיטו ״בין דדך אברים״ והוסיפו ״ובלבד שלא יוצא שכבת זרע לבטלה״ ואין לה מקום כאן כי כבר בתבה רבנו לקמן הל׳ יח. אע״פ שהיתה לפני המ״מ גם כאן גם שם, ודברי רבנו ברורים גם כאן גם בפירושו לסנהדרין שהובא לעיל, שאין שום אסור ולא נדנוד עבדה לנשק בכל אבר שירצה ולמשמש בכל אבד שירצה וכפרש״י בשבת דף קמ, ב. ואין שום יסוד לדברי חלח״מ לעיל בהלכות אישות פט״ו הל׳ יח שאסור מן הדין למשמש באותו מקום וכפי שהעירותי שם אות טל. גם מה שרבנו קודא משכב הפוך כלומר הוא למטה והיא למעלה אין בדבר שום עברה. אך בדור שכל חריגה מדרך העולם יש בה חוסר צניעות ושלהוב יצדים. שאינן ממדות זרע אברהם אשר ממדותיו נפש שפלה. וכמ״ש רבנו.

כתב המ״מ אשתו של אדם מותרת וכו׳, בנדרים פרק ראלו מותרין [דף כ] ופסק כחכמים. ובלבד שלא יוציא וכו׳, בנדה פרק כל היד [דף יג] א״ד יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנ׳ וירע בעיני ה׳ אשר עשה וימת גם אותו [בראשית לח י] ואמרו שהיה דש מבפנים וזורה מבחוץ. ואע״פ כן וכו׳, פ״ה מהלכות דעות נתבאר זה. ויש כמה דברים בגמ׳ מדאין כן כמו שיתבאר שם.

יז) פרק ה, וראה שם גם פס״ד, ומ״ש ולא יסוד מדרך העולם, ציין קר״מ לסנהדרין דף ק, ב אודה ארעא קמ״ל דלא לבעול שלא

ובחילוקן שבין והתניא חיבה אחת לזהה תניא בשתי חיבות בש"ס החם לא קעביד מעשה הכא קעביד מעשה והא תניא בריחוה דמיה שקיבלה בפרדס לריבה זימון והא תניא גרסינן וכן היא בספרים ול"ג והתניא משום דאין קושיא אלא סיוע הוא וכו' מי"ש מבואר דהחילוק שבין קושיא לסיוע בין חיבה אחת והתנן והתניא לשתי חיבות והא תנן והא תניא ולמדנו ל"כ מדבריו דבמקום שהוא סיוע לריבים אנו לגרום כן דאף אם אין כתוב כן בספרים אם הדבר מוכרח שהוא סיוע וכתוב והתניא אינו בטעות ואמרינן דל"ל והא תניא וזה סיוע גדול למ"ש במכתב לחזקיהו ד' מ' ע"ד הרב נמח דוד בכללים שבת"ב במערכה זו ד' מ"י ע"ג (שמחב חילוק זה בשם הרב בעיתן זאב מר רבינו חנ"ל דבמ"ק ד' י"ם ע"ב איתא והתניא והוא סיוע) דכונת בעלי כלל זה היא לומר דבי תמנא בהיפך צריך לחקן והרבנים כמ' משק ביתי מי' קע"ח אחריכו להשיב על כלל זה ממקומות רבים וגם אני הדל בחמ' לחם' קמא הבאתי עוד אחה מקומות בש"ם היפך כלל זה וגם בגליון ס' משק ביתי לשמתי מאו ע"ז אבל אחמת ל"ל הסתיום שכותבם כמו שבתבתי והמעיין בדברי הרבנים המ"ל יראה שכלל זה נקבו ליה שרים רבים הליכות עולם וב"ז וגופי הלכות ושל"ה וגם אני הדל הבאתי דברי הרב"ח בתש"ז דבילה הנ"ל והלילה לומר על כולם ופעלם אחרי שבסמיה מפורשים במקומות הרבה ובהכרח לומר שזו היא כונתם. וסרב המגיה בס' מש"ב תמה דבה"ע כתב וכן אומר רש"י בפ"ק דע"ק והא תניא בגיחותא גרסינן ליה וחזר על כל הספרק ולא מלא שב' רש"י בזה אלא בד' י"א ע"ח ושם תופס רש"י הבאתי בגיחותא והיא ראיה להיפך כמו שהקשו מרן בכללו ותעמיה ובהכרח ל"ל שכן היו גורסים בדברי רש"י ואומר אני דלפי זה יש ללמוד מדברי רש"י שכותבו לתקן הגירסא ולגרום והא תניא שאם אין חילוק בהגירסא כי אם בהקריאה היה ל"ל בגיחותא קרינן וק"ל. עתה הגיע לידי ס' און אהרן וראיתי להרב בד' כ"ע ע"ב שהביא בשם הש"ה שחילוק שבין והתניא (שבות קושיא) לוהא תניא (שבות שיבחא) וכתב ע"ז ובדפוסים שבידינו ברב החלמוד ליתא לכלל זה ואדרבא רש"י וחוס' ברב שמקומות כותבים והתניא בגיחותא ואם כדברי הרב אין צריך לפרש כי עין רואה שהוא שתי חיבות עכ"ל אמה לא ראה הרב שכבר עמדו בזה רבנן קמאי וגם לא ראה שיש עוד כמה רבנים גדולים שכתבו כללים הרב ש"ה ראתוני למעלה. ובעניותי נכון הדבר כמו שבתבתי שכונת בעלי כללי הזה הוא שבן צריך לגרום והתניא על קושיא והא תניא לסיעתה. עתה נדפס ס' בלבם חת אברהם להרב הגדול מוהר"ת פלאג"י יל"ז ובמערכה זו אות ח' כתב ראיתי בכללי ר' ישעיה בנ"ל דבחלקות שנים לתו מבחמיה לגמגתא דבחיבה אחת והתנן והתניא הוא בחמיה ובשתי חיבות והא תנן והא תניא בגיחותא בפ"ד וכמה דשוי מהחלמוד שברתי ולא חיישיה כי אלו סימנא והדפוס מהחלמוד שהיה בידי הקדם לא ידעתי מאין המלה ומאור הגולה רש"י על הש"ם שכותב בגיחותא אין שבן דלא היה לו אותו דפוס דאי לאו הכי הא מובן מאליו לפי ראיתי בס' און אהרן בס' און שמואל מ"ש בזה וכנראה דלא ראה להרב פחד יצחק מערכה זו דף כ"ן ע"א אלו דברי הרב יל"ז ולפי הגראה בטעות נכתב און שמואל ולריך להיות און אהרן וכללי ר' ישעיה וס' פחד יצחק מערכה זו אין אלני והשתקתי דבר"ק להועיל למי שנמלאים בידו:

כלל ח"י) **ואמרת** ריבויא הוא פיין מ"ש בחור לי ד' מ"ד מחד ח"ח בחלק הכללים במערכה הכי"ח אות ב' ואות ג"ד:

כלל י"ט) **ועוד** כתבו התוספות בכתובות ד' פ"ה דהכך תרי טעמי אין מוציאים זה בלא זה עיין מה שכתבתי בזה בש"ד בקונטרים כללי הפוסקים סי' ע"ו אות ע':

← ד כלל **ך ופליגא** כתב מרן חיד"א בס' יעיר און אות ,ך"ך בשם רב סעדיה גאון דהיכא דאתמר כן מל הרוב יצא הנפלא מהלכה כהחיא דאתמר רב הונא השואל קרדום

וכו' ופליגא דר"ח וכו' תנא בזה דאין הלכה כר"ה עכ"ל ומראה שדקדק לפחות מל הרוב לחורות דאיכא נמי חיפכא דקי"ל כהנפלא עיין בתס' שבת י"ב ע"א ופליגא דר' פדת ולא קי"ל כר"פ הרב מקנה אברהם בהחדורת בתרא אות ק"ם בשם הרב שם יוסף ד' ח' ע"ד כתב כי כללים דרש"ע נאון הנ"ל ומיינתי בס' הנ"ל והות בד' מ' ע"ד אין שם הוכיר להרב המגיד פ"ח מהלכות יו"ט ד"ה וש"ם הוא ול"ל ח"ל כיפי"ש ושיין להרב פתח הדביר ח"ח ד' קע"ה ע"ב וכמאי דאמר חזקיה בפרק כל שעה מין לחמן בפסח אסור בהגאה שנאמר לא תאכל חמץ וכו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הגאה בתשמע ומתלגן הראשונים אי קי"ל כר' אבהו אי בחזקיה עיין בדברי הרא"ש בפ' גיד הנשה סי' י"ז ובמה שרשמתי בענין זה לקמן במערכה הכ"ף אות קי"ט בש"ד ואין גם אחד שחיבר להכריע ההלכה עפ"י כללים דרבינו סעדיה גאון מוכח דאין מזה הכרע נמוך דיש מקומות יוצאים מן הכלל פתח השנתי ס' יקר לב שומע לידיד הרב מוהרח"ך יל"ו ולאיתי שהאריך בכלל זה במערכה זו אות י"ד ועוד לאיתי שם באות מ"ז שהבריח דלא שייך לומר בלשון זה אלא כשנתיהם אמורים אי שאחד מהם על כל פנים הוא אמורה אבל לא כשנתיהם מנאים שבזה אין שייך לומר לשון ופליגא אדאמר פלוני ושסברי והכרע הרבר הביא על איזה מחברים שמוכרים שגם כשנתיהם (החולק והמחלק) מנאים משתמשים בש"ם בלשון ופליגא אדפלוני מ"ש:

כלל **א"ך) ופליגא** לפעמים לא קאי אמאי דפליג מיה אלא אדברי האמורה שברהם השמועה מ"מ פ"ח מהל' שביתה יו"ט כ"ב ר"ל בכללו כ"א ה"ד מרן חיד"א **בס** יעיר און אות כ"ך ולפי הגראה כונתו לדברי הרב המגיד שם בדין י"ד מי' מ"ש ועין. ראוה דזו שיטת רש"י והרי"ף והרא"ש בשוגיית הטיית אך ה"ש כתב לדעת הרמב"ם בהפך דופליגא לא קאי אלא אדשמיך וכו' עי"ש אלא דגם מדברי ה"ה יש ללמוד כלליה דר"ב ז"ל דשמעת מדבריו דמשום דלא דמיין אהדדי הוא דלא ניחא ליה להרמב"ם לפרש ופליגא אמימרא דרב הא לא"ה הוה מצינן לפרש דקאי אדרב אמ"ג דלא שמיך ליה ולכן כתבו רבינו בללא בשתם דשמעת דהכל מודים בו:

כלל **ב"ך) ופליגא** כיילו לן רבנן בתרתי דכל היכא דאמר ופליגא הוה ס"ד דלא פליגא כ"כ מרן חיד"א בברכ"י יו"ד סי' רי"ם ועיין בסס"ב יעיר און מבר' זו אות ח' מקנה אברהם בהחדורת בתרא אות ק"ם:

כלל **כ"ג) וכן** כשאומר וכן משמע דלא זו אף זו קאמר כ"כ הרב תשק שלמה בכללו אות ח"י בשם הרב"ח בח"מ סי' ל' אות ט' והביא דבריו גם מרן חיד"א בס' יעיר און בתערכה זו אות י"מ ומה שהביא מדברי רשב"ם בפרק חזקת הבתים ד' ב"ן ע"ב בפירש מ"ש שם בש"ם מלו וכן דמשמע דבדרך לא זו אף זו קאני כ"כ גם הרב המגה"ש שם דוכן משמע דאיכא רבותא וכבר הרב ב"ח בח"מ ריש סי' ס"ב הביא תלמוד ערוך דבכי אחריכן בפרק הגחל בתרא ד' קי"ד ע"ב נבי וכן מחיל על דבורים דהוה רבותא דאפילו שתיהו אלא קנין דרבנן וכו' מי"ש ואתה מחזה למרן מוהרד"ף בס' שושנים לדוד בפרק שלשה שאכלו אמתניתין דוכן אריבשה וכו' שכתב דמוכח בש"ם בכמה דוכתי דכל היכא דתנן וכן קמ"ל רבותא ושלריך לפיין להבין הרבותא בכל היכא דתנן כי אלי נוזנא ומרח וכתב ויבש על הבא"ר בכל מקום שאנו חכמים בלשון המשנה בכל הש"ם משנה אחה דין לא דבר בלשון וכן הרבותא שיש בו כמו שראיתה הראוה בספרו הקדום בכל מקום שאנינו זכן גם הרב קסלת יעקב במענה לשון מ"ב בתערכה זו אות רי"ב כתב בשם הרמ"ז בשם הרשב"ם ומק"ש דלשון וכן מורה שהחלוקה הה"ל חיוב יוחר מהחלוקה הראשונה ושיש ואם יאמר לשון זה בחלוקה שהיא יוחר פשוטה לריך לפרש שהוא שפש לדבר הקדום והכי קאמר הדין כך הוא שכך הדין בפי' זכו' ושי"ש מה שהק'

מ"ז ממ"ש ביבמות ד' מ"ח גבי מאי דתנן וכן האשה שנתגרשה זכו' הנה הרב נחמד למראה בח"ח ד' ס"ש ע"ד כתב לישב קושייתו מי"ש וקי"ל:

והנה מדפרי הרב ב"ח בשתים זו (כמי ג' ומי ס"ב) שמענו דגם בלשונות הפוסקים (הרמב"ם והטור) הוא כן דלשון וכן מורה רבותא על הדין האמור בתחילה ולכאורה איכא למידק ממ"ש הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח פרק ה' הלכה ז' וכן השולה וכו' והרי עולה אחיה בכ"ם מחמתה וקאמר וכן והוי זו ואינל זו וכן קשה מש"ם בהלכות גרושין פרק י"ב וכן מי שנשחתה וכו' והרי דין מי שנשחתה הוא פשוט יוחר ממאלו כתוב מה פ' מי"ש להרב לח"מ ודו"ק:

וכתב עוד הרב חשק שלמה בכלליו אות ל"ה דלשון וכן הוא להשוות הדבר שנשנה בלשון וכן לדבר הקודם כן הוא בפ"ק דסוטה שמ"ש וכן לענין המובה תורת חסד סי' רל"ח בכ"ד ואני עני בחו' לא"ם לחם' קמא הבאתי מ"ש רבינו מהרי"ם בתה"ע סי' מ"ד (ד"ם ואיבה) דכשאומר דבר בלשון וכן הוא השואה גמורה לדבר הקודם ושהוקשה לו מהמיית דסופ"ק דסוטה דמשמע דלא בענין שיהא שוה השואה גמורה (ועיין לשיין בגוף דברי התורת חסד פיל' ומ"ל) וכן בפרק אמפ"י המולדת על בעלה וכו' וכן המולד מל אחמו וכו' ומיון דשאני הנהו דאתמא בהפרש מפורש בהם מהני מלינן לחרוני וכן בדמפרש לה מהני גופא אבל אי לא מפרש ההפרש לא מני לאיתני בשתם וכן דבבל ענין משמע והבאתי דברי הרב אבל ומקנו במערכה זו שהאריך בזה והבאתי מה"ל בחא"ח ד' נ"ן ע"ב ושלחה אחריך לזוכים מכמה דוכתי דלשון וכן שייך לא כשאינו השואה גמורה מכל מ' רק בדומי בחה הנה הנה בחי הנה אביה ושכן אביה הרב משאה משה בריאשונות אחה"ע סי' ז"ח ושלינו חשוף מלחי לבנות ולשמור דרך שקו"ש בחריכות ועתה אין מטויים אנני ס' חק"ל ומ"מ הנ"ל ורלאיתי לשרב בחר מים חיים בשו"ת אה"מ סי' ל' ד' ל"ז ד"ה ש"ר דמיסממיך ואחל בחר כללים דרבינו מוהרי"ם ציפי"ש דנמ"ם לענין דינא. שוב נדפס ס' יקרי לב ורלאיתי שם בד' ח"ן ע"ג אות מ' שליין בזה להחל"ל אי"ת ספי' כ"ח ופי"ש בק"ל ד' ק"ד ע"ד אות ג' ומתבאר מתוך מ"ש בנחמד למראה ח"ח ד' י"ם ע"ב דהחיה דסמי' כ"ם חיינו הך דדף ב"ן ע"ב הנ"ל וכתב שם בשם החל"ל בשמקנאו דעכ"ם בענין דיהיה חיבה וכן מוסב למאי דסליק מנה לו לכלם אבל דקאי למאי דתני לעיל ולא לדשמיך לא זו הדרך ועיין יעיר און במערכה זו. והרב פתח הדביר בסי' כ' אות ג' כתב בשם הרב מוהרי"ן בס' שמחת יהודה שהקשה אמ"ש בשם הח

מהמני. ועיין בשער המלך פ"ט מאישות הט"ו שהאריך הרבה בזה ותלי דין במחלוקת הראשונים בסוף נדרים אם מה שהאשה אומרת טמאה אני לך אינה נאמנת, מדינא או משום מיגדר מילתא עיי"ש. ועכ"פ לשיטת שע"י אחרים אם נאמנים לא נעשית התיכא דאיסורא ע"כ צ"ל שדין מהימן ליה בע"א הוא דין של נאמנים לא נעשית התיכא דאיסורא ע"כ צ"ל שדין מהימן ליה בע"א הוא דין של נאמנות עדות ולא שאחד"א. והא דדביתהו דר"ח לא נאסרה מכח ע"א, י"ל א"נ משום שהרי אין העדות לפנינו, או שבזה כו"ע מודו שאין ע"א נאמן להפקע שיעבוד של אחרים ע"י האמנתו של זה.

הנראה שהדיון הוא באמת דק לגבי עצמו, אם מחזיקנן שהוא עברין על החרם והוא בכלל מחרם לכל דבר ויש למנעו אם אפשר מעשית העבירה כיון שהאשה בחזקת טהורה לכל דבר, או דילמא, שאם מדינא היא אסורה עליו לפי גדרי דיני איסורין ומהדין במקרה כזה מצוה הוא לגרשה, הרי לגבי דידיה נשאר הדין כמו בזמן הגמ' שיוציא ויתן כתובה.

ושורת הדברים לפי הנ"ל כך הוא, שהרמ"א כתב י"א שאחרי שיש חשש של עיניו נתן באחרת ממילא אין כיום הדין שיעל סמך נאמנות שלו הוא צריך לגרש שאמירה זו שהוא מאמין הוא טענת בעל דין לטובתו להפטר מחדר"ג מה שלא היה כן לדינא דגמ', ואין להאמין לו שהעד נאמן עליו בכדי שיותר לו חרם זו הוא עברין על חרם.

וכ"ז לגבי עצמו הוא, אבל זה פשיטא שלגבי אחרים כמו שאינה אסורה לסמן (אם מת קודם שגידש) ומחמת זה שהבעל הועיל להאמין לעד, אבל לא חוזי איסור חדר"ג לאחרים. שהרי כמו שיש איסור חדר"ג על הבעל כן יש איסור חרם על הסופר ועל העדים (ועיין פת"ש קי"ז ס"ק ז') ולגביהם החרם בתקפו גם אם הבעל טוען שהעד או האשה נאמנים עליו.

והנה בפשט התוס' והרשב"א שהובא בה"ה שע"י האמנתו נאסר בשאחד"א ומנדין אותו משום חדר"ג כ"כ ר"ל כן, שלדעתם לעצמו יכול לאסור שהרי התוס' והרשב"א מפרשים שם שכל טעם משנה אחרונה שמותרת הוא משום מיגדר מילתא, אבל לדינא אסורה משום שאחד"א וא"כ הו"ה בבעל, אבל כיון שלדין אינו נאמן מחזיקין אותו לעברין על החרם, אבל מאידך אין לכופו על תשמיש כיון שמדינא יתכן שאסורה עליו בשאחד"א.

אבל להמרדכי גם מדינא אין מקום לשאחד"א כשי' הר"ן שיש כאן שעבוד ואין אוסר של אחרים ולהבי כופין גם על תשמיש.

ובשו"ת המיוחסות קל"ח אחרי שדן בצדדי היתר בדין נאמנות עד על עצמו סיים וקרוב הדבר דאפי' בעונה שהוא משועבד לה מותר משום מיגדר מילתא ומ"מ אפילו גראה לומר שהיא אסורה לו ושויא אנפשיה חתו"א הוא יחרש לעצמו ואם תרצה למחול על עונתה וכו' יתן לה שו"כ. והיינו שאפי' אם אין לכופו לשמ"ש היינו שהוא חשאי לחוש לעצמו, אבל לגבי איסור לגרש בע"כ בודאי לא מצי להתיר האיסור ועיין בשו"ת הרשב"א ח"ד שכ"ג ושצ"ז ועיין בשו"ת רעק"א סי' ק"א ואכמ"ל מה שיש לדון בדבריו.

(10)

והיוצא מכל זה שבמקום שיכול להרויח להפקעת החרם אין לו נאמנות כלל לגבי דידן וכדין משנה אחרונה, וזהו אליבא דכו"ע. והמחלוקת היא לגבי דידיה אם קיים איסור חדר"ג והוא מוחרם או לא, ואם מונעים ממנו לגרשה בע"כ או לא, אבל על אחרים רובץ עליהם איסור חדר"ג כיון שהאשה בחזקת טהורה לגרש.

אמנם י"ל דאם נימא דהיא אסורה משום שאחד"א, א"כ לו יהא שהיא אינה נאמנת, אבל עכ"פ היא אסורה באיסור דשאחד"א על הבעל והוא בכל אופן מצווה לגרשה ובמקום מצוה לא גזר ר"ג, אבל בזה איכא כמה דעות והרי נהגו לא להתיר במקום מצוה לגרש בע"כ.

איל יוסף פאפה
רחוב ר"י הגדול, ירושלים

"ופליגא" במשנת הרמב"ם

כלל גדול מסור ומקובל בפי חכמי תימן התלמודיים בשם הגאונים, כפי ששמעתי מפי מרי זצ"ל, שכל מקום שאמרו בש"ס "ופליגא דר' פלוני" יצא הנפלג מהלכה, אלא אם כן פוסק הש"ס אחרת, או כל גילוי אחר שאין הלכה כהחולק. והואיל וכמו קבלת רבותינו כלל זה תפוש בידו של הרמב"ם ונהג על פיו בכל רחבי ספרו הגדול היד החזקה. וכלל זה נעלם מהרבה גדולים מגושאי כליו, ובהרבה מקומות בחקו וגלחצו להצדיק את פסקו של הרמב"ם, ויש מקומות שכתבו "אולי", ולא מטו עיתן בצריך עיון. ואילו ידעו כי הכלל הזה תפוש בשתי ידיו לא היו זקוקים לשום דוחק ולחץ, ופסקי רבנו הגדול היו מתנהלים על מי מנוחות. והואיל וכמה מבעלי הכללים פקפקו בכלליותו של כלל זה, ויש שהגיחו שהוא כלל בלתי כללי, והשאירו בו כמה וכמה "חוץ", לכן אמינא אהדר פרישתא דא ואתנייה. כי כפי תראה לי תורת אמת קבלנו מרבותינו התלמודיים בתימן, וכלל זה כללי הוא ואין בו "חוץ", ושמונים וארבע פעמים נאמר לשון זה בתלמוד, כלומר בשמונים וארבעה ענינים, אם כי יש ונאמר בענין אחד יותר מ"ופליגא" אחת, ויש שאותו הענין נכפל בשתים ושלש מסכות. וראיתי לסקור את כולן לפי סדר המסכות כדי לעקוב אחרי פסקי הרמב"ם בכולן אחד לאחד. מבלי להשמיט מאומה, לרבות אותן שאמרו דברי אגדה שאין שייכות בהן לפסק הלכה, למען הרקוף והשלמות.

ודבר בעלי הכללים שהזכירו כלל זה יחסוהו לרבנו סעדיה גאון זצ"ל, ויש מחקר של בעלות רס"ג עליו ונוטים ליחסו לרב שמואל בן חפני גאון זצ"ל כמ"ש הרב אברמסון בספרו "ענינות בספרות הגאונים" עמ' 68 והלאה ע"ש. ויתכן כי שתי הדברים אמת, הכלל מקובל בידי הגאונים מקדם קדמתה, והראשון שהעלהו

על ספר היה באמת רס"ג, וממנו העתיק רב שמואל בן חפני וקבעו במבוא התלמוד שלו. והואיל וספרי רס"ג וכך ספרי רשב"ח הזו בשפה הערבית ולא תרגמו לעברית בזמן הראשונים לפיכך נעלם כלל זה גם מחכמי התוספות והראב"ד והרמב"ן ועוד וכדלקמן.

כתב השד"ח במערכת הכללים כלל כ: ופליגא. כתב מרן חיד"א בס' יעיר אוזן אות כא בשם רב סעדיא גאון דהיכא דאתאמר כן, על הרוב יש הנפלג מהלכה, כהיא דאמר רב הונא השואל קרדום וכו' ופליג דר"א וכו' ות בזה שאין הלכה כר"ה עכ"ל. ונראה שדקדק לכתוב על הרוב להורות דאיכא מ איפכא דקי"ל כהנפלג, עיין במסכת שבת יג א ופליגא דר' פדת ולא קי"ל כ"ע [ולקמן בארתי שיטת הרמב"ם בזה]. והר' מקנה אבדהם במהדורא קמא אות ק בשם הרב שם יוסף דף ח עמ' ד כתב כי כלליה דרב סעדיא גאון הנ"ל, ועיינו בס' הנ"ל והוא בדף ט ושם הזכיר להרב המגיד בפ"א יו"ט הל' יד. ועיין לזה פתח הדביר ח"א דף קעה ובמאי דאמר דאמר חזקיה בפסחים מגין לחמץ שאסור בהנאה שנחלקו הראשונים אי קי"ל כר' אבהו, ואין גם אחד שיזכיר להכריח ההלכה על ע כלליה דרס"ג. מוכח דאין מזה הכרח גמור, דיש מקומות יוצאים מן הכלל. ועיי ס' לב שומע להמרח"ך שהאריך בכלל הזה, ע"ש.

ואמת יהגה חכו שהר' חיים כהן בספרו הנ"ל מערכת ו אות יד האריך מאו בכלל הזה, ומדלג דלוגי מהתם להכא ומהכא להתם לראות היעמדו דברי רס"ג ומצא בו לדעתו בקיעים וסדקים. ואגב דלוגו דן בדבדי פוסקים שונים שפסק כפי הכלל הזה או נגדו מבלי להזכירו כלל. ולי אני הדל, עניין לי כאן ברשימה זו בשיטת הרמב"ם בפסקיו, כי נדמה לי דנקיט הרמב"ם לתאי כללא ולא מן ממנו ימין ושמאל. ועיין גם למהר"ש אלגאזי בספרו גופי הלכות שהביא מ זה בשם רס"ג ודן בו. ולדעתי אין מן הנמנע לומר שכל אותם הראשונים שלו השתמשו בכלל הזה, בין בפסקיהם הם עצמם, בין בנמוקיהם לפסקי הרמב"ם, הו משום דלא שמיע להו, כלומר לא שמיע להו, ואין בכך כל מגרעת, דאטו מאן דלא ידע להאי כללא לאו גברא רבה הוא ?. ועתה ללשונות הש"ס כפי שאמרתי לע סדר המסכות, מה שלא עשו בעלי הכללים ולפיכך כלל זה מרופה בידם.

א) אגדה. ברכות ז, א.

צדיק וטוב לו — צדיק גמור, צדיק ורע לו — צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו — רשע שאינו גמור, רשע ורע לו — רשע גמור. ופליגא דר 'מאיר דאר"מ שהו נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנ' וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון, ורחמ את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון. כלומר שתים נתנו לו האחת שתשרה שכי על ישראל, והשניה שלא תשרה על אומות העולם. והאחת שלא ניתנה לו הודיע נא את דרכיך, דלר' יוחנן בשם ר' יוסי גם זו ניתנה לו ע"ש. ולפי הכלל הזה הו דברי ר' יוחנן בשם ר' יוסי ונשארו דברי ר"מ. אלא שהדברים הם באגדה, ו כלל לנו הרמב"ם שכל מחלוקת שאינה מביאה לידי תוצאה למעשה אלא בסב

גלבד אין לפסוק בה הלכה, ואין לומר בה הלכה כפלוני. ראה פיהמ"ש סוטה פ"ג מ"ב. סנהדרין פ"י מ"ג. שבועות פ"א מ"ד. ספר המצוות לאוין קלג. ואע"פ כן ראה מו"נ ח"ג פרקים טז—יח.

ב) אגדה. ברכות ז, א.

חנא משמיה דריב"ק כשרציתי לא רצית, עכשיו שאתה רוצה איני רוצה. ופליגא דר"ש בר נחמני אר"י דאמר בשכר שלש זכה לשלש, בשכר ויסתר זכה לקלסתר פנים, בשכר כי ירא זכה לוייראו מגשת אליו, בשכר מהביט זכה לותמונת ה' יביט. משמ דרש זה שרבי"ק דורש פעולת משה בויסתר ... כי ירא מהביט אינה לשבחו, ורשב"נ דורשה לשבחו. ואע"פ שמדובר בהגדה שאין לו בה הלכה וכדלעיל, ורי הרמב"ם סבור כרשב"נ שפעולת משה בויסתר חיובית, וכמ"ש במו"נ ח"א פ"ח ואל ישלח [אדם] מחשבותיו בהתחלה וישליטם כלפי השגת הבורא, אלא יבוש ויעצר עד אשר יתקדם לאט לאט, ועל ענין זה נאמר ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים. נוסף למה שמורה עליו הפשט על יראתו מהביט אל האור הנגלה — לא שה' ישיגוהו העינים — יתעלה מכל מגרעת לעילא לעילא, ונשתבח עליו השלום בכך, והשפיע עליו יתעלה מנעמו וטובו מה שהביא לידי כך שנאמר בו בסוף ותמונת ה' יביט, ואמרו חז"ל כי זה גמול על שהסתיר פניו בתחלה מהביט אל האלהים ע"כ. והן הן דברי רשב"נ, ונדחו דברי הנפלג שהוא ריב"ק.

ג) אגדה. ברכות יז, ב.

שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה (ישעיה מו יב), פליגי בה רב ושמואל, ואמרי לה ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר כל העולם כולו ניזונין בצדקה והם ניזונין בזכות, וחד אמר כל העולם כולן ניזונין בזכותם והם אפלו בזכות עצמם אין ניזונין... ופליגא דרב יהודה דאמר מאן אבירי לב גובאי טפשאי, א"ר יוסף תדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו. א"ר אשי בני מתא מחסיא אבירי לב ניהו דקחזו יקרא דאוריתא הרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מנייהו, ע"כ. הרי לרב ושמואל אר"י ור"א אבירי לב נאמר לשבח, ולרב יהודה נאמר לגנאי. ואמנם הדברים הם מילי דאגדתא וכאמור לעיל, הרי אמוראי בתראי רב יוסף ורב אשי דחו דברי הנפלג, והחזיקו בדברי רב יהודה, ולפי הכלל. וכך גם רס"ג לפי תרגומו שמעו אלי קשי הלב הרחוקים מן הצדק. והיינו כרב יהודה.

ד) הלכה. ברכות בג, ב.

א"ר יצחק הנכנס לסעודת קבע חולץ תפליו ואחר כך נכנס. ופליגא דר' חייא דאמר מניחן על שלחנו וכן הדור לו, ועד אימת, אמר רבנ"י עד זמן ברכה, הרי נדחה הנפלג מהלכה דרבנ"י מגדיר את דברי ר' חייא. וכך פסק דבנו בפ"ד מהלכות תפלין הל' טז: אבל אם נכנס לסעודת קבע חולצן ומניחן על שלחנו עד שיטול

רוצה להקדימו לפני שיכלה אף שאינו חביב מקדים. היו כולן שוין לפניו ואינו
רוצה בזה יותר מזה מקדים ממין שבעה, וזאת למדנו לא מדרבנן ור' יהודה אלא
ממעשה דרב חסדא ורב המנונא שהקדים ד"ה תמרים לרמונים מפני שקדמו לארץ
ומינה למין שבעה שקודם לשאר מינין. ולפיכך פסק רבנו בפ"ח ברכות הל' ו
היו לפניו מינין הרבה, אם היו ברכותיהן שוות מברך על אחד מהן ופוטר את
השאר, ואם אין ברכותיהם שוות מברך על כל אחד מהם ברכה הראויה לו, ואם
אינו רוצה בזה יותר מזה, אם יש ביניהם אחד משבעת המינים עליו הוא מברך
תחלה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה, ע"כ. ולחנם נדחק הכס"מ שאחר שהביא
סוגית הגמ' כתב וז"ל: ונראה שרבנו מפרש דלא אפליגו ר"י וחכמים אלא כשאחד
מן המינין חביב לו יותר מחברו, דרבנן סברי חביב עדיף ור"י סבר מין שבעה
עדיף. אבל אם אין אחד מן המינין חביב לו יותר מחברו לדברי הכל מקדים מין
שבעה. והוא סובר דהא דאמר עולא אבל אין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על
וחוזר ומברך על זה לא בא להשמיענו דין הקדמה כלל אלא שאין האחד פוטר
את חברו, וכמו שפי' הרא"ש לדעת בה"ג, ופוסק רבנו הלכה כחכמים. ולענין
מה שכתב היו לפניו מינין הרבה וכו' לא לענין הקדמה קאמר אלא לענין
דבברכותיהן שוות יברך על אחד מהן ויפטור את חברו, ולא יהבה בברכות שיש
לצורך, וכשאין ברכותיהן שוות אין אחד פוטר את חברו וכדעולא. ומ"ש אין
מהן שירצה מקדים היינו לומר שאם אין אחד מהן חביב מחברו בין שברכותיהן
שוות בין שאין ברכותיהן שוות בין שיש ביניהן ממין שבעה בין שאין ביניהן
מקדים החביב כרבנן דאמרי חביב עדיף. ומ"ש ואם אינו דוצה וכו' אתי כרבי
דבין ברכותיהן שוות בין שאין ברכותיהן שוות כיון שאין אחד מהן חביב מחברו
אם יש ביניהן ממין שבעה מודו רבנן שהוא קודם. וממה שכתב איזה שירצה
להקדים מקודים במקום שיקדים את החביב תחלה, נראה שאינו מפרש כר"י והרא"ש
דחביב היינו אותו שחביב עליו ברוב פעמים, אלא סובר דחביב היינו אותו שהוא
חפץ בו עתה יותר וכו' ע"ש גם תמיהת הרמ"ך. וכל הדחק הזה והוצאת דברי
רבנו מפשוטן אינו אלא משום שהתעלמו מן הכלל הנ"ל.

ט) הלכה. ברכות מא, ב.

הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה, אמר רב הונא טעונים ברכה לפניהם
ואין טעונין ברכה לאחריהן, וכן אמ"ר נחמן. ורב ששת אמר טעונים ברכה
לפניהם בין לאחריהם, שאין לך שטעון ברכה לפניו ואין טעון לאחריו אלא מי
הבאה בכסנין בלבד. ופליגא דר' חייא דאמר פת פוטרת כל מיני מאכל ויין פוטר
כל מיני משקין. אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה
אין טעונים ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן, שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה
טעונין ברכה לפניהם ואין טעונין לאחריהם, לאחר הסעודה טעונין ברכה
לפניהם בין לאחריהם, ע"כ. ולפי הכלל נדחו הנפלגים כלומר רב הונא ורב נחמן
ורב ששת מהלכה. אך גם דברי ר' חייא נדחו מחמת מימרא דרב פפא, לפי

(12)

לא פסק רבנו כר' חייא אלא כרב פפא, כמ"ש בפ"ד ברכות הל' יא דברים הבאים
בתוך הסעודה והן מחמת הסעודה אינן צריכין ברכה לפניהן ולא לאחריהן אלא
ברכת המוציא שבתחלה וברכת המזון שבסוף פוטרת הכל, שהכל טפלה לסעודה
ואין מטעמיה דר' חייא שפת פוטרת כל מיני מאכל, אלא מפני שהכל טפלה
לסעודה, וכלל הוא אצלנו כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר
את הטפלה] ודברים שאינן מחמת הסעודה שבאו בתוך הסעודה טעונין ברכה
לפניהם ולא לאחריהם, ודברים הבאים לאחר הסעודה בין מחמת הסעודה בין שלא
מחמת הסעודה טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם, ע"כ. הלכך אין הפת פוטרת
מאומה, אלא הכלל כל שהוא טפל לסעודה, חוץ מן היין, דשאני יין דנורם ברכה
לעצמו, היינו שיש לו ברכת עילוי בורא פרי הגפן, ואין אנו מברכין עליו ברכת
המזון, ומה שאמרנו שהכל טפלה לסעודה ופטרנו כל מיני מאכל ומשקה מטעם כל
שהוא עיקר ועמו טפלה, הוא מברכת המזון אבל לא ברכת עילוי, אלא אם כן אכלו
עמו ביחד אע"פ שאינו מעורב והוא מה שפסק בפ"ג ברכות הל' ז הרי שרצה
לאכול דג מליח ואכל הפת ע מ ו, רק אז פוטר גם ברכת עילוי. כך פירשו לנו
תוספות ורבינו. ודלא כרש"י.

י) הלכה. שבת יג, א. עבודה זרה יז, א.

ת"ש ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב, מקיש אשה נדה לאשת
רעהו, מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף אשתו נדה הוא בבגדו
והיא בבגדה אסור. ופליגא דר' פדת דאמר לא אסרה תורה אלא קריבה שיש בה
גילוי עריות...., ופליגא דעולא דאמר אפילו שום קריבה אסור משום לך לך
אמרין בזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב, ע"ש. וסובר רבנו דאתיא ופליגא בתרא
דעולא והוציאה ופליגא קמא מהלכה. ומפרש רבנו דברי עולא שאסור מן התורה,
ומה שאמר עולא משום לך לך הוא טעם למה אסרה תורה, וכבר מצאנו לאוין
מפורשין בתורה שהן משום גדר וסייג ללאו אחר חמור ממנו, כגון אסור לא תטר
שהוא כדי שלא תקם וכמ"ש רבנו בפ"ז מהלכות דעות. וכגון לאו דלא תחמוד
שהוא כדי שלא יבוא לידי לא תגזול וכמ"ש רבנו בפ"א גזלה ואבדה הל' יא.
ולפיכך פסק כעולא בפכ"א אסורי ביאה הל' א כל הבא על ערוה מן העריות דרך
אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר הרי זה לוקה מן התורה...
ונאמר לא תקרבו לגלות ערוה, ע"ש. והרמב"ן הקשה על רבנו מפני שלא הבין
דרכו. וכיון שנדחית ופליגא דר' פדת, נשאר הוא בבגדו והיא בבגדה שלא כדי
ליתנות אסור מדברי קבלה מן ההיקש דלעיל, ולפיכך כלל בפי"א אסורי ביאה
הל' יח דברים האסורים מדברי קבלה כלומר הוא בבגדו והיא בבגדה עם דברים
האסורים מגזרת חז"ל לא יאכל עמה בקערה וכו' ע"ש. והרי הכלל שלנו קיים,
אולא כדברי הר' לב שומע שנדחק בזה בחנם. ואין צורך לדחק הר' המגיד בפכ"א
מאסורי ביאה הל' א, ואין מקום עוד לקושית הרמב"ן על רבנו בספר המצוות
שחובא גם במ"מ שם, כיון שהגמ' פסק כן. שאם לא כן אלא היא מדרבנן בלבד
לא פליגא אר' פדת, ופשוט.

אלמה וכו׳ • כגון מגרים לה : **נמ׳** וקדשה סיא סלמה בעיר • בו ביום • והרי סיא נגרת • בקדשה לדעת לם ילמה מדשים לא לטיות קדושיה הקודש ולמלכה נגרת בו ביום • הרי סיא נגרת לפנינו • וקדושיה קדושין ולא לא לא : מקפיד לקדושי מגרים • אמת בקדשה הלא מקפיד מי מגרים לדעת מלמה לדעת בקדשה לדעת לא ר׳ יהודה • אבל בקדר מי מגרים

ז **המחבק** אז המנשק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהן וכו'. כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהל"ב (ה"ו) וכתב הרב המגיד ע"ז בפ"ק דשבת (יג.) עולה כי הוה אפי' מבי' מדרשא היה מנשק לאמיה אבי ידייהו ופליגא דידיה דאמר עולה אמרין לנזירא אסור אסור לכרמא לא תקרב: **כיצד האב מותר לחבק לבתו ולנשקה ולישן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים הגדילו שיש לבת י"א שנים וכו'.** נסוף קידושין (פ:) תנן מתייחד אדם עם אמו ועם בתו ושן עמהם בקירוב בשר הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו ובגמרא (פא:) וכמה אמר רב אמי תינוקת בת ג' שנים ויום אחד תינוק בן י"ב שנים ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת י"ב שנה ויום אחד ותינוק בן י"ג שנה ויום אחד וזה וזה כדי שיהיו שדים נכונו ושערך נמתח (יחזקאל מז ז) כך היא גירסת רש"י (ד"ה תינוקת) והרי"ף (לג.) אבל הרא"ש (פ"ד מי' סי') הקשה על גירסא זו וכתב שהיא משובשת וכתב וי"א איכא דאמרי תינוקת בת י"א שנה ויום אחד תינוק בן י"ב שנה ויום אחד וזה וזה כדי שיהיו שדים נכונו וכו' פי' זה וזה קרומים לשדים נכונו וכו' שהיא שנה הסמוכה לגדלות והרמב"ם כתב בפכ"א מהל"ב (ה"ז) הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שהיו שדים נכונו ושערך נמתח זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה ובפירוש המשנה (שם) כתב כגירסת רש"י והרי"ף. ויש בקצת ספרי רבינו טעות סופר והגירסא הנכונה בדבריו הגדילו שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנים והיא כגירסת הרא"ש: **ומ"ש ואם הבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה וכן אם האם בושה לעמוד ערומה בפני בנה אסור אפילו הוא קטן.** שם אמר רב מסדא לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו כלל ואפ"ה ה"ז מגונה ומשמע ודאי דאם היה לבו נוקפו עליהן והיה לו בחיטוקן הנאה פשיטא דאיסורא דאורייתא איכא בקריבה זו לערוה אפילו היתה קטנה דלא תילקה תורה בערוה בין גדולה לקטנה אלא דבמסס גדולה שאין לבו נוקפו עליהן ואין זה קריבה לערוה וליכא איסורא ד"ת מ"מ מגונה הוא וז"ש והבר זה אסור וכו' אינו אלא היכא דלבו נוקפו כדפי' דבלבו נוקפו שהוא קריבת ערוה אסור בין גדולה בין קטנה והכי משמע במ"ש הרמב"ם פכ"א דהל"ב וז"ל מהרו"ך (פרישה אות ו) אע"ג דקטנה נמי מגונה כדמסיק גראה דמ"ה קאמר גדולה דאפילו בגדולה אינו אלא לבו נוקפו עליה ואין בה איסור ממש עכ"ל היפך הקצרה על פיה ואין ספק דבר"ם הוא וא"ל דאפילו בגדולה דאין לבו נוקפו עליה ואין בה איסורא ממש וכ"ל דאפ"ה מגונה הוא וכדפירשתי [עד כאן]:

ו **הגדילו שיש לבת י"א שנה וכו'.** כך היא גירסת הרא"ש דשנה לפני גדלות אסור והרבינו ירוחם בנכ"ג מ"א (קצב ע"ב) המיא תמילה גירסת הרי"ף ורש"י דלא אסור אלא לאחר שהגיעו לגדלות ואח"כ המיא גירסת הרא"ש וז"ל ויש גורסין תינוק בן ט' ותינוקת בת ג' וכן נראה עיקר דבראיין לבתה תני הדבר. ועוד פשוט איכא דאמרי קטן בן י"ב טו) וקטנה בת י"א וכו'. ומ"ש וכן נראה עיקר לא היתה דעתו לפסוק כלישנא קמא דתינוק בן ט' ותינוקת בת ג' אסורה דהא ודאי הלכתא כלישנא בתרא וכמ"ש כל הפוסקים אלא דעל שינוי הגירסאות קאמר דגירסא זו של הרא"ש נראה עיקר דבראיין לבתה תני הדבר דלא כגירסת רש"י ורי"ף אבל ודאי דלכל הגירסאות הלכה כלישנא בתרא ולגירסת הרא"ש אסור שנה לפני גדלות ☜ והכי נקטינן ולא כב"י דמיקל ופסק בס"ע (פ"ז) שלא לאסור עד שיגיעו לגדלות דליתא ג"ל:

ח **והמחבק** וכו'. בפ"ק דשבת (דף י"ג.) עולא כי הוה אתא מבי מדרשא הוה מנשק לאמיה אבי ידייהו ופליגא דידיה דאמר עולא דאמר עולא אפילו אוש קורבא אסור משום לך לך אמרינן נזירא וכו' והכי איתא פ"ק דע"ז (דף י"ג.) וכתבו התוספות (ע"ז שם ד"ה ופליגא דידיה) ומה שהיה מיקל עולא לעצמו היה יודע שלא יבוא לידי הרהור שלדיק גמור היה ודמיין עליה כי כשורא כדאיתא ריש פ"ב דכתובות (יז.) וכ"כ הרשב"א (ראה בתשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' קכז) דקיי"ל כי הא דאמר עולא כל אוש קורבא אסור וכ"כ הרמב"ם פכ"א מה' א"ב כלשון רבינו ואיכא למידק דבריש אמר כגון אמותו הגדולה ואמות אביו וכיוצא בהן אלמא דליוצאי חלציו הכל שרי ובסיפא לא המיר אלא אב לבתו והאם לבנה משמע דבת בתו אסור ותו דבסוף קידושין (פא:) איתא להדיא בעובדא דר' אחא בר אבא דשקיל לבת בתיה אותביה בכנפיה וגראה ודאי דרישא דוקא וסיפא לאו דוקא בתו אלא אפילו בת בתו וכל יוצאי חלציו שרי וכדמסיק (שם) דאמר שמואל הכל לשם שמים ופירש"י (פב) שלא היה דעתו לחיבת אישות אלא לחיבת קורבה ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מתבב את בתה עכ"ל וכ"כ התוס' לשם וז"ל הכל לשם שמים ועל זו אנו סומכים השתא שאנו משתמשים בנשים עכ"ל וכך כתב הסמ"ג סוף סימן קכ"ו וכתב מהרש"ל (בביאורו על הסמ"ג שם) נ"ל כגון כלה כדי לחבבה על בעלה או משום כבוד אביה ות"ת ראוי להחמיר עכ"ל יר) ובמלכותינו נהגו ת"ת להקל בכלה גם הגדולים שבדור והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג איסורא איכא:

[קונטרס אחרון] **והמחבק** אז המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהן וכו'. כלומר שאין לבו הומה לחבבן ולחבקן ולנשקן כגון אמותו הגדולה וכו' ואם כן אין לו שום הנאה

ז והמחבק אז המנשק אחת מהעריות (ו) **שאין לבו של אדם נוקפו עליהן כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהן אף על פי שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר זה אסור שאין קרבים לערוה כלל בין גדולה בין קטנה חוץ מהאב לבתו והאם לבנה (ז) כיצד האב מותר לחבק לבתו ולנשקה ולישן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים (ח) הגדילו (ט) שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנים זה ישן בכסותו וזו ישנה בכסותה (י) ואם הבת בושה**

כלל ואפ"ה ה"ז מגונה ומשמע ודאי דאם היה לבו נוקפו עליהן והיה לו בחיטוקן הנאה פשיטא דאיסורא דאורייתא איכא בקריבה זו לערוה אפילו היתה קטנה דלא תילקה תורה בערוה בין גדולה לקטנה אלא דבמסס גדולה שאין לבו נוקפו עליהן ואין זה קריבה לערוה וליכא איסורא ד"ת מ"מ מגונה הוא וז"ש והבר זה אסור וכו' אינו אלא היכא דלבו נוקפו כדפי' דבלבו נוקפו שהוא קריבת ערוה אסור בין גדולה בין קטנה והכי משמע במ"ש הרמב"ם פכ"א דהל"ב וז"ל מהרו"ך (פרישה אות ו) אע"ג דקטנה נמי מגונה כדמסיק גראה דמ"ה קאמר גדולה דאפילו בגדולה אינו אלא לבו נוקפו עליה ואין בה איסור ממש עכ"ל היפך הקצרה על פיה ואין ספק דבר"ם הוא וא"ל דאפילו בגדולה דאין לבו נוקפו עליה ואין בה איסורא ממש וכ"ל דאפ"ה מגונה הוא וכדפירשתי [עד כאן]:

ו **הגדילו שיש לבת י"א שנה וכו'.** כך היא גירסת הרא"ש דשנה לפני גדלות אסור והרבינו ירוחם בנכ"ג מ"א (קצב ע"ב) המיא תמילה גירסת הרי"ף ורש"י דלא אסור אלא לאחר שהגיעו לגדלות ואח"כ המיא גירסת הרא"ש וז"ל ויש גורסין תינוק בן ט' ותינוקת בת ג' וכן נראה עיקר דבראיין לבתה תני הדבר. ועוד פשוט איכא דאמרי קטן בן י"ב טו) וקטנה בת י"א וכו'. ומ"ש וכן נראה עיקר לא היתה דעתו לפסוק כלישנא קמא דתינוק בן ט' ותינוקת בת ג' אסורה דהא ודאי הלכתא כלישנא בתרא וכמ"ש כל הפוסקים אלא דעל שינוי הגירסאות קאמר דגירסא זו של הרא"ש נראה עיקר דבראיין לבתה תני הדבר דלא כגירסת רש"י ורי"ף אבל ודאי דלכל הגירסאות הלכה כלישנא בתרא ולגירסת הרא"ש אסור שנה לפני גדלות ☜ והכי נקטינן ולא כב"י דמיקל ופסק בס"ע (פ"ז) שלא לאסור עד שיגיעו לגדלות דליתא ג"ל:

פרישה

(ו) **שאין לבו של אדם נוקפו עליהן כגון אחותו הגדולה.** אף ע"ג "דקטנה נמי מגונה כדמסיק גראה דמ"ה קאמר גדולה לגמרא דאפילו בגדולה אינו אלא לבו נוקפו עליה ואין בה איסור ממש: (ז) **כיצד האב מותר לחבק ולנשק את בתו.** גראה דאפילו כשהיא גדולה מותר מדהתמיל וכתב דאמותו גדולה אסור וסיים וכתב סוף מאב לבתו והא דסיים וכתב כל זמן שהן קטנים לא קאי אלא אלישן עמהן בקירוב בשר וק"ל: (ח) **הגדילו שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנים זה ישן בו'.** כל"ל: (ט) **הגדילו שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנים בו'.** (לשון הרמב"ם עד שיהיו שדים נכונו ושערך נמתח וכן בגמ' וכס"ע (פסיף ז) ומיין בב"י. כתונת פסים) כאן לא אילך בין יש לו שערות לאין לו ובא"ח ס"ס ע"ג כתב דאפילו בתינוקת בת י"ב ובכן בן י"ג מותר כשלא הגיע שערות י"ל דה"ל מיירי דוקא בהגיעו שני שערות. מ"מ הכא לענין יחוד דערוה אפילו בגיל הממירו ולעיל מיירי בתקוס דלא שייך יחוד כגון שמנויים שם בני אדם ולא אסור אלא אסור לבו רואה את הערוה ועיין בב"י: (י) **(ואם הבת בושה לעמוד ערומה.** שהוא מי שיש בה מעט בית". כתונת פסים):

דרישה

שלומים שלנו שפורטין האשה ואף על פי כן נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה עכ"ל תראה דאין דאיה מכאן להתיר לכתוב לאיש שידרוש בשלום אשה דלשון זה משמע דהכותב מבקש מהאיש שיגיד לאשתו איך שהכותב דורש בשלומה ומזה לא איירי כאן אלא מיירי ששואל את האיש על שלום אשתו ולא שיגיד לאשתו בשמו דבר (ובמו שעשו המלאכים גבי אברהם ששאלו לו איה שרה וגו'. כתונת פסים):

הגהות והערות

יד) **במהרש"ל** לפנינו איתא, ובבוד בית אביה שהוא ת"ה וראוי להם להחמיר: טו) **ברבינו** ירוחם לפנינו איתא, בן י"ג, אך בהמשך דבריו שם איתא שהיא שנה הסמוכה לגדלות, יעו"ש:

ערומה אבל טשה לעמוד לפניו ערומה אסור מאי טעמא יבר אלבשה ופירש רש"י טשה לעמוד לפניו בידוע שיש בה טעם מיאה ואע"ג דלא אייר רב אסקדא אלא בגם לגבי אב למד משם הרמב"ם לאם לגבי בנה וכתב בפכ"א מהא"ב (שם) וכן אם האם טשה לעמוד בפני בנה ערומה ואע"ג שהם קטנים משהגיעו להכלם מהם אין ישנין עמהם אלא בכסותן ואתריו נמשך רבינו והרי"ף (נג.) גורס אמר רב אסקדא לא שנו אלא שטשה לעמוד ערומה אבל לא טשה לעמוד ערומה לא וכתב הר"ן (שם ד"ה מיטקה) שאין גירסת הספרים כן אלא כמו שכתבתי לעיל והיא גירסת הרמב"ם והרא"ש: **ומ"ש רבינו שאם נתקדשה אפילו היא קטנה אסורה.** שם רב אחא איקלע לבי רב אסקדא אמניה שקלה לבת ברתיה אומנה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמיקדשא ופרש"י אין אדוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש ומשמע התם דקטנה היתה. **והריי"ף** (נג.) כתב אהא דאמר רב אסקדא לא שנו אלא שטשה לעמוד לפניו ערומה וכו' אמר רבא לא אמרן אלא דמיקדשא אבל לא מיקדשא לית לן בה. **וכתב** הר"ן ע"ז (שם ד"ה אמר רבא) אמיהני [לא*] הכי גרסינן רב אמנן איקלע לבי רב אסקדא אמניה שקלה לבת ברתיה אומנה בכנפיה ומעשה זה אע"פ שהביאוהו על משנתינו נראה שאין לו ענין לישן עמהם בקירוב בשר דתנן ועוד דבתו אמנן בת בתו לא אמנן ובהאי עובדא לא מדמירינן רבא כלל ועוד שפשט מעשה זה מראה דהיכא דמיקדשא אף על גב דליכא שדים נכונו ואפילו בבתו אסור אם בתו ובת בתו שוות בדינן אבל נראה שגירסא אחרת היתה לו להרי"ף ז"ל עכ"ל. **והרא"ש** (שם) כתב על דברי הרי"ף משמע דקאי לטשה לעמוד לפניו ערומה ולא ראיתי גירסא זו בספרים וגם מעובדא דרב אחא בר אבא דשקלה לבת ברתיה בכנפיה וכו' ואמר ליה רב אסקדא אמניה לא ידע מר דמיקדשא משמע דכי מיקדשא בכל ענין אסור עכ"ל.

לעמוד בפני אביה ערומה או נתקדשה אפילו היא קטנה אסורה וכן אם האם בושה לעמוד ערומה בפני בנה אסורה אפילו הוא קטן:

והרמב"ם כתב בפכ"א מהא"ב (שם) ואם היתה הבת טשה לעמוד לפני אביה ערומה או שנישאת אין ישנין עמהן אלא בכסותן וכתב הרב המגיד מה שכתב רבינו או שנישאת לאו דוקא שאפילו נתקדשה אבל אסור בנזכר בגמרא עכ"ל:

כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סי' אלף קפא) אהא דאמרינן בפ"ק דשבת (יג.) עולא הוה מנשק לאחתיה אבי ידייהו ופליגא דידיה אחדיה דאמר עולא אבל אמר גדולה כל שוס קריבה בעלמא אסור משום לך לך אמרין לנזירא [כ] וקיי"ל כי הא בחרייתא לא אסרו בהן אלא קריבה המביאה לידי הרגל עבירה כשן עמהם אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה ואפילו אבי ידייהו ואי"ל בנשיקה ואפילו אבי ידייהו אבל לא אמרו בהם אלא קריבה המביאו לידי הרגל בישן עמהם לכרמך לא תקרב, ולא אמרו בהם אלא קריבה המביאו לידי הרגל בישן עמהם ואפילו הוא בבגדו והיא בבגדה, ואי נמי בנשיקה ואפילו אבי ידייהו, ואי נמי אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה, שכל דברים אלו מרגילין לערוה, וכן אפילו הושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור לפי שלבו גס בה ובקריבה מעט איכא למיחש להרגל, אבל בשאר נשים שאין לבו גס בהן בדברים אלו כגון הושטת כלי וכיוצא בו אין בהם משום הרגל עבירה כמי שאין לבו גס בה, וכענין ששנינו (גיטין פא ע"א) במגרש את אשתו ולבה עמו בפונדק שבית שמאי אומרים אינה צריכה ממנו גט שני וב"ה אומרים צריכה גט שני ומחיים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני שאין לבו גס בה, ואוקימנא בגמרא בדאיכא עידי יחוד (ולובא) [וליכא] עידי ביאה בנשואה שלבו גס בה דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה, וה"נ איכא למימר דדבותא הוא וכ"ש בקרובותיה, דהא אמרינן אהני דלא ליגרי בקרובותיה. ואמרינן התם בפ"ק דשבת (יב ע"א) א"ל רב נחמן לבנתיה קטלן ואשמען קלא דסנואתי, ומי לא עסקינן ראפליאן רישיה וכדאמר להו אשמען לי קלא ואע"פ שיש בזה באשתו אסורה משום הרגל, וכראמרינן בהגדה בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא נח ע"א) באבדהם אבינו דמנח רישיה בכנפה דשרה וקא מעיינה ביה, ואמר ליעול וליתי ר' בנאה דמידע ידע דיצר הרע בהאי עלמא ליכא. ולא שאני אומר שיהא מותר להתייחד עם הערות שאין לבו גס בהן, ולומר שאין חוששין לביאה מתוך יחוד, שהרי שנינו בברייתא (קידושין פא ע"ב) אחותו וחמותו ושאר כל הערות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים, אלא שאני אומר דאפשר לומר דכשאסרו הושטת כלי ושאר כל הדברים שאין בהם הרגל כ"כ לא אסרו אלא באשתו נדה שלבו גס בה אבל לא בשאר הנשים שאין לבו גס בהן, דהפרש יש בין מי שלבו גס בה ולמי שאין לבו גס בה עכ"ל. **ולא** הזכיר בהדי' בשריותא דשאר ערות לאכול עמה לא הזכיר, רק הזכיר הושטת כלי וכיוצא בזה אבל עניין אכילה עמה לא הזכיר, וכבר ידוע מה שארז"ל גדולה לגימה שמקרבת כו'. על כל זאת נראה בעיני מאחר שנוהגין העולם להקל בשאר ערות אין לשנות, רק באשת איש לא יקילו. וטעמא

חדושי הגהות

[לא*] תמהני דבגמ' ה"ג. כל"ל: [כ] הך וקיי"ל קאי אדלעיל מיניה ור"ל אע"ג דקיי"ל כי הא בחרייתא דכל שוס קריבה בעלמא אסור לא אסרו אלא קריבה המביאה וכו' ע"ש בתשובה:

הגהות והערות

טז] **זה** לשון השל"ה, שער האותיות (דף ע ע"א), **יראה** לי דכל מה שאסור לאדם באשתו נדה כגון הא רתנן (שבת יא ע"א) לא יאכל הזב עם הזבה ואיסור נגיעה והושטה וכיוצא בהן כולן אסורין מק"ו באשת איש, ומה נדה שמותרת ביחוד עם בעלה אסורה בכל אלו אשת איש שאסורה ביחוד ק"ו דאסור בכל אלה. וקרוב לזה כתב בהגהות אשר"י ספ"ק דשבת (סי' לב) בעובדא דת"ח שקרא הרבה ושנה הרבה כו' ומת בחצי ימיו כו' (שבת יג ע"א), ח"ל ההגה"ה, ואף על פי שמותר להתייחד עמה כ"ש שאר ערות דאפילו יחוד אסור שאסור לישן היא בבגדה והוא בבגדו ואפילו קורבא בעלמא אסור משום לך לך אמרין לנזירא סחור סחור לכרמך לא תקרב עכ"ל. ונלע"ד להגיה בדברי הג"ה הנ"ל ואסור לישן היא בבגדה וה"ה בפני עצמו וקאי על אשתו נדה, וכך יהיה ביאור דברי הג"ה, ואע"פ שמותר להתייחד עם נדה אסור שאר עניינים ק"ו לאסור בשאר ערות אלו העניינים האסורים בנדה, והיא כמו שכתבתי. ואחר בך אומר דין חדש אצל נדה שתהיה אסורה הוא בבגדו והיא בבגדה, וכדאיתא בגמרא פ"ק דשבת דף י"ג דיליף בהיקשא נדה מאשת איש מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, נמצא לפי זה אסור הכל באשת איש מה שאסור בנדה מקל וחומר. וע"כ צריך להגיה ואסור במקום שאסור, דאלו גדסינן שאסור ולא בא אלא ללמד שיהיה אסור בשאר ערות היא בבגדה כו' מקל וחומר דנדה היה קשה דזה היפך הגמרא, דבגמרא אדרבא לומד נדה מאשת איש לאסור היא בבגדה כו', אבל אין העולם נזהרין ואפילו המדקדקים אוכלים עם אשת איש בקערה אחת ובאשתו נדה אסור אפילו הרבה אוכלין ג"כ עמו, וכן נותן או מושיט א' חפץ לאשת איש. ועלה (בדעתו) [בדעתי] ללמוד זכות על העולם כי סוברים דהאי ק"ו לית ביה ממשא, דבשלמא דביחוד אסור באשת איש ולא באשתו נדה משום דיחוד באשה אחרת היא חידוש קורבא דאין אדם עשוי להיות דירת קבע באשה אחרת ע"כ כשמתייחד עמה הוא מעורר וגורם קירוב ואהבה, משא"כ יחור עם אשתו ששם דירת קבע כיון דדש דש ואין ביחודו עמה שום התעוררות אהבה. **ובזה** יהיה מתורץ התימה שכתבו התוספות שם בפרק קמא דשבת (ד"ה מה) ח"ל, תימא דיחוד דאסור מן התורה לא ילפינן מאשת איש ושרי בנדה כדכתיב סוגה בשושנים והוא בבגדו והיא בבגדה דלא הוי אפילו באשת איש אלא מדרבנן אסור בנדה מהיקשא, טפי הוה לן למיסר יחוד מהיקשא ולמשרי הוא בבגדו והיא בבנדה בלא יחוד כגון שפתח פתח לרשות הרבים מסוגה בשושנים, עכ"ל. ולפי הסברא שכתבתי א"ש, אמנם התוספות דהניחו הדבר בתימה ע"כ לא מסתבר להו סברא דידי, אם כן הקל וחומר נשאר במקומו וכדמשמע בהגה"ת אשר"י. **אמנם** בתשובת הרשב"א (הגו' בב"י כאן) נותן טעמים לדבר להתיר איזה עניינים שאינו הרגל דבר כל כך ולא שייכא לאוסרם אלא בנדה דלבו גס בה, (ח"ל הרשב"א) הא דאמרינן בפרק קמא דשבת (יג ע"א) עולא הוה מנשק לאחתיה אבי ידייהו ופליגא דידיה אודדיה דאמר עולא אפילו שום קריבה כעולם וקיי"ל כהאי בתרייתא, וא"כ צריכין אנו ליזהר שלא לקרב לשום אשה בעולם בומן נדתה ושלא להושיט אלא ע"י שיניו, וא"כ היאך נמצא ידינו ורגלינו איש בבתו ובאחותו ובשאר קרובותיו: **תשובה** לפי מה שאמרו לא תקרב (ויקרא יח ו) שום קריבה בעולם, אין הפרש בקרובותיו האסורות לו כבתו ואחותו וכן שאר הקרובות וכן באשת איש אין בין שעת נדתן לשעת טהרתן ולעולם אסורות בשום קריבה דבכולהו כתיב איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו, ואם לא מצינו ידינו עמהן כשעת נדתן כך לא נמצא ידינו עמהן לעולם ואפילו בשעת טהרתן. ואלא מיהו בכולהו אפשר דאינן אסורות בקריבה שאינה של גלוי ערות אלא מדרבנן ומשום הרגל עבירה וכדאמרינן התם אמר עולא שום קריבה בעלמא אסור משום לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמך לא תקרב, ולא אמרו בהם אלא קריבה המביאו לידי הרגל בישן עמהם ואפילו הוא בבגדו והיא בבגדה, ואי נמי בנשיקה ואפילו אבי ידייהו, ואי נמי אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה, שכל דברים אלו מרגילין לערוה, וכן אפילו הושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור לפי שלבו גס בה ובקריבה מעט איכא למיחש להרגל, אבל בשאר נשים שאין לבו גס בהן בדברים אלו כגון הושטת כלי וכיוצא בו אין בהם משום הרגל עבירה כמי שאין לבו גס בה, וכענין ששנינו (גיטין פא ע"א) במגרש את אשתו ולבה עמו בפונדק שבית שמאי אומרים אינה צריכה ממנו גט שני וב"ה אומרים צריכה גט שני ומחיים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני שאין לבו גס בה, ואוקימנא בגמרא בדאיכא עידי יחוד (ולובא) [וליכא] עידי ביאה בנשואה שלבו גס בה דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה, וה"נ איכא למימר דדבותא הוא וכ"ש בקרובותיה, דהא אמרינן אהני דלא ליגרי בקרובותיה. ואמרינן התם בפ"ק דשבת (יב ע"א) א"ל רב נחמן לבנתיה קטלן ואשמען קלא דסנואתי, ומי לא עסקינן ראפליאן רישיה וכדאמר להו אשמען לי קלא ואע"פ שיש בזה באשתו אסורה משום הרגל, וכראמרינן בהגדה בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא נח ע"א) באבדהם אבינו דמנח רישיה בכנפה דשרה וקא מעיינה ביה, ואמר ליעול וליתי ר' בנאה דמידע ידע דיצר הרע בהאי עלמא ליכא. ולא שאני אומר שיהא מותר להתייחד עם הערות שאין לבו גס בהן, ולומר שאין חוששין לביאה מתוך יחוד, שהרי שנינו בברייתא (קידושין פא ע"ב) אחותו וחמותו ושאר כל הערות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים, אלא שאני אומר דאפשר לומר דכשאסרו הושטת כלי ושאר כל הדברים שאין בהם הרגל כ"כ לא אסרו אלא באשתו נדה שלבו גס בה אבל לא בשאר הנשים שאין לבו גס בהן, דהפרש יש בין מי שלבו גס בה ולמי שאין לבו גס בה עכ"ל. **ולא** הזכיר בהדי' בשריותא דשאר ערות לאכול עמה לא הזכיר, רק הזכיר הושטת כלי וכיוצא בזה אבל עניין אכילה עמה לא הזכיר, וכבר ידוע מה שארז"ל גדולה לגימה שמקרבת כו'. על כל זאת נראה בעיני מאחר שנוהגין העולם להקל בשאר ערות אין לשנות, רק באשת איש לא יקילו. וטעמא

דיש מילוק בזה, דעיון לחוד אין נכון בפני אחריס במקום ש[ם]כרוכה יבא לידי הרהור דזכר קירוב שלהם על ידי משמיש, אבל בגמו ומחומו ונכד[ם]ו שאין כאן זכרון משמיש מותר בפני אחריס. אבל שמיה במיקה פשיטא דאסור אפילו שלא בפני אחריס, ובשאר עריות אפילו בפנויה אסור אפילו עיון בראשו לחוד. כן נראה לענ״ד דעתי. עכ״ל: יג אבל מותר לשאול לבעלה. והוא הדין לשאול לאחר על שלומה מותר, והא דכתבו הפוסקים על ידי בעלה, משום דמצינו במלאכים דשאלו על ידי אברהם [בראשית י״ח, ט״ו]. כן כתב ב״ח [ד״ה ואין שואלין]. מיהו בש״ס פרק השוכר [בבא מציעא פ״ז ע״ב] דתיכן והוא הדין לאחרומו הקטנה וכמו שכתבתי [פ״ק ט״ו]: כתב בחלקת מחוקק [פ״ק ז׳]. ומזה נהגו לכתוב בחתנא אגרת על שלום זוגתך וכו׳, אבל בסוף שכתב שרגילים לכתוב ומאמר שלום לזוגתך אסור, דהיינו שלא שלום שמוטה על ידי בעלה. ב״ח [ד״ה ואין]. וכתב בש״ג [פ״ק ב׳] אם לא היתה בקו הבריאות מותר לכתוב מודיעני משלום אשתך: יד חוץ מהאב לבתו. כתבו ב״ח [ד״ה והמחבק] ותלקח מחוקק [פ״ק ח׳], הוא הדין בת בתו מותר, דהא רב אחא אומביה בכנפיה בת בתו, כמו שכתוב סוף קדושין [פ״א ע״ב]. וכתב בחלקת מחוקק [פ״ק י״א], והוא הדין אחותו קטנה בת שלש שנים. ולכאורה קשה הא הר״ן [קידושין ל״ג ע״א מדפי הרי״ף ד״ה אמר רבא לא] כתב בתו תנן בת בתו לא תנן, ובשאר פוסקים לא מצינו אמר רבא לא] כתב בתו תנן בת בתו לא תנן, ובשאר פוסקים לא מצינו [ו]מנא לן להקל בבת בתו, ושרה ליישב, ע״ש. ועיין בספר ברכי יוסף אות ד׳ שכתב דבאמת ההיתר מפורש, דהתניא באבל רבתי [מסכת שמחות פ״ב ה״ד] שהאם נקברת עם בן בנה, זה הכלל כל שישן עמו נקבר עמו, [אלא] דהר״ן סבר דהתיא ברייתא אינה הלכה [5]וכן פסקו הפוסקים ביורה דעה סימן שס״ב [ס״ג], ועל כרחך משום דתפס סוגיא דתלמודין שלהי קדושין [פ״א ע״ב] שהביא הבית שמואל כפשטה. אבל אנן דקיימא לן כהתיא ברייתא ביורה דעה שם הוא הדין הכא, ע״ש:

פתחי תשובה

(ה) מהאב לבתו. עיין באר היטב [ס״ק י״ד] דהוא הדין בת בתו. ועיין בית שמואל ס״ק י״ד שהקשה דהא הר״ן [קידושין ל״ג ע״א מדפי הרי״ף ד״ה אמר רבא לא] כתב בתו תנן בת בתו לא תנן, ובשאר פוסקים לא מצינו דהיתר מפורש, [ו]מנא לן להקל בבת בתו, ושרה ליישב, ע״ש. ועיין בספר ברכי יוסף אות ד׳ שכתב דבאמת ההיתר מפורש, דהתניא באבל רבתי [מסכת שמחות פ״ב ה״ד] שהאם נקברת עם בן בנה, זה הכלל כל שישן עמו נקבר עמו, [אלא] דהר״ן סבר דהתיא ברייתא אינה הלכה [5]וכן פסקו הפוסקים ביורה דעה סימן שס״ב [ס״ג], ועל כרחך משום דתפס סוגיא דתלמודין שלהי קדושין [פ״א ע״ב] שהביא הבית שמואל כפשטה. אבל אנן דקיימא לן כהתיא ברייתא ביורה דעה שם הוא הדין הכא, ע״ש:

באר היטב

יא) שלומה. והוא הדין לשאול לאחרים על שלומה מותר. כן כתב הב״ח. מיהו בש״ס בבבא מציעא דף פ״ז ע״ב דתיכן שם על ידי בעלה שאני משמע לשאול לאחר על שלומה אסור. ומזה נהגו לכתוב בחתנא אגרת בשלום זוגתו, אבל בסוף שכתב שרגילים לכתוב ומאמר שלום לזוגתך [לזוגתו] אסור, דהיינו שאלת שלום שמוטה על ידי בעלה. ב״ח. וכתב ט״ז, אם לא היתה בקו הבריאות מותר לכתוב מודיעני משלום אשתך [ב״ש פ״ק י״ג]: יב) הגדולה. ולדיק גמור מיודע בעצמו שלא יבא לידי הרהור מותר. מ״מ [פ״ק ט׳]: יג) שאין קרבים לערוה כלל. כל״ל: יד) חוץ מהאב לבתו. והוא הדין בת בתו מותר. והוא הדין לאחומה קטנה בת שלש שנים מותר. ב״ח. מ״מ [פ״ק י׳]. ואם היא גדולה דשערה נמא אסור בקירוב בשר אפילו בבתו, והוא הדין לאומה בכנפיה הוי קירוב בשר, וכן לשכב מיקה לעיין ברייתה הוי בקירוב בשר. ט״ז. ואם היא מקודשת אסור אפילו אם היא קטנה והיא בתו. ואם כם מלובשים מותר לשכב עמהן בבתו ובת בתו אפילו אם היא גדולה, ומשמע אפילו אם היא נשואה מותר, דהא לענין קירוב בשר גדולה ונשואה לו מקודשה שוה. ולעיין ברייתה וכן פנויה אסורה. ואחותו מתיר בע״ז, מיהו אסור לישן עמה אפילו אם כם מלובשים. וכן יאות לאסור כמו שכתבתי סימן אחרי זה, ומכל שכן מיטה ומיטוק אסור כמו שכתבו מוקפות. והא דשלא היה מנשק לאחותו משום דהיה יודע שלא יבא לידי הרהור, אבל לשאר בני אדם אסור. אבל מותר לנשק לאחותו הקטנה, עיין ב״ש [פ״ק י״ד]:

טורי זהב

[ב] אבל מותר לשאול לבעלה. כתב רש״ל [בבראורו לטור ד״ה אבל], ולפי זה נהגו היתר באגרת שלומים שלנו שפורטים כו האשה, ואף על פי כן נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה. עכ״ל. וכתב מו״ה ד״ל [ב״ח ד״ה ואין], היינו שבתחילת האגרת כותבין ולאשתך כו׳, אבל בסוף האגרת שרגילין לכתוב ותאמר שלום לפלוני אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך, דהיינו שולת לה על ידי בעלה שאלת שלום דאסור. ונראה לי דכל זה הוא מצד שמראה אהבה בדרישת שלום, אבל אם יש צורך כגון״שלא היתה בקו הבריאות או כיוצא בזה מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך:

ביאור הגר״א

כד) אבל כו׳. תוספות שם [קידושין פ׳ ע״ב ד״ה אין שואלין] מהא דפרק (ד׳) [ז׳] דבבא מציעא [פ״ז ע״א], ושם [תוד״ה ע״י בעלה] לא כתבו כן[6]: כה) אף על פי שאין כו׳. מהא דעולא [שבת י״ג ע״א], וקאמר ופליגא כו׳: כו) שאין קרבים כו׳. שם

עזר מקודש

לאוריימא ותקנה קדומה קטנה אב ובת ובן הם כאיש ואיש, כל שכן מה. נראה שבת בו ובת בתו ולהלן ומם אביו ומם אמו ולמעלה לגבי יאות שוה לבן ומם ולבו ובת, וממילא כן הוא לגבי דרישת שלום כנ״ל. וכן לגבי קטן וקטנה שאין בהם איסור יאות שוה גדול זה גם כן לגבי הנ״ל לגבי דרישת שלום. [ה]גם דדרישת שלום אסור גם בדברים, מכל מקום מה שורים יאות ודרישת שלום זה לזה במכל שכן כנ״ל, ורק לגבי מה שרגים עומדים שם בשעה הזאת וגם בעצה, שאני דרישת שלום כי הוא קירוב הדעת ליומא אחרא, מה שאין כן קטן וקטנה מותר:

ק. מסקנת הגמרא בבא מציעא דף פ״ז ע״ב, כתבו שהיכן המפרש[1] [קידושין פ״ג תוד״ה אין], שהמנהג הרב המגיד [פכ״ח מהלכות אישות פ״ה ה״ט]:

ר. מסקנת הגמרא דשולא פליג דדיה אחדיה וכו׳, שם דף י״ג ע״ב:

קובץ מפרשים

ח) [שם] אבל מותר לשאול לבעלה. נ״ב, פירן היא שמואל [פ״ק י״ג] מה שמתה על זקני הבי״מ [ד״ה ואין שואלין]. ולענ״ד דעתי לא קשיא מידי, דיהי דמותר לשאול גם לאחר, אבל דרך ארץ ותלי מינו. ומה דמשמע על ידי בעלה שמע, (ו)הייני דאין דרך ארץ לשאול רק על ידי בעלה, כדאמרו לעלה תולה דרך ארץ, אבל בכל זאת מותר לבעל גם לאחר, ודו״ק: (שי למורה)

ט) [ח״מ ס״ק ח׳] והא דאמרינן. ע״ש, ול״ש. המעתיק: (לשכת הסופרים)

הגהות מעשה גבים

[1] עיין בבא מציעא פ״ז ע״א תוד״ה על ידי, דדוקא לשאול אות פלוגות, אבל לשאול בשלומה אפילו ע״י בעלה אסור. ועיין הגהות הגר״א ס״ק כ״ד.

[2] עיין בהעורה 3 בדעות הח״מ.

[3] הר״ן קאי אמתניתין דישן עמה בקירוב בשר, ומ״ש הח״מ דשרי בבת בתו אפשר שהא רק לגבי חיבוק ונישוק, שהרי כתב בן בס״ק י׳, ולא בס״ק י״א על לישן בקירוב בשר. וכן כתב בב״ש מהדו״ק סוף מ״ק י״ד לחלק בין קירוב בשר לחיבוק ונישוק. וכן הראיה שהביא הב״ש מהרמב״ם יש לדחות, דדק לאיסור בשנתקרשה שיין הם משום תומרת אשת איש, אבל כשאינה מקודשת שרי רק בבתו, ועיין אפי׳ וזורא ס״ק ב״נ.

[4] עיין פתחי תשובה ס״ק ה׳.

[5] הפוסקים פסקו בהיא ברייתא וכמו שכתב לקמן, ובאמת בברכי יוסף כתב בן קורס ״אלא דהר״ן״ ח״ל ״בל שישן עמו נקבר עמו, וכן פסקו הפוסקים וכו׳ אלא דהר״ן וכו׳ ועל כרחך וכו׳״.

[6] עיין שו״ת שערי אפרים סימן קפ״ו מה שחירץ ע״ז.

(יא) ולישן עמה בקירוב בשר. אפשר דהוא הדין אם גדול מותר לישן עם אמותו הקטנה בת שלש שנים, רק מילתא דפסיקא נקט, דאין כל אם גדול מאמותו, מה שאין כן בת ואם. וכבר כתבתי [ס"ק ט"] דאף דבמשנה [קדושין דף פ' ע"ב] אמרו מתייחד עם אמו ועם בתו, אמר רב אסי אם שנגמלה [דף פ"ח ע"ב] דמתייחד עם אמותו שלא בקביעות: (יב) הגדילו ונעשה הבן גדול. לא פירש שני הגדלות, רק סתם וכתב עד שיהיו שדים נכונו ושער למה[3] דלאו גדלות שנים תליא מילתא, בשאר שבשמגיעים לסימנים אלו אף קודם שני הגדלות מתמתא הגיעו לכלל שיודעים להכלס ואף קודם י"ח שנה וי"ב שנה, ועל כן לא הכניס עצמו לחלוף הגרסאות שבגמרא [הובא בב"י סימן זה ס"ק מ' [ד"ה המתבק]], ומסתמא זמן הרבה קודם שני הגדלות הגיעו לכלל בושה. ובב"ח [ד"ה הגדילו] השיג על פסק זה וכתב דלא כב"י דמיקל ופסק בשולחן ערוך שלא לאסור עד שיגיע לגדלות. ולפי מה שכתבתי אין כאן קולא:

לחיבת קורבה[4], והא דלמדו מכאן נתקדשה אסור אפילו בבתו נלמד מדלא השיב מיד על דאמר ליה דהיא מקודשת היה לו להשיב הכל לבם שמים. [1]מזה נשמע כשהיא מקודשת אסור אפילו בבתו. מזה נשמע דמותר אפילו קירוב בשר בבתו ובת בתו אם אינה מקודשת, והוא הדין אמותו קטנה כמו שכתב בתלקת ממוקק. ואם היא גדולה דשערה למת אסור לישן עמה בקירוב בשר אפילו בבתו, והוא הדין לאומדיה בכנפיה הוי כקירוב בשר, וכן נשכב בחיקה לעיין בריאיה הוי כקירוב בשר, כן כתב בט"ז [ס"ק ח']. ואם היא מקודשת אסור אפילו אם היא קטנה והיא בתו[5]. ואם הם מלובשים מותר לשכב עמהן בבתו ובת בתו אפילו אם היא גדולה, ומשמע אפילו אם היא נשואה מותר, דהא לענין קירוב בשר גדולה ונשואה לו נתקדשה שוין. ולעיין בריאיה לא גרע מזה, ומותר אם היא בתו לו בת בתו לעיין בריאיה אפילו אם היא גדולה ונשואה, וכן כתב בט"ז [שם]. ושאר ערוה אסורה לעיין בריאיה וכן פנויה אסורה, ואמותו תמיד בט"ז. מיהו אסור לישן עמה אפילו אם הם מלובשים, וכן יחוד אסור כמו שכתבתי בסימן אחרי זה [ס"ק ח']. ומכל שכן חיבוק ונישוק אסור כמו שכתבו בתוספות [שבת י"ג ע"א ד"ה ופליגא] הא דעולא היה מנשק לאמותו משום דהיה יודע בעצמו שלא יצא לידי הרהור, אבל לשאר בני אדם אסור. אבל מותר לנשק לאמותו הקטנה. שלקח ממוקק [ס"ק ט'] [2]טו הגדילו ונעשה הבן גדול וכו'. היינו אם הגדילו אסור לישן בקירוב בשר, אבל חיבוק ונישוק מותר. פרישה [ס"ק ז']: טז עד שיהיו שדים נכונו. היינו אפילו קודם שנגדלו אם הביאו סימנים אסור. ועיין ב"י [ד"ה המתבק] וב"ח [ד"ה הגדילו] ותלקח ממוקק [ס"ק י"ב]:

כב א אסור להתייחד. בש"ס [קידושין פ' ע"ב] נלמד מקרא [דברים י"ג, ז'] כי יסיתך אחיך בן אמך, וכי בן אם מסית ולא בן אב, אלא רמז בן מתייחד עם אמו. ותוספות פרק קמא דשבת [י"ג ע"א ד"ה מה] כתבו יחוד מדאורייתא אסור, וכן כתב

ערך לחם

[סוף סעיף ז'] האשה על אחת מהעריות יחרו בו אלא יעבור על אחת מיתה, ואם יעבור יכו אותו מכת מרדות [כרמב"ם פרק ב' מ"ב דף קל"ד ע"ד]. הוסבת כלי מיהו ליד אחת מכל העריות אין בו משום הרגל עבירה אם אין לבו גם בה, וכן כל כיוצא בזה [שו"ת הרשב"א ס"א סימן אלף קפ"ח]:

באר היטב

טו) גדול. היינו אם הגדילו אסור לישן בקירוב בשר, אבל חיבוק ונישוק מותר. פרישה: טו) נכונו. היינו אפילו קודם שנגמלו אם הביאו סימנים אסור, עיין ב"י, ב"ח, מ"מ [ס"ק י"ב]:

כב ט) ערוה. פוספוס ועוד כתבו יחוד מדאורייתא. והרמב"ם כתב יחוד מן הקבלה אלא רמז מתורה, ולכן אין מלקין אותו אלא מכת מרדות. ועיין בהרא"ש ס"ב [שו"ת מיט עמוקים] סימן ג' ובספר מעשה חיל סימן כ"ב. ובכלל ערוות נכלל חייבי לאוין. פרישה. וכב"ח מבואר רב אסי אמר מותר להתייחד עם אמותו לפי שעה הלא עם אמו בקביעות, וכתב הרא"ש דהלכה כרב אסי, ועיין ב"ש [ס"ק ל']:

סימן ע"ג שכתב דאף לתוספות דוקא איש אחד עם הערוה אסור מראורייתא, אבל איש אחד עם שתי נשים או להיפך דלקמן ס"ה אינו אלא רבנן. וכן כתב כספר בינת אדם שער בית הנשים סימן כ"ו, ע"ש. ומה שכתב הבאר היטב בשם הפרישה [ס"ק א'] דבכלל ערוות נכלל חייבי

ביאור הגר"א

כט) ואם היתה בו'. שם [קידושין פ"א ע"ב]: ל) או שנתקדשה. שם [קידושין פ"א ע"ב], לא סבר לה כר' ואחר כך אמר מר נמי עבר כו', מפרש דמתחילה דאמר לא סבר לה מר דמקדשה, אפילו בלא

חכמת שלמה

כב (סעיף א') אסור להתייחד עם ערוה מהעריות וכו'. נ"ב, הנה לכאורה תמיה לי על הרמב"ם וכל הפוסקים שהשמיטו דין המפורס במסכת שבועות דף מ"ז ע"ב, שמעון בן טרפון אומר אחרים לעוקב אחרי הטופף מניין, תלמוד לומר [שמות כ, י"ג] לא תנאף, לא תנאף וכו'. והמליץ שם לא ליץ כלום, רק בסמ"ק[7] [מצוה ל"ג] סובא דין זה. ולכאורה צ"ע למה

הסמיטו. ולפי לומר לפין נפקא מינה לדינא, דבלאו הכי אסור מכח דלפני עור, ד[הלא נפקא מינה בחם היה אפשר להנוסף עצמו לקרלה, דלא שייך לפני עור רק בקלי בתרי עברי דנהרא [ב"ז ו' ע"ב כ"ק ק"י פ"ל], ולף לאיסור דרבנן הוי מכח מסייע ידי עוברי עבירה אף בכול לעשותו בלאו הכי [שבת נ' ע"א תוד"ה בבא], מבל מקום יש כמה נפקא מיטא בין אסורי דאורייתא לו

ב. תשובה בגמרא קידושין דף פ' ע"ב:

ג. שם דף פ"ח ע"ב, ועיין ברא"ש שם [פ"ד סימן כ"ב] גילסם דלישנא קמא מעוקמא מכתם שלא ומחיעוק מכן מעשה:

ד. מעובדא דרב אחא בר אמא וכו', שם דף פ"ח ע"ב:

כב ה. לשון הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות איסורי ביאה [ה"ח] מממיתרא דרבי יוחנן וכו' קידושין דף פ' ע"ב וכסנהדרין דף כ"ח ע"ב ועבודה זרה דף ל"ו ע"א:

הגהות מעשה נסים

[1] אבל האם עם בנה קטן שרי ואע"פ שהיא נשואה, דאין איסור בבל אלו על האשה דלא תקיף יצרה, נתיבות לשבת ס"ק ח'. ועיין במקנה קידושין פ"א ע"ב רש"י ד"ה דד, דמה שהתירו באמו ובתו אע"פ דעל הכל נאמר האיסור דלא תקרבו, היינו משום דאנשי בנה"ג נקרינהו לעני דיצה"ר ולא מתרי בקרובתיה כדאיתא בסנהדרין ס"ד ע"א, אבל על יצרא דאשת איש לא אתני, ולכן אין חילוק בזה בין אם היא קרובה לו או לא.

[2] בבתת אדם כלל רכ"ז אות ס"ו כתב דלא חיישינן לאונס, דאי חיישינן לאונס מה מועיל ההיתר בסעיף ח' דבעולה בעיר. ועיין חדישה סוף ס"ק ד', ובעזר מקודש ס"ה ד"ה בלילה.

[3] גם בכן הוי השיעור בהבאת סימנים, חדו כחנת דמחבר, ואף שכתב שהיו שדים נכונו, ככל מקום מה שכתב ושער צמח קאי גם על בן, דאם לא כן לא פירש בלל שיעור בבן, ספר דאש פינה בת"י.

[4] ואפשר דהיינו משום דלא תקיף יצרה גם על בת בתו, כראיתא בסנהדרין ס"ד ע"א דאנשי בנסת הגדולה אתני ביה ביצר הרע דלא אתני אינש בקרובתיה. מחצית השקל. ועיין עוד מקודש סימן כ"ב ס"א.

[5] קשה, כיון דבלא זה היתה אסורה עליו משום בת בתו, ואף על פי כן תתירו הקירוב, אם כן מה מוסיף מה שניתוסף גם איסור אשת איש. ובמקנה קידושין פ"ב ע"ב ד"ה ורר תירץ, דבל הקירוב שהתירו באמו ובבתו, אף על פי שלא חילקה התורה בזה, הוא משום דף דסנהדרין ס"ד ע"א דנקדינהו אנשי כנסת הגדולה לעניה דיצרא דעריות, ואתני דלא מיגרי בקרובתיו, וכיון דלא אתני אלא איצרא דקרובות ולא איצרא דאשת איש, לכן אסהדה אפילו אם היא קרובתו. ובספר ראש פינה בת"י כתב,

דלפי זה לא יתבן מה שכתב ב"ש דבלבושים שרי אפילו בנשואה, דלפי זה יש לאסור. [6] נראה בהגהו לישב מה שהקשה בית שמואל ס"ק י"ד איך לפיקן מבאן דגם בבתו אסור כשנתקדשה, דהדר בגמרא איירי מבת בתו, ועל זה כתב דבר חסדא שאמר לרב אחא לא ס"ל דבת בתו שרי בשו בתו, ודק משום דמקדשא אסור, ובהא לפיקן דבל שמותר להשתמש בה כגון בתו אסור נמי אם נתקדשה. ברכה אלהו. [7] בעין משפט ציין לסמ"ג והוא בסוף ל"ת ק"ג.

אוצר הפוסקים כרך ה

בקידוב בשר

הרי

אוצר

ס"ק ג אות א—ס"ק ד

נוטה לתאוה ויעביר איסור דאורייתא, וכמו שמצינו לענין יחוד שאסרו חז"ל מחמת חשש תאוה כן י"ל בקריבה, ואין ראי' מנ"ש חז"ל ממשק לבנתו' ולאחותיה, דיש לומר דכמו שלענין יחוד חלקו חז"ל בין שאר עריות לבתו, משום דנקריבהו [לאשי כאב"ג] ליהר"ל דלא ליתגרי בקריבתו', וכמו שלא חשו בה לענין יחוד כן אין חשש בנשוק ולא שייך שום מדת חסידות לחשוש בזה. ועיין בביאור כגר"א יו"ד סי' קל"ה ס"ק כ"א.

ובבתי כהונה ח"ב סי' י"ב די"ז עוד ג' כתב בסכום דבריו דלאו דלא תקרבו אינו אלא כשעשה דרך תאוה וכאלה שמוש, ואין עיקר האיסור אלא בבע"ג, כא בר מיגב אינו אלא בתורת פרישות ועכרה, ע"ד לך לך אמרי לגזירה, ושם לעיל כתב דכולא מגוה ביותר וכמ"ש הרמב"ם בדין ו'. ובחות יאיר סימן קפ"ב כתב בתו"ד דלע"ד שאין כאן קריבה של חיבה דאסרה תורה, מ"מ מלבוש בדבר מאל.

ובשדי חמד מערכת אתן וכלה וחופה אות י"ב ד"ה קריבה, אחר שהביא מחלוקת הפוסקים אי להרמב"ם אינו אסור מן התורה אלא כשעשה דרך חיבה, כתב דכל מה שנשאו ונתנו הרבנים הנ"ל היינו לבתיר למשש הדפק דיש לוקח בדבר, אבל בלתי שום לוקח ודאי לכו"ע אסור אפילו נגישה בעלמא. ושם באות כ"ו ד"ה וגם כשהביא מה שמלקו הפוסקים אם כל קריבה לעריות ונהה אסורה מדאורייתא, או אינה מדאורייתא אלא קריבה של חבוק ונשוק, כ' דלכו"ע אסור מדרבנן כל מין קריבה ונגיעה.

ועי' באגרות משה סי' י"ו שמשאל מאחד על דבר שראה שיש מקילין אף מירלי כ' ליתן יד לאשה כשהיא מושיטה, וכשיב דאולי כם סוברים דאין זה דרך חבה ותאוה, אבל למעשה קשה לסמוך על זה.

ובעוד יוסף חי הלכות שבת א' פ' שופטים הביא מ"ש בספרו מקבלאל במנהג אנשי אירופא כשיבא אורח לבית הבירו ואהבהו יאחוז האורח בכף בעה"ב או אשתו או לחיפך ויתאחזו בכפם זה בזה בחוזק לתת חיבת השלום, וכתב דודאי יראה שיש לריך שיחבר מלעשות כן כיון דהוא נגישה יד ביד בדרך חיבה, דלכך תסיר אחיזתם בכפם בחוזק להוותם בזה חיבה יתירה, והביא מהספר חסידים סי' תתר"ן [הובא לעיל סק"א אות ה'] שכתב, לא יתקע היהודי בכף הנכרית ולא הנכרית בכף יהודי אע"פ שהיד מעטפת בבגד שייג לגלוי עריות, וכתב דבודאי [ר"ן] התסיד מדבר על השלום שעושים באחיזת כפים הנ"ל שהי' נהוג בזמנו בערי אירופא, והא דנקע יהודי בכף הנכרית וגכרי בכף יהודית, לרבותא דלא חימא כיון שהוא מנהג וגיעות הנכרים באותם המקומות, ואם היהודי יהי' נמנע מזה יתלוללו בו הי', לכך בא להזהיר בזה גם ביהודי עם הנכרית, אבל יהודי עם יהודית פשיטא דאסור.

ועי' בשדי חמד ערך ג' מערכת ק' כלל ז' שהאריך בזה, ואחר שהביא מהר"ש פלאגי בספריו שהאמיר בענין נשיקת היד שנהגו הנשים לנשק את ידי הגדולים הי', סיים דאם על נשיקת היד יש קפידא כאמור, הדברים ק"ו בתקיעת כף אל כף דרך חיבה וריעות (כמנהג הנ"ל), ואם לא יועיל אם יטמוף ידיו בבתי ידים וכמ"ש בספר מסודים [הנ"ל] וכבר יהוש' מ"ש רא"ל

תקרבו, ואם נאמר דע"י הפסק בגדים ליכא לאו דקריבה, א"כ ליכא קו' מהתו"כ דר"ל דדבי פדת אתי לאפוקי קורבא זו של היא בבגדה והוא בבגדו דבזה מיירי הגמ' התם, ואולם דברי הלב שמח צ"ע דעיקר קושית הרמב"ן היא לפי סברתו

הפוסקים

יד ליד לא יגקב, זה הרגלה מעות מידו ליד אשה הי', קי"ו בתוקע כף אל כף.

ב. ואם נגיעה לבד הוי בכלל קריבה. עיין בשו"ת פני יהושע סי' ב' סימן מ"ד [יהובא לעיל] מה שהביא הרמב"י סוף סי' קל"ד דלהרמב"ם דנגיעת ערוה מן התורה אסור להבעל למשש הדפק לאשתו נדה, ואמה עליו דמנא ליה דנגיעת נדה הוי דאוריתא, דהרמב"ם לא כתב רק חבוק ונשוק, וגם זה משמע דדוקא דרך תאוה כמ"ש בפכ"א מאיסו"ב ה"א כל הבא על הערוה דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה הרי זה לוקה, ומשמע בהדיא שנגיעה לבדה אינה אסורה מן התורה, וגם להלן בהלכה ד' לגבי מה דאסור מדרבנן לא כתב רק מה שהוא ליהנות מדבר ערוה אבל נגיעה לתוך לא הזכיר, ולא מצינו שיהא אסור נגיעה בשום ערוה, ורק בנדה מבואר ברמב"ם סוף פי"א מאיסו"ב שלא יגע בה, ושם כתב בהדיא דהטעם משום גזירה שלא יבוא לדבר עבירה, כמו שביים דמפני זה לא יאכל עמה בקערה אחת ולא יגע בבשרה מפני הרגל עבירה, ומוכח מזה דנגיעה בנדה אינה אסורה מן התורה וכ"ש בשאר עריות, דהא עיקר הלמוד של הרמב"ם בספר המצות מהאורת הכנים על איסור קריבה גמרינן מנדה, ואפשר דאפילו מדרבנן אינו רק בנדה ולא בשאר עריות, כמו לענין אכילה בקערה אחת דבנדה אסור ובשאר עריות מקילין כמ"ש הרמ"א באה"ע סי' כ"א סעיף ה', ואפילו אם נאמר דגם בשאר עריות אסורה הנגיעה, מ"מ אינה רק מדרבנן דלא גרע מנדה, וכל זה ברור בדעת הרמב"ם, ואין ראי' על איסור נגיעה [שביא] דאורייתא רק מתחילה תשובי הרמב"ן הנד' שכ' [לדעת הרמב"ם] לענין משוש הדפק דאפשר דכל קריבה אסורה דאורייתא.

ובלב חיים (פלאגי') ח"ב סימן ד' [הובא בשדי חמד מערכת אתן וכלה אות י"ב] כתב בתו"ד דהגם כי איסור קריבה שאסרה תורה היא קריבה של הגאה בגון חבוק ונשוק, אבל נגישה בעלמא לא שמענו, עם כל זה נראה דאינה איסורא, ויש לחבר הרבה מלהתקרב לערות בתולות, וכ"ש אם היא אשת איש, דאיתא במדרש הבה סדר בא פע"ז כל הנוגע באשה שאינו שלו מביא מיתה על עצמו.

ובשדי חמד באות הנ' כתב עליו דמש"כ דנגיעה לבד לא שמענו זה פלא, דהא בהיא דמשוש הדפק ליכא אלא נגיעה. וכתב הב"י דלהרמב"ם אסור אפילו במקום פקו"נ, ולדעת החולקים עליו מודו מיהא דאינה איסורא, אלא דלעורך רפואה התירו, אבל שלא לעורך ודאי דאסור מן הדין ולא מדרכי חסידות וחכירות בעלמא [ולא הזכיר כלל דברי הפני יהושע הנז'). ונספר מעין החכמה על תרי"ג מצות [מצה"ח אות י"ז] כתב בדעת הרמב"ם דבקריבות של חבוק ונשוק ודומיהן שוכר עליהן בלאו, ושאר קריבות כמין נגיעה בפני' או באחד מאברי דרך חיבה אינו עובר עליהן בלאו, אבל אסורים מיהא מן הדין כמין חלי שיעור שהזכיר הרמב"ן בסהמ"ל. ועי' בלשון רבינו יונה המובא בסק"ה.

ד. בקידוב בשר. עיין בלב שמח על ספר המצות ל"ת שכ"ג שכתב דלפי הבנת הרמב"ן בדעת הרמב"ם,* אף כשהיא

* הנה הלב שמח הבין כן מהרמב"ן מכח קושיתו על הרמב"ם מהסוגיא דשבת די"ג א' דקאמר ופליגא דרבי פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קורבא של ג"ע בלבד, ואמאי לא פריך הגמ' עלי' מהברייתא דתו"כ דאיכא לאו דלא

הרי זה לוקה

וחשוד

אוצר ס"ק ד—ס"ק ה אות א **הפוסקים**

בשביל ע"י הפסק בגדים אסורה הקריבה מדאורייתא, ודייק גם מסכ"מ שכתבין כן בזמה כרמב"ם, והקשה עליהם מהא דכתב הרמב"ם פ"א מאיסו"ב הי"א דאסור לאדם שידבק באשתו נדה ואע"פ שהיא בכסותה והוא בכסותו, ומדקאמר אסור משמע דלוקה אלו ומלקות אלא איסורא בעלמא, ולדבריהם הי"ל לומר דלוקה משום לאו דקריבה, אלא ודאי דע"י הפסק בגדים ליכא לאו דקריבה לדעת הרמב"ם, ומסיק שם דמ"מ איכא איסור מדרבנן. וכ"כ המגיד אסתר שם. ובשמע מדקה חיו"ד סימן ס"ד הביא דבריהם.

ה. הרי זה לוקה. א. דעת הפוסקים באיסור קריבה אי הוי דאורייתא או דרבנן. עבה"ע ובהגר"א דזו היא דעת הרמב"ם דלוקה מן התורה ומקורו מהתורת כהנים פ' אמור. וכ"כ הסמ"ג ל"ת קכ"ו, והחינוך מצוה קפ"ח והטור והלבוש כאן וכ"כ המאירי בסנהדרין דס"ו ב' א) וכ"ד הראב"ד בפי' על התו"כ שם דאיסור קריבה הוא מן התורה.

וכ"כ הריטב"א שבת דף י"ג ע' וכריב"ש סימן תכ"ה והרדב"ז ח"ד סי' ב' בשם הכפתור ופרח. וכ"כ לשון הר"ן בפסחים ר"פ כל שעה ובע"ז פרק אין מעמידין [הובא בב"ש סק"א] שדבריהם אלו אינם נ"ע ממש אלא שעובר בכם בלא תקרבו לגלות ערוה שהוא אלו דג"ע, וכתב הש"ך ביו"ד סי' קנ"ז סק"י דמהר מבואר דס"ל כהרמב"ם. ב)

וכ"ה לשון רבינו יונה בתגרת התשובה [יומ ב'] שאסור ליגע בנשים אם וכו' וכל אבריה מן התורה שנאמר לא תקרבו. ג)

אולם דעת הרמב"ן היא בנמה"ע סק"א דאיסור קריבה אינו אלא מדרבנן, וכוא מספר המצות ל"ת ש"ג, וע"ש שכביא

כמה ראיות מה, ועל הדרשה דהו"ל כתב שהוא אסמכתא בעלמא, והובא בבהגר"א סק"א. ועמ"מ סק"א שכתב הרשב"ן בזוהר הרקיע הביא ראי' מאומה דף כ"ו בהרמב"ן. ד)

ובברית משה על הסמ"ג ל"ת קכ"ו כתב דמהבה"ע והיראים והסמ"ק שהשמיטו ל"ת זו ממנין המצות נראה דעתם דס"ל כשיטת הרמב"ן.

ורבינו ירוחם נכ"ג ח"ב כתב דגם בנשיקת הראשון אינו חייב מן התורה אבל אסור מדרבנן. ה)

ועבה"ט סק"א מהב"ש דחפיצ אינו עושה דרך היבה ס"ל להרמב"ן דאסור. אולם בעלי אריס סק"א כתב דאף להרמב"ן אינו אסור אלא דרך היבה כדמוכח מהבינא עובדא בא' שהעלה לבו טינא בסנהדרין דע"ב א' דאמרו ימות ואל תעמוד לפניו ערומה, ופריך בשלמא למ"ד אשת איש שפיר, והא לדברי הרמב"ן אף בא"א ליכא אלא איסורא דרבנן, ועכ"ל דלהרמב"ן גם באיסור דרבנן כדין היכרא ואל יעבור [ואמנם שהרמב"ן עצמו בס' הירא האדם בשער הסכנה ד"ה ולעניין ע"א כו' מביא מסוגיא זו דגם על אבקה של נ"ע יכרא ואל יעבור], וא"כ קשה אמאי כתיב הרמב"ן במשנה הדפס לאשתו נדה, א"ו דגם הוא ב"ל סברת הש"ך ואף לדידי ליכא איסורא אלא בשעשה דרך היבה. [ולפ"מ שנתבאר לעיל בסק"ג אות א' מספנ"י והכתבי הרמב"ן דהתם' הי"ל לענין משום הדפק אינגה מהרמב"ן אלא מהרשב"א אין הוכחה זו אלא לדעת הרשב"א ועי' בסמוך].

ובערך שי כתב על זה דלדבריו קשה דא"כ אפילו באין בו סכנה יהא אסור [וקלא ל"ל דזו היא באמת ראיית הב"ש], אלא ל"ל משום דכיון דדרך תאוה אסרו הו אלא פלוג [ואפשר גם שלא

דאורייתא מדין חצי שיעור, ולא פליג על הרמב"ם אלא דליכא בהו לאו. וע"י גם ביעיר אזון [להרחיד"א] מערכת א' אות ע"א דכשהעתיק דעת הרמב"ן לענין קריבה לעריות כתב רק דדעת הרמב"ן "נוטה" דהוא דרבנן. אולם בבחי כהינה ח"ב סי' י"ד וסי' ס"ז כתב על דברי הזרע אברהם הנ"ל דאדרבה מכל המשך לשון הרמב"ן משמע דלפי המסקנא דעתו דהוא רק גזירה דרבנן משום גדר וסייג, ומש"כ שם בתה"ד דאפשר דהוא מן התורה כענין חצי שעור, כונתו כלפי הרמב"ם שעשה המדרש עיקר עד שהביאו לכלל מלקות על זה אמר דלמרבה יהי' כדין חצי שיעור, ועל דרך לדידי אין שום איסור תורה כלל, לדידך אודי לי מיהת שלא יהי' כה מלקות [וכעי"ז כתב הקהלת יעקב (אלטאוי) ח"א אות ק' סי' ר"פ], וע"ש שדחה גם שאר הדיוקים של הזרע אברהם.

וכן בתשו' פני יהושע ח"ב סי' מ"ד כתב דאף דהרמב"ן בתחילת דבריו כתב דאפשר דהוא מן התורה כדין חצי שיעור, אבל למסקנא החליט דהוא רק דרבנן.

וביד אהרן ח"א הנהת ב"י סק"א אף שרצה להעמיד בדברי התרומת הדשן כהזרע אברהם דלהרמב"ן אסור ג"כ מן התורה כדין ח"ש, מ"מ כתב דבספר החינוך מצוה קפ"ח מביא מהרמב"ן שלא נמנה לאו דקריבה במנין הלאווין שכל הרוחק הקריבה דרבנן היא, וסיים דמי לנו גדול כהרא"ה שהי' תלמידו ובקי בדברי רבו ספי מינן וכתב בפירוש דלהרמב"ן איסור הקריבה מדרבנן.

ה) רע"י במנחת חינוך מצוה קפ"ח סוף אות א' שכתב דמסוגיא דסוטה כ"ו ויבמות נ"ה ב' [דפריך על דרך אברים פריצותא מי אסר רחמנא, ומשני בשקינא לה בנשיקה] נראה דנשיקת אבר אסור מן התורה אף להרמב"ן. ולא ראה דברי רבינו ירוחם הנ"ל, ועי' באור גדול סי' מ"ג אות ט' שדחה הראי' מהסוגיא הנ"ל, וכתב דביון דלהרמב"ן קאי הלאו דלא תקרבו דוקא על גילוי ערוות ממש ולא על קריבה, א"כ למאי דקי"ל הנראה זו הכנסת עטרה על כרחך דגם נשיקת האבר אינו אסור מן התורה.

שם מקודם שמפרש הא דאמר רבי פדת לא אסרה תורה אלא קורבא של נ"ע, היינו כיאה ממש, דקריבה היינו כיאה, (כמו שהאריך הרמב"ן בזה) וקשה להרמב"ם דאסר גם קריבה, וע"ז קאמר הרמב"ן דאין לומר דהתו"כ שליג ארבי פדת, דא"כ הו"ל להגמ' להביא הך ברייתא, אלא ודאי דהתו"כ אינו רק אסמכתא בעלמא ע"ש. אבל באמת י"ל דהרמב"ם אינו מפרש דברי ר' פדת כהרמב"ן דקאי על ביאה ממש, אלא על קריבה ואתי לאמוקי הפסק בגדים וכמ"ש המגילת אסתר שם, והרמב"ן לשיטתו לא נחית לפירוש זה, וא"כ ליכא ראיה מדבריו, ובזה נסתר גם דיוקו של הלב שמח מהה"מ, דהה"מ אזיל ב"כ לטעמי' שמפרש דברי ר' פדת כהרמב"ן וכנ"ל.

א) ובמאירי עבודה זרה די"ז ב' כתב, אע"פ שאיסור קריבה פרשה תורה לא תקרבו לגלות ערוה, שהדבר מוכיח על קריבה שלא בכונת גילוי ערוה שמותרת כו'. וכתב שם כהערות ר"א סופר דזה כשי' הרמב"ן ולא כרמב"ם, ואינו נכון, דבסנהדרין כתב המאירי להדיא כהרמב"ם, ומ"ש בע"ז נראה דכונתו על שלא כדרך תיבה וכסברת הש"ך לדעת הרמב"ם הנ"ל סק"ג אות א'.

ב) עי' ש"ך שם שכתב הוכחה זו גם על הנמוק"י בסנהדרין פ' בן סורר ומורה שכתב כהר"ן, ואולם הפתחי תשובה שם העיר דבדברי הנמוק"י אינו מוזכר לאו רק דהוי אביזרייהו.

ג) וע' בתשובות לשואל סי' ל"א שרש"ק מדברי רש"י יבמות נ"ה ב' ד"ה פריצותא דס"ל כהרמב"ם, ועי' באבני משפט סק"א שדחה דיוק זה יע"ש.

ד) ועי' בזרע אברהם חיו"ד סי' ה' שיצא נגד המוסקים שתפסו ברעת הרמב"ן דקריבה אינה אסורה אלא מדרבנן, מהא דכתב הרמב"ן בסהמ"צ שם וז"ל: כי אצלם יהי' זה האיסור מדרבנן או יהי' מן התורה דבל דמתהני מאיסורא אסור כדין חצי שיעור, ומשמע דמסתפק בזה, ואחרי שחיזק דבריו אלה בדיוקים מכמה מקומות סיים דהנכון דגם להרמב"ן חבוק ונשוק וכ"ש דרך אברים הוי

חשם אף שהוא רק לשם בעלמא ואף בכוונתם להשם הוא ענין ע"ז, ולכן אף כשעשו רק יד דליכא איסור עשיה כשעושה שלא לע"ז מ"מ ביון שעשו לקרא לה שהוא יד השם הוא ענין ע"ז כמו שפרש"י בתומש על פסוק אז החל לקרא בשם ה', שקראו שמות העצבים בשמו של הקב"ה, וזה זיה **גראה לכאורה לאסור** בלאו דלא תעשה לך פסל וכל תמונה כמפורש ברמב"ם פ"ג מע"ו ה"ט שכתב העושה ע"ז לעצמו אע"פ שלא עשאה בידו ולא עבדה לוקה, ומשמע שהוא אף שלא עשאה לכוונת לעובדה וכלשון שכתב במנין המצות שלא לעשות פסל לעצמו ולא הזכיר עבודה אבל אם הוא בשם אלקות זהו פסל שאסרה תורה לעשות בכל צורה שהיא ודק כשעושה לגוי יש הלוק בין הצורות דרק צורת אדם וצורת המשמשין במרום אסור מלאו אחר אבל כשקורא אותה בשם אלקות אסור בכל דבר. אך בספר המצות מצות לא תעשה ב' כתב הרמב"ם שהזהירנו מעשות עבודה זרה לעבוד, וכן הוא בחינוך מצות כ"ז. אבל מסתבר שלא דקו בלשונם אלא דאם קורא לה בשם אלקות הוא בלאו הזה כפשטות הלשון במנין המצות שבהלכות הרמכ"ם וכדיוק הלשון באיסור עשיית צורת אדם שכתב שאסור לעשות לגוי ולא סתם שאסור לעשות אף שלא לעבוד משום דזה אסור בכל צורה, אבל מ"מ לא היה נאסר בחגאה כיון שלא נעבד ואף כשנכרי עשה לא תאסר כיון שלא נעשה לעבדה. אבל יש להחמיר מלעשות סחורה בזה אף בלא נקרא שם אלקות אלא מצד שם שמים שנכתב שם מטעם החרי"ם כדלעיל.

והנני ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

סימן קלז

בספרי המיסיאנערן שיש בהם פסוקים ושמות, ובפירושי הרשעים על תנ"ך שנמצא גם פירושים נכונים וגם יש שנדפסו עם התנ"ך אם לשורפם או לגונזם

ו' חמוז תשכ"ה.

מע"ב ידידי מהר"ר יעקב דדק שליט"א.

הנה בדבר ספרי המיסיאנערן הרשעים שכתוב שם פסוקים וגם שמות השי"ת, ככר בארתי בתשובה בחיו"ד שמה שיש לדון אף שהוא דין מפורש בשבת דף קס"ז ובגיטין דף מ"ח שס"ת שכתבו מין ישרף ואיפסק זה ברמב"ם פ"ו מיסודי ה"ח וביו"ד סימן רפ"א סעיף א', ואף שברמב"ם בתב אפיקורס ישראל, פשוט שכ"ש מין האדוק לעכו"ם אף מהאומות ישרף כדאיתא בחולין דף י"ג שכ"ש מין דנכרים הוא מין, והמיסיאטערן הם ודאי מינים האדוקים שלכן אף בנכרים שבחו"ל דארחב"א איר יוחנן שם דלאו עובדי עכו"ם הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם לא שייך זה בהמיסיאנערן והם ודאי מהמינים שגם בחו"ל איכא מיעוט מינים כדאיתא התם, ועכו"ם שכתב ס"ת שגונזין אותו הוא רק סתם עכו"ם שאינו אדוק, ובש"ע בשביל זה השמים תיבת ישראל, ובפרט לטעם הרמב"ם שכיון שאינו מאמין בקדושת השם ומעלה בדעתו שהוא כשאר הדברים שייך זה באלו המיסיאנערן אף אם נימא גם בהם שמעשה אבותיהם בידיהם שעכ"פ אינם מאמינים בקדושת השם וגם אין להניח לרשעים האלו המיסיאנערן המסיתים המדיחים שום שם. וא"כ כ"ש הספרים שלהם שהם רק מביאין איזה פסוקים בתוך דברי מינות שלהם שצריך לשרוף. אבל הנידון הוא משום דספרים הנדפסים הרי המדפיס אינו יודע כלל מה הוא כותב בהדפסתו ואין להחשיב זה לכתיבת מין אלא הוא כנכתב ממילא בלא כוונה כלל. אבל מ"מ ביון שבצד אחד מזה כתובים הפסוקים והשמות ובצד השני כתובים דברי מינות נמצא שהוא בטיון היותר גדול לחפסוקים והשמות להיות כתובים שם, ואף אם יגנזו אותם הרי יהיו נכתבים במקום חרוף וגדוף לכן צריך לשרוף כל הספר שלהם אף שישרפו ממילא גם הפסוקים והשמות דהרי נמצא שהשרפה אדרבה הוא כבוד להשמות שנכתבו שם שיטולק הבזיון.

ומטעם זה צריך לשרוף פירושי הרשעים על תנ"ך שנמצא שם פירושים של כפירה בדברי חז"ל ואף אם נמצא שם גם פירושים טובים טוב שישרפו שאין ללמוד מרשעים אף דבר טוב כדאיתא עובדא דר"א בע"ז דף י"ז שאף על דבר טוב ששמע מעקב איש כפר סכניא שהיה מין ונהגה בענש, ולכן אין שום צורך אף בפירושים הטובים שנמצאו שם, ובפרט כשאין ידע באיזה מקום הם פירושים הטובים וצריך לקרותם כדי למוצאם שאסור דהרי ממילא יעיין גם בדברי הכפירה שאסור ולכן צריך לשרוף בל הספר, ובאם נדפסו פירושי הרשעים יתר עם התנ"ך אין שאפשר לחתוך את התנ"ך שלמעלה ולגנזו צריך לעשות כן, אכל אין לגונזו יחד עם פירוש הרשעים

ודרו אפשר להיות תקלה ע"ז שאם ימצא אחד ויחשוב שהוא ספר הראוי לקריות בו, וכדאשכחן חששו תקלה זו בנשרפין שלא יקברו שפרש"י בסוף תמורה הטעם דלמא אתי אינש ואשכח להו ואכיל להו, וכ"ש בספרים שהוא קיים ליותר זמן מאובלין.

בשמיעת כלי שיר ליחיד בימי הספירה, ובתפסורת לאשה

ובדבר שמיעת כלי שיר בימי הספירה יש לאסור גם בבית כשהוא בעצמו, דהא ברבים שהוא לשמחת יתירא מסתכד שאף לרמ"א סימן תק"ס סעיף ג' שמיקל למי שאינו רגיל כשאינו בבית המשתה נראה שיאסור בקבוץ רבים שהוא לכוונת שמחה יתירא גם בכל השנה, א"כ המנהג שניתוסף בימי הספירה הוא אף ליחיד שאינו רגיל בהם.

ובדבר תפסורת לאשה בימי הספירה, הנה אף שהיה מסתבר להתיר מאחר שגם באכלות אחר שבעה חוך שלשים מתירין הרבה ראשונים וכן המחבר ביו"ד סימן ש"צ סעיף ה', והתוס' ביבמות דף מ"ג בתבו שכיון דשריא אשה בנטילת שער בתוך שלשים שריא נמי בתשעה באב, וא"כ כ"ש בימי הספירה, ולכן אף להרמ"א שכותב שהעיקר כתאוסרין באבלות גם לאשה ונימא שלכן יאסור גם כשבוע שהל בו ט"ב, אולי יודה שיש להקל בימי הספירה ובבין המצרים כיון שהוא רק מנהג יש להקל כהמתירין, אבל מ"מ נראה הדין שראוי להחמיר אם אינו נחוץ כל כך.

בנשיקה לקרובות שנעשה כחיתר אצל אחרים אם צריך למחות ובדין נשיקה לאחותו

ובדבר לנשק לקרובות, הנה היתר ממש הוא רק אב לבתו ובת בתו ואם לבנה ובן בנה, ולהקרובות שע"י קידושין הוא איסור גמור, וכן לבת אחיו ובת אחותו ושני בשני הוא איסור גמור, וצריך למחות שהרי יש לאדם להן תאוה והרהור. ולאחותו ואחות אמו נמי כתב הרמב"ם בפכ"א מאי"ב ה"ו שאע"פ שאין שם תאוה ולא הגאה כלל ה"ז מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טפשים הוא וכן הוא בש"ע סימן כ"א, אבל משמע מלשון זה שאינו אותו האיסור של שאר עריות דלרמב"ם הוא לוקה מן התורה, ופשוט שהרי בהלאו דחבוק ונשוק לעריות בתב הרמב"ם שם בה"א דהוא בדרך תאוה ונהנה בקרוב בשר, ובאחותו ואחות אמו הא כתב שאין שם תאוה ולא הגאה כלל וממילא ליכא הלאו דלא תקרבו דמן התורה, ועיין בש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"י שבתב שבדרך תאוה שכתב הרמב"ם הוא דוקא והוכיח כן ממה שמצינו אמוראים שהיו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחיותיהם, וכתנתו דאם אף בלא חיבת ביאה ותאוה הוא איסור הלאו **דלא תקרבו לא חיה** שייך לחלק במה שצדיקים גמורים דמיא לחו ככשורא דהקרא נאמר לכל ישראל אלא שהלאו ליכא אלא על חיבת ביאה שזה ליכא בבנות ואחיות, והאיסור הוא משום שמגונה ביותר שהוא משום שלא יבא להקל בשאר עריות.

והנה בתוס' שבת דף י"ג כתבו דעולא שחיה מנשק לאחוותיה משום שצדיק גמור היה שלא יבא לידי הרהור, משמע לכאורה דבל אדם שאסודין גם באחיות הוא משום שיש גם מזה הדהוד וכן משמע מח"מ שם סק"ח ובב"ש סס"ק י"ד, אבל תמוה כיון שלבו"ע ליכא בזה תאוה והגאה ליכא גם הרהור, וגם אם איכא הרהור היה זה איסור גמור מלאו דונשמרת, ולמה הוצרך הרמכ"ם לומר שדבר מגונה הוא הא איסור דונשמרת הוא חמור מדבר מגונה, ואם ליכא הרהור הא אין זה גם דבר מגונה דהא האמוראים לא היו עושין דבר מגונה, ולכן צריך לומר כדבארתי דדבר המגונה הוא שלא ירגיל עצמו מזה להקל בשאר עריות, וזהו האיסור שאמר בשבת שם אף על אחותו, אבל גזירה זו הוא רק לסתם אנשים שמצוי בהן הרהורי עבירה ולא לת"ח כעולא וחכריו שלא באין לידי הרהור אף מכל נשים לא גזרו בהן באחותו שהם לא יבואו להקל בשאר נשים. ואין כוונת התוס' דבאחותו לא יבא עולא לידי הרהור, שגם כו"ע לא יבואו להרהר מאחותו, אבל ביון דעולא וחבריו לא באו להרהור גם מנשים אחרות וכדמייתו התוס' מהא דר' אחא מרכיב אבתפיה, שלכן לא שייך לגזור בהם, אף שבשאר עריות אסירי גם הם משום דהאיסור הוא משום לא תקרבו ולא משום הרהור, ואף שהם לא יעשו משום חיבת ביאה שלבן לא היה להו איסור מראורייתא, מ"מ מדרבנן משמע דאסרו אף בלא חיבת ביאה, אם לא ניכר שאינו לחיבת ביאה, דכן משמע מהש"ך יו"ד סימן קצ"ה דבתב דאף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה, משמע דמדרבנן אסור, ומסיק לכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשים דופק של נשים אפילו הן א"א ונכריות

ואפילו שאר משמרשים, והוא מטעם דלא אסרו אלא בשלא ניכר שאינו לחיבת ביאה, ומשמוש הרופאים ניכר שאינו לחיבת ביאה אלא לרפואה. ולפ"ז גם לעולא וחבריו אסור דהא הוא מעשה חיבת ביאה רק שהם לא מתכוונים לזה שאסור מדרבנן, אבל מ"מ לא גזרו בהו באחותו משום דבשביל דלא שייך בהו הרהור דתאוה לא יבואו לעבור בשאר נשים שהם אסורים בהן. ולכן כיון שהוא רק מדרבנן גם להרמב"ם וגם אין תאיסור מצד הן עצמן לחשיב זה עצמו למעשה איסור, אין למחות כשגוטה שלא יועיל ומוטב שיהיו שוגגים ולא מזידים. אבל הוא רק לאחותו ואחות אמו וה"ח לאחות אביו דבכולהו ליבא תאוה והנאה מתפלתם של אנשי כה"ג.

ועיין בב"ש סימן כ' סק"א שהביא שרמב"ן בתשובה כתב שאפילו בעושה שלא בדרך חיבה סובר הרמב"ם דמדאורייתא אסור, נמי עכ"פ נצטרך לומר דהוא רק לאלו שסתמן הוא לדרך חיבה ליכא חלוק איך היא כוונתו אבל באחותו ואחות אמו ואחות אביו שסתמן אינו לדרך חיבה יודה שהוא רק מדרבנן דלא יקשה עליו מהא דעולא וגם מהא דלכתו ליכא אפילו איסור כלל כדהקשה הש"ך, אך עדיין יקשה מהא דרב אחא מרכיב אכתפיה שתיא א"א, ואולי כיון שחיא בבגדה ליכא איסור דאורייתא אלא מדרבנן משום הרהור שזה לא נאסר לר' אחא שלא בא לידי הרהור.

בדבר הקענס והצלוחיות אחר שהריק האוכל והמשקה כשרוצה להשתמש בהן לכלי אם צריכין טבילה

בדבר המינים שנמכרים רוקא עם הכלי ואין הדרך לקכל הכלי בחזרה כמו הקענס שבמדינתנו וכן צלוחיות של י"ש וכדומה אם בקנה אותם מנכרים אם צריך לטובלם כשרוצה להשתמש בהם אחר שהריק האוכל והמשקה, נראה לע"ד שאין צריכין לטבול שהרי בטלה קנקן. להיין לקנות בכסף מעשר ויצא לחולין כמו העור של בהמה וכן לענין שקנה מעשר בקרא שם אחר שגפן כראיתא במע"ש פ"א מ"ג ופ"נ מי"ב, וכ"ש בהקענס שדומין קצת להזתלות של תמרים שכאו"ח סימן שט"ו סעיף ח' מחשיב זה כקליפות אגוזים וגם הקענס לא נעשו לכלים גמורים שמצדיך המנ"א שרובן משליכין אותן, שנמצא שבא לישראל מיד הנכרי שלא בחשיבות כלי ורק אצל הישראל נעשה זה כלי, שלבן מסתבר שא"צ טבילה, אבל הוא דוקא באופן שבטל תכלי בדיני מע"ש.

כמו שפשט תטלית קטן בלילה לענין לחזור וללוכשו בלילה

ובמי שפשט תטלית קטן בלילה אם רשאי לחזור

וללכרש בלילה, הנה למאי דהביא תמג"א סימן י"ח סק"א בשם הב"ח משמע דאסור, אבל לכאורה הא ל"ד לתפילין שיש איסור להניח בלילה אי מדאורייתא מקרא דושמרת דסובר ר"א בסנהדרין דף ל"ו שהוא בלאו, או מדרבנן למ"ד לילה זמן תפילין שמא יישן בהן שלא שייך בציצית אף שלילה לאו זמן ציצית, ואולי דק בטלית גדול אוסר שיטען שצריך גם לברך אבל לא בטלית קטן. ולשיטת התוס' והרא"ש דכסות יום חייב גם בלילה חרי איכא גם מצוה אם נזדמן שלבשה, אבל פשוט שגם לדידהו לא נענשין אף בעידן ריתחא שנענשין על שלא לבש בגד המחוייב בציצית אף שלא מחוייב כדאיתא במנחות דף מ"א, כשאינו לובשו בחזרה בלילה, אבל איסור מללובשו ליכא, ולכן איני דואה בזה איסור אבל צורך והדור ללובשו בחזרת נמי ליכא כיון דלהב"ח אדרבה יותר טוב שלא ללובשו אף אם נימא שגם הוא אינו אוסר אלא בטלית גדול.

משה פיינשטיין

סימן קלה

במה שהרבה נוהגין במכתבי חול לכתוב למעלה ב"ה אם יש בזה מעלה כמו שחושבין הכותבים או אדרבה חשש איסור

ומה שהרבה נוהגין לכתוב בכל מכתבים שכותבין למעלה ב"ה שהא הוא אות מן השם הקדוש וגם הכוונה הוא להשי"ת, ששמעתי שיש הסוברין שהוא איסור, הנה אף שגם שהוא רק אות אחד שליכא בזה איסור מחיקה, מ"מ מסתבר שלא גרע מהשני יודין שאסור למחוק שלא לצורך כראיתא ביו"ד בסוף סימן עד"ו וכן אסור להשליך במקום בזיון,

מ"מ איני דואה בזה איסור במדינתנו מכיון שלא מצוי שימחקו ובמדינתנו לא מצוי כלל שיקחו ניר זה לקנות בבית הכסא שיש נירות מיוחדות לכך, והשליך במקום בזיון נמי לא מצוי כי רגילין לשרוף הניירות שאין נצרכין ואין לחוש לדבר שלא מצוי כלל, אבל להקפיד דדוקא שיכתבו נמי איני דואה בדבר שלא הוזכר זה בדברי רבותינו, ואיזה מעלה שייך לכתוב על מכתבי חול שהרבה פעמים כותבים עם דברי הבל וגם לפעמים דברים אסורים כלשון הרע וכדומה שיוכירו ע"ז ב"ה, ואם בותב בס"ד אין שום קפידא לאסור אף באופן שיש לחוש למחיקה שלא לצורך ולהשתמש לדבר בזיון שאין בזה שום אות מהשם דלא שייך זה לאות ד' דמשם הנקרא חכל יקראו זה בסייעתא דשמיא. וכן אם יכתבו בעוהש"י נמי אין קפידא כלל כי השין מכיר שגם הוא אינו אות משם הקדוש אלא בשביל השין יקראו ב"ע בעזרת השם יתברך.

ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

סימן קלט

בהשני יודין שנכתב לסימן השם הקדוש בלוחות אם יש ליזהר כשמסירין אותן שלא ישברו

ערב חנוכה תשכ"א.

מע"כ ידידי הנכבד מוהר"ר זאב וואלף סילבערבערג שליט"א שלום וברכה כל הימים.

הנה בדבר הלוחות שכתוב עליהם סימן במקום השם בשני יודין אם יש לחוש, כשצריכין להסירם מחמת שנמכר ביהכ"נ ואין מדרך הכבוד להניחם שם, לשמא ישברו במקום השני יודין וימחקו ע"י זה, הנה ברמ"א יו"ד סימן ער"ו סעיף י' איתא שלצורך מותר למחקו ואף שהש"ך כתב בס"ק י"ד שדוקא לצורך גדול הנה גם זה הוא צורך גדול, אבל באמת לא צריך בכאן שיהיה צורך כיון דאין מוחקין ולא משברין השם אלא עושים מעשה ההסרה מבטול ואין מתכוונים לשבירת השם ואין כאן פסיק רישא דיותר קרוב שלא ישבר שם דהא בשעת הסרה יוהרו שלא ישתבר שם שבכה"ג אפשר דאף בשם ממש לא היה אסור דאין להחשיב זה אלא לגרמא דאיתא בשבת דף ק"כ דגרמא שרי ולכן אף אם היה שם ממש יש לעיין עוד בדבר כי אולי הא יותר מגרמא אבל בשני יודין שאינו שם כלל ולא ברור כלל דאיסור למחוק אף שלא לצורך דכל הטעם שהרשש תה"ד בפסקים סימן קע"א שהוא מקור דין זה משום שהי"ד הוא התחלת שם המיוחד ואליבא דר"ח שהביאו התוס' שבועות דף ל"ה שא"ר מן השם אינו נמחק ע"י"ש שדין זה דא"ד אינו נמחק סליגי רוב הראשונים ובירושלמי מגילת פ"א ה"ם מפורש שנמחק וגם להר"ח יותר נוסה להתיר כדאיתא שם בתה"ד אך שמסיק דבלא צורך גדול למה לנו להתיר שמשמע מלשון זה שאף שהוא רק ספק קטן לאיסור למה לנו להתיר בלא צורך וא"כ ודאי אין מקום כלל להחמיר בגרמא אף בלא צורך וכ"ש שהוא גם לצורך.

והנני ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

סימן קמ

בענין מזוזות שבגליון שלמטה נחקקו מהקלף אותיות שוקעות נבדק אם כשרות

ח' אייר תשכ"א.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שלום יחזקאל שדגא רובין האלבערשטאם שליט"א האדמו"ר מציעשינאוו.

הנה בדבר המזוזות שכהגליון למטה נחקקו מהקלף גופו אותיות שוקעות „נבדק מר" לצד הפנים והאריך כתר"ח לאסור ורוצה לידע גם דעתי הענית בזה.

והנה ודאי אסור להוסיף במזוזה שום דבר בפנים כמפורש בש"ע ורמ"א סימן רפ"ח סעיף ט"ו, ופשוט שהיא גם פסולה אף שלא הזבירו בפירוש, דהא מפורש כן ברמב"ם פ"ה ממזוזה ה"ג שמפרש כן בהא דא"ר יהודה אמר שמואל כתבה אגרת פסולת במנחות דף ל"ב שהוא שלא דקדק בחסרות ויתרות כדפרש"י ור"ת בתוס' שם כדאיתא בכ"מ. וכן פסק הרא"ש בהלכות מזוזה ה"ז שכתב על פירוש שני ברש"י שלא דקדק בחסרות ויתרות שלשון זה עיקר

אין הדבר תלוי בו

אך בל הספק הוא משום דבמדינתנו דאמעריקא שנקבצו לכאן מכל המדינות וכל אחד נוהג כפי המקום שבא משם ולא נקבע בכאן איזה מנהג קבוע, ואין בזה משום לא תתגודדו מטעם דאיתא במג"א סי' תצ"ג סק"ו בשם קצור פסקי הרא"ש ספ"א דיבמות דדבר חתלוי במנהג המקומות שבמקום זה נהגו כך ובמקום זה נהגו כך אפילו נתקבצו בני שני המקומות במקום אחד ועשה כל אחד במנהג מקומו לית לן בה עיי"ש. ואף שכתב שם המג"א דהוא דוקא במנהג הדומה למגילה שגם בני הכרכים סוברים שבני הכפרים מחוייבין לקרות קודם והוא כגון מה שבפולין נוהגין להתענות ולומר סליחות בעשרים בסיון ואם נתקבצו בני פולין ובני מדינה אחרת למקום אחד מותרין כל אחד לעשות כמנהגו ואין בזה משום לא תתגודדו, אין כוונתו לומר שבמנהג לאסור איזה דבר יהיה לא תתגודדו, דהא מסיק אבל בדבר שמחולקין ברינא כגון שאלו אוכלין חלב ריינס ואלו אין אוכלין אם נתקבצו למקום אחד צריכין לעשות מנהג שוה משום לא תתגודדו, משמע דוקא דמתולקין בדין שלתנוהגין איסור סוכרין דאסור לכו"ע והנוהגין היתר סוברין דמותר לכו"ע איכא לא תתגודדו אף בבאים משני מקומות אבל במנהג בעלמא כהא שלא לאכול מיני קטנית בפסח שאנשי ספרד נוהגין היתר שאף הנוהגין איסור יודעין דלאלו שאין נוהגין הוא היתר גמור דמי זה למנהג תענית כ' סיון שאמר שאין בזה משום לא תתגודדו בבאין משני מקומות. (וצע"ק על המג"א שלא נקט בפירוש בדין מנהגים כאלו שהן מצוין יותר בחלוקי המקומות איך דינם ונקט רק דין שני הקצוות שביותר אין דומין זה לזה ועל מנהגים אלו שהן הרוב סמך על דעתנו לאיזה דבר לדמות). אך אף אם נימא דדמי זה למנהג מחלוקת בדין נמי אין בכאן משום לא תתגודדו משום דהם כשני ב"ד כעיר אחת. עכ"פ כיון שאיכא כאן ב' מנהגי המקומות נעשה ספק אם אף באיש ואשתו שהם משני מקומות ישאר כל אחד לפי מנהג מקומו.

אבל פשוט לע"ד דאשה נחשבת ברשות בעלה ונמצא שיצאה ממש ממקום מנהגה ואין דעתה לחזור, דהא מוכרחת מחיובי אשה לבעלה להיות דוקא בביתו ובמקום שרוצה הבעל לדור, ובכל מקום בגמ' נחשבת האשה נכנסה לרשות הבעל ולא שהאיש נכנס לרשות האשה ומפורש בתוס' ריש כתובות שהאשה היא שדה של הבעל ולא הבעל שדה של האשה עיי"ש ולכן בדור שא"צ לנהוג כמנהגי מקומה שיצתה משם אלא צדיכה לנהוג כמנהג מקום בעלה בין לחומרא בין לקולא. ומסתבר שאף לתירוץ ב' דתוס' חולין דמכבל לבבל ומא"י לא"י נותנין לעולם חומרי ב' המקומות אף באין רעתו לחזור ידו באשה אצל בעלה דטעמם הוא שכיון שאין חלוק כ"כ בין המקומות דתדוייהו הם בבבל או בא"י אין החלסתו לחזור או שלא לחזור ברורה אבל אשה אצל בעלה שמדינא היא ברשות הבעל ואין תלוי כלל בדעתה אלא שמוכרחת מדינא להשתקע אצל בעלה ולא לחזור יש לה דין אין דעתה לחזור אף שתרוייהו המקומות הם בבבל או בא"י. וכבר הוריתי כן בספרדית שניסת לאשכנזי ובאשכנזית שניסת לספרדי שהוא דכר מצוי בכאן שצריכה האשה לנהוג במנהגי בעלה.

ולכן גם בעובדא זו כיון שניסת לבעל שמנהג מקומו הוא שאין הנשים מגלחות שערותיהן ראשה לנהוג כמנהגי מקום בעלה שלא לגלח. וממילא אם הבעל מקפיד ואינו רוצה שתגלח אסור לה לגלח דמחוייבת לעשות רצון בעלה בדבר שמקפיד. ומפורש בגזיר דף כ"ח שדרך אנשים להקפיד שלא יגלחו הנשים את שערותיהן ולרבי הוא מדברים שבינו לביגה שיכול להפר אף כשיש מזה הפסד קדשים ואף שהוא רק פעם אחת. ומסתבר שגם רבנן לא פליגי עליה דרבי אלא בגלוח פעם אחת ובשביל הפסד קדשים דאין לבעל להקפיד באופן זה בפאה נכרית אבל בנשבעה לגלח שליכא הפסד קדשים וכ"ש בנשבעה לגלח הרבה זמן גם לדידהו הוא מדברים שבינו לבינה ויכול להפר, דלא מסתבר שיפלגו בפלוגתא דרחוקה שיאמרו שא"צ הבעל להקפיד על זה כלל. וגם הא חייבה תורה ביפת תאר שתגלח את ראשה ומפורש ביבמות דף מ"ח שהוא לגולה וכתב הרמב"ן בפירושו לחומש ותגלח את ראשה שהוא ניוול גדול, וא"כ ודאי שדשות הבעל להקפיד ע"ז והיא מחוייבת לעשות רצונו שלא תתגנה עליו וכשנשבעה לגלח שמתגנית עליו הוא ודאי מדברים שבינו לבינה שיכול להפר גם לרבנן, דלא מצינו שתהא היפת תאר אסורה בפאה נכרית אלא ודאי דגם בזה נחשב ניוול. ולכן מוכרחין לומר דרק לפעם אחת ובשביל הפסד קדשים פליגי רבנן שאין לו להקפיד כשתלבש פאה נכרית אבל בנשבעה לגלח ובפרט לזמן רב גם הם יודו שיכול להפר. וממילא אסור לה לגלח כשהבעל מקפיד.

ואין להחשיב את הבעל שאינו רוצה שתגלח לאדם קל שאינו רוצה כגדרים וסייגים כיון שמצינו שגם חז"ל הקפידו על זה. וגם הא איכא גדד וסייג גם לאידך גיסא כדי שלא תתגנה עליו ולא ליתן עיניו באשה אחרת שחשו ע"ז חסידי עולם כהא דאבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל כתענית דף כ"ג

שהקפיד שתהא אשתו מיקשטא כדי שלא יתן עיניו באשה אחרת ונמצא שאיכא מעליותא גם לצד זה ולכן מה שמקפיד הוא כדין ויש גם מעלה בזה ואין להזניחו על זה.

ידידו,

משה פיינשטיין

פימן ס

בענין חבוק ונשוק לבת בנו קטנה אם היא כבת בתו

י"ם תמוז תש"כ.

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

והנה מש"כ הח"מ באה"ע סימן כ"א סק"י על הא דמותר האב לחבק בתו ולנשקה דה"ה בת בתו וכן הוא בב"ש ס"ק י"ד שכתבת שלפום ריהטא נראה שה"ה בת בנו וא"כ מ"ט לא הזכירו גם דה"ה בת בנו. הנה אם נימא כדבריך שאין שום חלוק לא היה קשה כלום דאטו כי רוכלא ליחשוב וליזיל ונקטו בת בנו מפני שהעובדא שאיתא בגמ' קידושין דף פ"א היתה בבת בתו דרב אחא בר אבא שקליה לבת ברתיה בכנפיה. אבל לדידי יש סברא גדולה לומר שבת בנו גרועה מבת בתו לענין זה מהא דמצינו בפסחים דף נ"א עם הכל אדם דוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו ופרש"י מתוך שרואהו נזכר שמשם יצא הוא ואשתו ואיכא הרהורא אלמא דאף עשיית דבר אחר שמצד זה ליכא שום חשש אם יש לחוש שיהא נזכר מזה דבר שיביאנו להרהור אסור ולכן גם בחבוק ונשוק לנכדתו הקטנה שייך לחלק בין בת בתו לבת בנו דבת בתו כתו תזכירנו וידמה לו כמחבק ומנשק את בתו שהוא דבר שאינו מביא לידי הרהור אף כשהיא גדולה שהיא מהעריות שאין לו שום תאוה ואין לבו נוקפו עליהן לכן אין שייך לאסור מאחר דמצדה ליכא איסור אבל בבת בנו כשיחבקנה וינשקנה תזכירנו בכלתו שהוא דבר שמביא לידי הרהור דכלתו היא מהעריות שיש תאוה להן ויש מקום לאסור אף שמצדה ליכא איסור. וכ"ש לפרש"י דף פ"ב בטעם דמותר אירך דשמואל דאמר הכל לשם שמים ואין דעתי לחיבת אישות אלא לעשות קדרת רוח לאמה כשאני מחבב את בתה שודאי נזכר אודות אמה בחבקו את נכדתו שהדי בשביל זה עושה שיש מקום לאסור. ואף שאין זה טעם מוכרח לאסור דאפשר אין זה חשש כהא דרחיצה עם אביו וחמיו וכדומה מ"מ אין למילף זה מהיתר רבת בתו, וא"כ יקשה טובא דהי"ל למינקט דין דבת בנו, בין אם סוברין להיתר כיון דלא נוכל לידע מהיתר רבת בתו, ובין אם סוברין לאיסור שלא לסמוך על מה שלא הזהירו להיתר בבת בנו שיבינו שאסור, כיון דהרכה יאמרו ששוין ונקט רק חדא מינייהו שאיתא מפורש בגמ', ועיין בעזר מקודש שלענין יחוד כתב שמותר עם בת בנו ובת בתו, אבל אפשר שהוא רק לענין יחוד ולא לענין חבוק ונשוק שיש מקום לחלק ולאסור בבת בנו אף שמותר בבת בתו. וצע"ג, ולכן אולי נימא דהשמיטו דין דבת בנו משום שיותר נוטה להם להיתר ורק שהעובדא דרב אחא היתה בבת בתו ואם היתה בת בנו נמי היה מתיר משום שהוא חשש רחוק לבא מזה להרהור אבל מ"מ קצת ספק יש להם דלמא יש לאסור בבת בנו ולכן הניחו זה לכל אחד שיעשה כפי שיסברו בזה וכהא דמצינו גם בגמ' לפעמים שאיתא לא אמרו לא איסור ולא היתר, שצ"ל שלא איכפת להו כ"ב איך שעשו דיותר נוטה להם להיתר ולכן כשיתיר אחד אין זה תקלה ואין מחוייבין לומר שיש בזה ספק כדי שלא יתיר שום אדם, ואם יאסרו שפיר עבדי מאחר שיש להו קצת ספק שמן הדאוי להחמיר. והא דפסק הדמב"ם בפ"ב משחיטה הט"ז בשחטה ואח"כ חשב לזרוק דמה לעכו"ם שאסורה מספק שמא סופו הוכיח על תחלתו נראה שאינו מצד מעשה דקיסרי בחולין דף ל"ט שלא אמרו לא איסור ולא היתר שזה אינו בדין ספק שאסור לבל ומוחין באלו שיתירו שא"כ הי"ל לומר שהוא באיסוד ספק אלא משום שפסק ברשב"ג ומפרש שרשב"ג סובר שהוא ספק ופסק כמותו וכן פסק בפ"ט מתרומות ה"ו משום דכיון דמחלוקת רשב"ג ורבנן נאמר בדבו שני כהן אמרינן דברבו ראשון בהן ורבו שני ישראל לא פליג רשב"ג ויודה דאין אוכלין בתרומה משום דלרשב"ג הוא ספק, ועיין בב"מ שם שכתב דמשום דלא אמרו לא איסור ולא היתר פסק דהוא ספק אבל הוא דוחק גדול דא"כ הי"ל לומר דהוא ספק, ונראה שחזר בו בפ"ט מתרומות ה"ו דכתב דמשום דבכריתות דף כ"ר אמר לת"ק דסובר מעוכב גט שחדוד אוכל בתרומה ויש מקום לומר דרשב"ג שפליג הוא משום דסובר מעוכב גט שחדוד אינו אוכל בתרומה ולא משום דהוכיח סופו על תחלתו ועדיין לא יצאו מרשות ראשון נעשה ספק בשני הדינים ופסק בתדוייהו לחומרא, כן משמע לי פירוש דבריו שם, והוא משום דפוסק כרשב"ג אבל מספקא ליה באיזה דבר איירי רשב"ג אם כסוגיא דכריתות או כרבה ואיתימא ד' יוחנן בחולין, ואף למאי דכתב הכ"מ משום שלא אמרו לא איסור ולא היתר אפשר אין כוונתו שבשביל זה פסק שהוא בדין

ספק ממש אלא כוונתו דבריו דחזינן שגם לדידהו הוא קצת ספק לכן הכריע לפסוק כרשב"ג שבשביל ב' הפירושים בדבריו שבהמוגיות הוא ספק מחלט שאם רבנן דקיסרי היו אומרים היתר לגמרי היה פוסק במותם שהן רבים.

עכ"פ מצינו שיש דברים שאין לומר עליהם איסור ולא היתר ולא גם דין ספק, וזהו דין חבוק ונשוק לבת הבן לח"מ ולב"ש ולכן השמיטוהו וצ"ע לדינא ולמעשה יש לבעלי נפש להחמיר אך שאין למחות ביד המקילין.

ולמה שבארתי, גיחא מה שתמוה טובא מה שבנתקדשה אסור לחבקה ולנשקה הא גם בלא הקידושין היא ערוה רבת בתו עליו שהיא בשדפה ומ"מ היה מותר ומה ניתוסף בזה שנתקדשה שנעשית גם באיסור א"א שיאסר בשביל זה, דהוא דמאחר דנתקדשה ויש לה בעל נזבר בבעלה שכבר עומדת לתשמיש ובא מזה לידי חרהור ודמי זה לאיסור דחיצה עם בעל אמו ובעל אחותו שהוא משום שנזכר שהוא בועל אמו ואחותו מה שבל"ז לא מתחשבות לו כנשים לענין הרהור וכן הוא בנכרתו קטנה שאינו עולה על דעתו ענין הרהור כמה שמחבק ומנשק שלא מתחשבת לו באשה לזה וכיון שיורע שיש לה בעל שנכרתו זו כבר מחויבת לתשמיש יש לחוש שיעלה ברעתו ענין הרהור ולכן אסור. ואולי לפ"ז מש"כ הרמב"ם בפכ"א מאי"ב ה"ז לאיסור בניסת וחמ"מ כתב שנשאת לאו דוקא דה"ה נתקדשה בלבד אסור משום שעובדא דגמ' היתה בנתקדשה, אבל מסיק שבהלכות מצאתי נוסחא אחרת בזה וכוונתו דלגירסת החלכות היה שם בניסת וא"כ אפשר שדוקא כתב בניסת, שלכאורה איזה חלוק יש בין ניסת לנתקדשה ואדרבה הא נתקדשה עוד חמורה שהוא בסקילה לדבנן בסנהדרין דף ס"ו אף בקטנה וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מאי"ב ה"ה, אבל כיון שאינו מצד האיסור א"א דלא ניתוסף על איסור בת בתו כלום אלא משום הרהור שבא עי"ז אפשר שיך זה רק בניסת שכבר שמשה עם בעלה ולא בנתקדשה שעדיין לא שמשה רק שעומדת לינשא שלא נזבר כ"כ הרהור תשמיש מזה, והוצרך המ"מ להביא שבגמ' איתא שנתקדשה ומ"מ אוסר משום שגם במה שעומדת לינשא נזכר הרהור תשמיש וכרפוסק בש"ע ומסיק דגירסא אחרת איתא בהלכות דהיה שם בניסת וא"כ אין למילף לאסור גם בנתקדשה.

ולפ"ז ליכא ראיה שהביא הב"ש מהרמב"ם דגם בת בתו היא כבתו שמותר לישן בקירוב בשר כשהן קטנות דלא כהר"ן שסובר בתו תגן בת בתו לא תגן, מהא דהרמב"ם כתב האיסור דניסת גם בבתו אף שבגמ' נאמר זה כבת בתו שאסור לשקלה בכנפיה ואם בת בתו חמור מכתו אין למילף איסור בנתקדשה גם לבתו שקילא, שכיון שהאיסור בניסת אינו מצד שניתוסף איסור אלא משום דבא מזה הרהור שלזה אין לחלק בתו מבת בתו ולכן אף שקילא בתו מבת בתו לענין שינה בקרוב בשר כהר"ן נמי יש למילף מראסר בניסת בת בתו אף בדברים שמותר בבת בתו בהא לשקלה בכנפיה, שגם בתו אף שקילא שמותר גם בשינה בקרוב בשר שיהיה אסור בניסת דלענין הרהור שבא מזה אין שייך לחלק. ובטעם הב"ש שהביא הראיה יש לומר דאם בתו קילא הוא משום הרגילות בה יותר מבת בתו וא"כ אפשר שהרגילות יעשה שלא יעשה עליו רושם גם במה שנתקדשה לזבור ענין התשמיש מזה לבא לידי הרהור, לכן הוכיח דאין חלוק בין בתו לבת בתו מצד הרגילות דהיתר הוא משום דליכא תאוה וחבת אישות לבתו שלזה שוה גם בת בתו וכשחזינן שבא בבת בתו שניסת לידי הרהור יש לחוש גם בבתו, וממילא ראיה שגם עם בת בתו מותר לישן כשהיא קטנה בקירוב בשר כמו בבתו. אבל להר"ן עכ"פ לא קשה מהרמב"ם.

ומה שהקשת על הכ"ש סימן ב' סק"א שכתב על מה שלא ישא אדם אשה שיש בה שום פיסול שהוא פסול דאסורה לו היינו חשש ממזר או חללה לכ"ג הא גם בהן הדיום אסור בחללה, ודאי היא קושיא גדולה דבחללה אין שום חלוק בין כהן הדיוט לכ"ג ועוד הא בזה"ז ליכא כ"ג והש"ע איירי בזה"ז. ואין לי בעניותי שום דרך לתרץ והשי"ת יאיר עינינו להבין דברי רבותינו.

ובדברי הרמ"א שם נמי איכא פלא שכתב כו' שרוצה לישא אשה פסולה בני משפחתו יכולין למחות בו, הא מלתא דפשיטא הוא ולא רק על בני משפחתו משום פגם המשפחה הא על כל ישראל החיוב כשיכולין למחות שלא להניח לישא נשים פסולות ואף כשנשאו כופין להוציא בשוטים ובשמתא ובכל מה שאפשר ובאיסורי כהונה איכא עוד חיוב וקדשתו על כל ישראל כדאיתא ביבמות דף פ"ח ולחד תירוץ אף בדבר שאם ניסת לא תצא בשאר איסורים שבאיסוד בהונה דפגו להוציא עיי"ש, וא"כ מה שייך זה לבני משפחה שימחו דוקא משום פגם משפחה, חגר"א ציין למה שבני משפחה יבולין למחות במוכר קברו שבאין בני משפחה וקוברין אותו בע"כ משום פגם משפחה בכתובות דף פ"ד הדי מפורש שדק מצד פגם משפחה יכולין למחות והא לא רק שיכולין למחות אלא שמחוייבין למחות ולא רק בני המשפחה אלא כל ישראל וצע"ג.

ומה שהקשת על המציין ברמ"א סימן ה' סעיף י"ג שמותר ליטול כרבלתו של תרנגול אע"ג דמסתרס

ע"י זה שציין להגהות אלפסי שהוא שה"ג פ' במה בהמה הא הוא גמ' מפורשת בשבת דף ק"י, הנה לא קאי הציון על הא דמותר ליטול כרבלתו אלא על וכל כיוצא בזה דלא עביר כלום באברי הזרע שזה נאמר רק בשה"ג פ' במה בהמה, ובגמ' הא אפשר לפרש כהגר"א ס"ק ל"א דהוא משום דאינו מסרסו כלל אלא מונעו מתשמיש ובן משמע שהוא גם טעם הב"ש שאינו כטעם הרמ"א ואפשר שגם פליגי על הרמ"א שאסרי סרוס אף באינו במעשה באברי הזרע ונמצא שטעם הרמ"א הוא חרוש גדול לדינא שליכא זה בגמ' אבל בשה"ג איתא זה במו שציין שם.

ירידו.

משה פיינשטיין

סימן סא

באיסור יחוד רשנים בלילה בעיר

נשאלתי בשנה זו שדוחק גדול הוא למצא לשכור חדר לישן אם רשאים לשכור חדר אצל אשה זקנה אלמנה שהיא ישנה בחדר אחר סגור הם יהיו בחדר אחר ואין להם דריסת הרגל דרך חדרה דאולי אסור משום שבלילה אף בעיר צריך שלשה בדאיתא בדמ"א אה"ע סי' כ"ב סעי' ב'. והשבתי שאם היא שומרת דת ונשארה אלמנה בזקנותה שכבר פסקה מלדאות דם נדה ואחר שסבלה מנדותה שראתה בפעם האחרון שאיסור היחוד הוא רק מדרבנן, והחשש שמא אחד יישן ואחר ייקץ ויבטח ע"ז שחכדו ישן הוא רק ספק וספק דרבנן לקולא. ואולי גם דין דבדרך צריך שלשה שבגמ' הוא רק כא"א או פנויה שהיא נדה שאיסור היחוד הוא מראורייתא, אבל אף אם נחמיר בדרך שנימא שהגמ' איירי גם בפנויה שאינה נדה, מ"מ בלילה בעיר מסתבר שיותר קיל דהא אפשר לו להקיץ את חברו ורק משום שבינו לבינו מתייחר עמה כדאיתא בכ"ש סק"ט וזה חשש קטן וגם הא יתירא שמא גם חברו אינו ישן ונרמה כישן או שמא ייקץ ולכן יש להקל בפנויה שאינה נדה בשעת הדחק כזה. אבל אם נשארה אלמנה בזמן שהיתה עדין דואה דם שבאלמנותה הא לא סבלה או שלא היתה שומרת דת שאף שהיא עתה זקנה היא נדה כיון שלא סבלה על ראיתה האחרונה והוי איסור היחוד דאורייתא יש לאסור בשנים דספק דאורייתא לחומרא.

משה פיינשטיין

סימן סב

בענין נתינת סם לח ומוך לאשה קורם תשמיש מצר מחלה שנולדים לה ילדים חולים שחיים רק זמן קצר כב' שנים

ח' טבת תשי"ב.

בדבר האשה אשר ל"ע נולדו לה בבר ב' בנים ושניהם היו במחלה בזאת אשר אמרו הרופאים שלפי הטבע לא יוכלו לחיות רק עדך ב' שנים ובל העת יהיו חולים וכן היה בולד החולה הראשון שמת עדך הזמן שאמרו ועתה הולד השני הוא ג"כ חולה כל העת כאומר הרופאים ה' ירפאנו ולפי דברי הרופאים יש לחוש על בל הולדות שתתעבר מעתה שיהיו במחלה זאת ח"ו. וגם הא כבר הוא תרי זימני שלרבי ואיפסק כן יש לחוש ונשאלתי אם מותרת לשמש במוך או באופן שימשחו באותו מקום קודם התשמיש באיזה סם שמועיל שלא תתעבר והסם הוא לח שאין שם דבר החוצץ שלא יכנס הזרע להרחם אלא שגורם לקלקל הזרע שלא תתעבר מהזרע. והאיש כבר קיים מ"ע דפו"ר שיש לו ממנה בן ובת מכבר.

והשבתי שבמוך אסורה אף להמתירין במקום סכנה להאשה כיון דבכאן אין לה סכנה ולהולד הא יותר טוב לו שנולד משלא נולד כלל דהא הנולדים באין לעוה"ב משגולד ולחד מ"ר אף משנזרע בסנהדרין דף ק"י. וגם הא לד' הונא ביבמות דף ס"ב נחשבו זרע אף לקיים פו"ר משום דבטלו מנשמות שבגוף ולכן אף שלדינא הלכה כר' יחגן שלא קיים פו"ר הוא משום דלקיום המצוה צריך שיהיה גם שבת אבל מורה שיש גם סעם נשמות שכגוף ברמשמע בר"פ כל היד שכו"ע סברי הא דר' יוסי. ולכן אף שיש מה צער גדול להאב ולהאם וטרחא גדולה אין להתיר אף להמחירין.

אבל לענין המשיחה בסם שאין דבר חוצץ בין הזרע שלא יבנס להרחם דק שנוטל בזה כח ההולדה שיש בהזרע מסתבר שאינו אלא ככוס של עיקרין וממילא עדיף מכוס של עיקרין דאף שאסור לאיש הוא משום דכיון שנעקר ממש דמי לסרוס, ואף למה דמשמע מח"מ באה"ע סי' ה' סק"ו דהוא דאורייתא גם בקיים פו"ר אף שאין לוקין עיי"ש מ"מ אין למילף מהקרא דק כשדמי לסרוס שהוא מיעקר מזה ממש ולא כהא דלא מיעקר כלל אלא הזרע שבפעם זה. וגם יותר מסתבר שכיון שנעשה אחר שיצא הזרע מן האיש אין להחשיב זה מעשה באיש אלא באשה שהאשה מותרת לשתות כוס של עיקרין אף בלא צער

שאסורים לבדים הקשים אף דרך עיטוף מהא דבי סדיא בדף קמ"ו כדאיתא בסעי' ל"ה והוא משום דאין מחממין כדמשמע מרש"י שם שעל רבין דשרי פי' שדרכן להתחמם בהם א"כ בקשין דאסור הוא משום שאין מחממין צריך לומר דבשביל זה אין הדרך להתעטף בהם והוו כתיבה וקופה ומחצלת שאסורין כדאיתא בבדרים דף נ"ה ופי' הרא"ש שם דלאו דרך מלבוש הוא אלא משאוי. ואף שודאי איירי שהיו בדרך עיטוף ולבישה דבלא דרך מלבוש אסור אף בבגד כדאיתא בסעי' י"ד אלמא דאף דרך עיטוף ולבישה כיון שהם דברים שאין מתעטפין ולובשין בהן הוא משאוי אף בדרך עיטוף ולבישה ואסור. ולכן גם הלבדים הקשים שאין מחממין אין הדרך להתעטף בהם והוו משאוי אף בדרך עיטוף ולבישה. אבל ברקין טובא כסכניתא שהדרך להתעטף בהם אף שאין מחממין מותר מאחר דהוא מקום לבישה ועיטוף אף שהחמום עשה זה למקום לבישה ועיטוף. עכ"פ בתרי המייני שליכא הנאה ורק מפני הצורך לוכשים זה לא נחשב בגד אלא תגורה אחת שלזה יש צורך ולא מחשיב זה שיהיה דרך לבישה בזה גם בלא צורך ולהתיר עוד תגורה. ולכן גם שני כובעין מדמת האו"ז שהי"ל לאסור שג"כ רק מפני הצורך הוא הלבישה והוצרך לומר שמותר משום שדרך כל בנ"א ללובשן. וא"כ הוא דק באופן כובעין שלהם ולא כחמכסה שלנו.

ומה שהביא כתר"ה מתפילין שהוא דרך מלבוש בדף ס"א אף שאין בהם עיטוף הגוף אין שייך לכאן דודאי כל שהדרך ללובשן על הגוף הוא דרך מלבוש אף שהוא רק משחו על הגוף. אך כשהוא רק לאצולי מטינוף, ודרך הלבישה צריך להתיר לו מצינו שאין מועיל מה שהוא על הגוף רק שיהיה מוקף כל הגוף כמפורש במג"א סק"כ בסינר עשוי כעין מלבוש שמותר אף לאצולי טינוף מדם נדותה שהוא רק כשהוא מלפניה ומלאחריה. אבל תפילין הוא דרך מלבוש משום שהדרך ללובשן בחול אף שהוא רק בשביל המצוה מ"מ עשה זה להחשיב דרך לבישה אף בזמן שליכא מצוה כדאיתא כן בתוס' עירובין דף צ"ז שכתבו דהיינו דוקא לאיש משום דרגיל ללובשן בחול וכן בדף צ"ה כתבו דלא מיקרי מלבוש אלא במקום שרגיל להניחו בחול.

והנה לדש"י שפי' טעם אחר במה שאסור שלא במקום תפילין משום שבולטין יותר מדאי והוי כמשאוי מסתבר שיפלוג על המג"א וסובר דכיון דהוא עכ"פ על הגוף ממש הוא דרך לבישה בכל אופן וא"ב גם בסינר מאחריה לבד יש להתיר לדש"י כיון שהוא על גופה ממש והמג"א הוא כתוס' בזה. ויש לתרץ בזה שיטת רש"י דפי' במוך שהתקינה לגדתה בדף ס"ד שהוא שלא לטנף בגדיה שהקשו התוס' דאצולי טינוף הא אסור דמשאוי הוא כדאיתא בדף י"א. ורש"י סובר דכיון דהמוך דבוק לגופה נחשב דרך מלבוש ול"ד לכים הזב שאסור להיות דבוק לגופו שהוא לתאמה מצד איסור הוצאת זרע לבטלה כדאיתא בגדה דף י"ג אלא היה רחוק מהגוף לכן כיון שלא נוגע בגופו אינו דרך מלבוש ואם יעשה של נחשת דמשמע קצת דמותר אף סמוך להאמה אין זה בגד אלא כתיבה וקופה שלכן אסור. אבל התוס' סברי דאף בנוגע בגוף אם אינו מקיף הגוף סביב אינו דרך מלבוש לכן אסור במוך לגדתה אף שנוגע בגופה אלא בסינר שמלפניה ומאחריה כדכתב המג"א. ונמצא שעל הבגדים כמכסה דידן גם לרש"י יש לאסור אם הוא רק לאצולי טינוף דעל הבגדים גם רש"י מודה.

ומה שהביא כתר"ה מרש"י דף ק"כ שמעפורת הוא לעטוף ראשו אף שחשיב שם גם כובע פשוט שהמעפורת איירי שמכסה יותר דהכובע הוא רק מקצת מראשו ובהמעפורת מעטף כל ראשו ועיטוף הראש הוא כעיטוף הגוף, ואף שבלשון הט"ז סק"י כתב נראה דזה על הצעיף לחוד אבל אם מכסה גם הגוף הוה דרך מלבוש פשוט שכוונתו יותר מהצעיף אף שמכסה רק הראש ולא מהגוף כלל נמי הוה דרך מלבוש דהראש בכלל הגוף לענין זה. ותמוה לע"ד מה שהפמ"ג מפרש שיהיה קצת מגופה והח"א מצריך שיהיה רוב גופה מגא להם זה. ועיין במ"ב בשער הציון אות נ"ז שהקשה דק על הח"א אבל היא קושיא גם על הפמ"ג וגם על עצמו שכתב"ז מפרש ג"כ שהוא דוקא קצת מגופה ופשוט שכוונת הט"ז במכסה גם הגוף שהוא גם הראש בכלל (ואולי מפרש שאיירי שהצעיף הוא מהזיק כל הראש ואין מה לכסות יותר מהראש וסובר בעצמו דדרך עיטוף מותר להמג"א גם בצעיף לבד אבל הוא דוחק). ומעולם לא היתה כוונתי שיצטרך לעטוף גם קצת מהגוף כדמשמע ממכתב השני של כתר"ה ובפירוש כתבתי שמותר במכסה יותר מכובע התחתון אף שהוא ג"כ רק מהראש אבל המכסה שלנו שאינו מכסה יותר מהתחתון ואינו מציל מצער הגוף אלא מטינוף יש לאסור. רק אם כובע התחתון הוא כזה שירטב מהגשמים ויהיה לו צער הגוף היה שייך להתיר אבל הכובעים שלנו שהם קשים והם עצמם מגינים על הגוף והוי זה רק לאצולי טינוף יש לאסור.

ידידו מוקירו דוש"ת,

משה פיינשטיין

פימן קיא

בשעון שלובש על נוף ידו אם יש לחוש להוצאה בשבת

ח' תשרי תשי"ז.

מע"כ הנכבד מוה"ר ד"ר גארדאן שליט"א.

ובדבר אם מותר לאיש ללבוש שעון על ידו בשבת, הנה השעונים שנושאין בכיס פשוט שאסור, ואף כשנושאין על הבגדים מבחוץ אפשר אינו בדין תכשיט כיון שאינו לובשו כשעומד, עיין במ"ב סי' ש"א ס"ק מ"ה ובכאור הלכה שם. אבל כשלובשו על גוף היד ממש יותר נוטה שנחשב לבישה ממש. וראיה מטבעת שיש עליה חותם לאיש שאין עליו איסור הוצאה אף שתשמישו הוא למלאכה שאסורה בשבת ובשיתקלקל החותם לא ילבישנו ומ"מ מותר, משום דכיון דהוא על גופו ממש הוא לבישה שאין בה איסור הוצאה אף שאינו תכשיט כלל ועיקר עשייתו הוא לתשמיש. וכן בי"ח כלים בשבת דף ק"כ נחשב סודר שבצוארו ופרש"י ותלויין דאשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו, וכוונת רש"י הוא שעיקר הלבישה לכך, דאם עיקרו לחמום לא היה נאסר אף שתלויין דאשיו שהם בטלין לעיקר הבגד אלא מפרש שעיקר הלבישה היא לתשמיש זה שיקנח פיו ועיניו בראשין התלויין ומ"מ כיון שנלבש על צוארו היא לבישה שמותר. ולכן אף בשעון כשמלבישו על בשרו ממש הוא לבישה שיש לחתיר אף שעיקר הלבישה הוא לתשמיש. אבל מ"מ אף שמטעם זה אין למחות באלו שנושאין אותו כשהוא לבוש על ידו ממש, ראוי לכל בן תורה וירא שמים שלא ללובשו בשבת כדי שלא יבואו להקל בכל שעון ושלא יבואו להקל בשעון זה להלבישו על הכתנת שהרבה לא ידעו להפריש וכן אני מצוה לתלמידי.

פימן קיב

לנקות שנים בשבת ויו"ט

ובדבר לנקות שנים בשבת ויו"ט עם טוט פעיסט פשוט שאסור שהוא ממחק. ובלא טוט פעיסט בהכראש המיוחד לזה מותר שהוא כמו רחיצת שאר אבר אחד אבל ישטוף דק בצונן. ואת הבראש טוב שלא ללחלח במים קודם הניקוי מחשש סחיטה בשער. ואחר הניקוי לא ירחץ את הבראש אף שלא בשפשוף שאין שם סחיטה משום שאין לו צורך שוב היום ואין לרחוץ בשביל מחר.

פימן קיג

להתרחץ עם בורית לח

ובדבר להתרחץ עם בורית בשבת ויו"ט, הנה פשוט שאסור משום ממחק. ואף בבורית שהוא לח כמים אף שהדבה נוהגין לתתיר אין ברור לי כ"כ ההיתר מכיון שנעשה מזה המוליגעס ומתפשט הרבה יותר מכפי שהוא ע"י הרחיצה וא"כ ניכר שעדיין יש בזה קצת ממחק לא כשאר דברים לחים כמים ושמן. אף שאפשר שבדבר לח ליכא איסור ממחק, ולכן אין נוהגין בכיתי היתר זה וכן ראוי להחמיר.

וללרחשים יד לאשה כדרך הנותנים שלום בהפנשם, פשוט שאסור אף לפגויה שהרי הן נדות וכ"ש לאשת איש.

פימן קיד

להתקשט לאשה בליפסטיק

ובדבר אם מותר לאשה להתקשט בליפסטיק, הנה אסורה משני טעמים מאיסור ממחק ומאיסור צביעה ואם הוא לה שליכא ממחק יש עכ"פ איסור צביעה. וכן אסור לאשה לצבוע את פניה מדין צביעה אבל לזרוק את הפארדער לבן על הפנים שלא מתקיים כלל אין בזה איסור צביעה.

פימן קטו

בענין להדליק את הגעז מהפיילאט לייט ולהקטין את האש ביו"ט

בדבר להדליק את הגעז ביו"ט מהפיילאט לייט, פשוט שמותר כי אין בזה חשש מוליד אש אלא הוא הדלקה מאש הדולק ככר ולא דמי לעלעקטרי שיש חשש הולדת אש שלכן אסור להדליק.

ובדבר להקטין את האש ביו"ט, הנה כשצריך להקטין את האש כרי שלא ישרף ולא יתקלקל התבשיל שבקדרה מותר ואף אם יכול להניח אש זה הגדול ולהדליק אש אחר שיהיה קטן יכול להקטין אש זה ולא להדליק אש אחר כי כשהוא לצורך התבשיל אין חלוק בין הדלקה לכבוי כיון שגם כבוי מותר

אונס ממון אינו אונס לדחות איסורין. ולכן צריך לומר דכיון דהאיסור הוא רק משום חשש שיבוא לידי הרהור דשאי לסמוך על עצמו שיסיח דעתו מהן ולא יהרהר מחמת שיסתכל בהן כשיש לו צורך ללכת שם לצרכי פרנסתו וכדומה ואינו מחוייב לחשוש ע"ז ביותר ולהפסיד ממונו ולמנוע משאר צרכיו, ורק כשאין לו צורך לעבור כאן כגון באיכא דרכא אחריתא וה"ה כשאין לו צורך לילך שם דהולך רק לטייל שאף בליכא דרכא אחריתא הוא אסור לסמוך על עצמו שיסיח דעתו דהא זהו האיסור ונשמרת שלא יסמוך על עצמו לומר שלא יהרהר אבל במקום צורך רשאי לסמוך שלא יהרהר. ומכיון שרשאי לילך ולא לחוש להרהור דבל"ז היה אסור לילך אף להעצים עיניו שיש עדיין לחוש להרהור א"כ אין לו להעצים עיניו דהרי אנוס הוא להסתכל דרך הליכתו ואונס זה הא סגי שיפטוריה רחמנא מאיסור לסמוך על עצמו דסובר דלענין הרהור אין חלוק בין עוצם עיניו ללא עצם כיון שיודע שהן מגולות במקום המכוסה ובשביל זה עצם עיניו ומתרץ ראפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה כשאפשר לו מדרך חסידות כדפרשב"ם, והטעם אולי בשביל זה יהיה טרוד שלא להרהר וגם אולי הראיה ממש יגרום גם להסתכל ביותר. עכ"פ חזינן שאף בשביל הפסד ממון ושאר צרכים שצריך לעשות רשאי לילך למקום שמגלות השוק והזרועות שהם מקומות שדרכן לכסות אף שיהיה מוכרח להסתכל, ואף כשלא יוכל לעצום עיניו אף לבעלי נפש, וכשיכול לעצום עיניו מדינא אינו מחוייב כיון שהוא דבר קשה לפניו ורק ממדת חסידות יש לו למינס נפשו ולעצום עיניו.

והנה מדסתם בנמ' משמע יותר שאף שלא בטוח שלא יבוא להרהור נמי מותר לילך בליכא דרכא אחריתא לעשות צורך פרנסתו ושאר צרכיו, מטעם שאיסור הרהור אינו מצד עצמו אלא כדי שלא יבוא לידי טומאה בלילה שלא ברור חדבר שיבוא לידי טומאה אלא שיש לו לחוש לזה לכן לא מחוייב למנוע מצרכיו ולהפסיד פרנסתו בשכיל הספק. אבל לא מסתבר להקל כ"כ דכיון שהקדא אסר להרהר מצד ספק זה הרי נמצא שהרהור הוא כבר איסור בעצם וממילא כיון שיודע שא"ל בלא הרהור איך יהיה מותר לו לעבור על איסור שבתורה בשביל פרנסתו וצורכו בלא פ"נ, אך אולי כיון שבקרא נאמר הטעם דשמירה משום שיבוא מזה לדבר רע הוא כנאמר שאינו איסור ברור ולכן צ"ע לדינא במי שלא בטוח שלא יבוא להרהר. אבל במי שסובר שיותר נוטה שלא יבוא בזה לידי הרהור מותר לילך לפרנסתו ולשאר צרכיו בליכא דרכא אחריתא במקום שיושבות הנשים מגולות בשדרכן לכסות. וכן אם צריך לרפואה להיות אצל הים נמי אם סובר שלא יבוא לידי הרהור מותר להיות שם אם אינו מוצא מקום ושעות שאין שם נשים ואם אינו בטוח צ"ע לדינא. ובדחובות שבעוה"ר הולכות פרוצות הדבה שהוא דבר שא"א לאסור, צריך להשתדל בכל האפשר שלא להסתכל והעיקר להסיח דעתו מכל הרהור. ומסתבר שכדחובות הוא דבר נקל להסיח דעתו משום שטרוד בהליכתו שלא יוזק ולא יזיק אבל בכל אופן א"א לאסור דבר שאין יכולין לעמוד בה.

ובדבר שראית שיש מקילין אף מיראי ה' ליתן יד לאשה בשהיא מרשיטה אולי סוברין דאין זה דרך חכה ותאוה אבל למעשה קשה לסמוך ע"ז.

והנני ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

סימן נז

באיסור פריעת הראש לאלמנה במקום הפסד גדול

נשאלתי בדבר אשה שנתאלמנה וצריכה לפרנס בניה ואינה מוצאת להשתכר למשרה שיהיה בדי לפרנס את בניה אלא כאם לא תכסה את ראשה כשתהיה בהאפיס לעבור במשרתה אם רשאה. והשבתי שיש להתיר לה בצורך גדול כזה, דהא פשוט שאף להב"ש והרגמ"ר בסי' כ"א סק"ה שסכרי מירושלמי שגם אלמנה אסורה ללכת פרועת דאש הוא רק מצד דת יהודית דמראורייתא הא רק בא"א נאמר, ולכן כיון שיש לפרש דמאחר שלא נאמר בתורה בלשון איסור הוא רק חיוב עשה שתלך בכיסוי הראש. ומסתבר לע"ד שבזה פליגי ב' הלשונות ברש"י כתובות דף ע"ב בפירוש הילפותא דלילשנא קמא שפי' דמדעבדינן לה הכי לגולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות מכלל דאסור סובר שהוא איסור ועיין בדיטב"א שכתב לפי' זה דרש"י מכלל דפריעת הראש פריצות הוא לאשה שלכן ודאי הוא איסור ולילשנא בתרא שפי' מדכתיב ופרע מכלל דההיא שעתא לאו פרועה הוה ש"מ אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש משמע דהוא ענין מצוה עליה ללכת בכיסוי הראש ולא ענין איסור רק שממילא נעשה איסור דהא עוברת על העשה בשהולכת פרועת ראש ומסיק רש"י שכן עיקר. והחלוק לדינא הוא דאם הוא איסור יש לאסור אף בהפסד גדול שתפסיד כל ממונה אבל אם הוא רק חיוב עשה הוי גם אונס ממון דיותר מחומש אונס דבעשה חייב רק עד חומש.

ולכן כל שהוא הפסד כחומש נכסיו ויותר כהא שאין משגת משרה להרויח לחיותה וחיות בניה הוא אינס שאינה מחוייבת ללישנא בתרא שהוא עיקר.

אך מ"מ בא"א שהוא דאורייתא יש לאסור מספק פי' לישנא קמא דרש"י שסובר שהוא איסור שלכן יש לאסור אף להפסד דכל ממונה אבל באלמנה שהוא רק דת יהודית יש להקל מספק דודאי לא חמיר מאיסור דרבנן שספק לקולא. ויש גם לומר שאולי דת יהודית הוא רק מדיני מנהג שאין לאסור באופן שלא מצינו שנהגו ובמקום הפסד הא לא מצינו שנהגו.

משה פיינשטיין

סימן נח

בגילוי מקצת מהשערות ובביתה שהחמיר החת"ם

כ"ו ניסן תשכ"א.

מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג ר' בנימין זאב צוקער שליט"א.

הנה מכתב כתר"ה הראשון הגיעני בזמנו אבל לבד שהייתי טרוד מאד חשבתי מתחלה שלא להשיב בענין זה כי לא היה ברצוני להשיב בכתב, שדי כשמשיכין להקל בעל פה למי שנצרך לזה. אבל עתה שקבלתי מכתב שני מכתר"ה על זה והיתה שתיקתי רק מביאה מבוכת, ומאידך גיסא הא יש חיוב לברר הלכה אף שהוא לקולא שידע איך הוא האמת לפי דעתו כגמ' ובדברי דבותינו המפרשים והפוסקים ואף אם הוא נגד דברי גאון אחר, הא ודאי ניתא להו להגאונים שהדפיסו דבריהם ופסקיהם שהבאים אחריהם יבחנו אחר דבריהם אם אך הוא לשם שמים לידע הדין על בוריה, כמבואר בהקדמה לתשובת רעק"א במכתבו לבנו הגרש"א וכן ודאי הוא רצון כל הגאונים שהדפיסו ספריהם.

הנה עצם האיסור נאמר ככתובות דף ע"ב תנא דב"ד ישמעאל מקרא ופורע את ראש האשה אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש, ולא נאמר אזהרה שלא יצאו בשערותיהן מגולות, משמע שתלוי בחשיבות פריעה על הראש בכולל שבשביל גילוי מעט שערות אין להחשיב שהראש הוא פרוע, שאם היה נאמר האיסור על השערות היה שייך לומר שנידון כל מעט שערות בפני עצמן אבל כשנאמר על הראש הרי יש לידון על הראש בכולל.

וגם הא פשוט שאין למילף מהקרא איסור אלא מה שצריך הכהן לפרוע בראש הסוטה, לא מבעיא להפירוש ברש"י שהלמוד הוא מדכתיב ופרע מכלל דההוא שעתא לא פרועה הוה, שודאי הוי הלמוד רק על מה שצריך לפרוע בסוטה, דעל השיעור שלא מתקיים מצות פריעה בסוטה ליכא ראיה דאף אם היתה בההיא שעתא פרועה בפחות מחשיבות פריעה לדין סוטה נמי הא שייך לצוות לכהן שיפרע, אלא אף לפירוש ראשון שברש"י שהלמוד הוא מדעבדינן לה הבי לגולה מכלל דאסור נמי אין למילף אלא מה שהוא ניוול לסוטה ולא בפחות, ואף שיש לומר לפירוש זה דאף במשהו הוא קצת ניוול אך שהצריכה תורה לגולה ביותר וממילא יש לאסור אף במשהו, אבל הא הוא למילף דין חדש מכאן שודאי לא שייך למילף יותר ממה שמצינו במצות סוטה שבקרא זה שהרי יש גם לומר דבפחות אינו ניוול כלל. ובסוטה ודאי לא סגי בפריעת משהו, ובגמ' משמע שאף מהגוף היתה מגולה עד לבה שהיו קושרין למעלה מדדיה חבל מצרי שלא ישמטו בגדיה מעליה וא"כ היתה ערומה עד שם וכמפורש ברש"י דף ח' ד"ה בהני שכתב שהיא ערומה עד לבה וראשה פרוע, וא"כ כ"ש שהראש שמפורש בו דין הפריעה שלא סגי במשהו, ואף אם נימא שלא בעינן כולו מ"מ חלק גדול מהראש צריך ודאי שיהיה פרוע, וגם בשביל משהו פריעה לא היה מקום לטעות שיהיו כלי זהב בזיון לומר עליה אינשי שליח ערטיל וסיים מסאניה ורש"י הא פי' הא דראשה פרוע שבשביל זה היה מקום לטעות שיאמרו. ולכן וראי שלכל הפחות חלק גדול מהראש יותר מטפח הרבה היה מגולה, וממילא אין למילף לאסור לנשים מהאי קרא בפחות מדין הפריעה שבסוטה.

אך אף שהלמוד אפשר ליכא לפ"ז אף על יותר מטפח כפי המסתבר שחלק גדול מהראש לדין סוטה הוא הרבה יותר מטפח דהוא רוב הראש או לכה"פ קרוב לרוב הראש, מ"מ הא עכ"פ יש למילף דכל הראש הוא ממקומות המכוסים דהא לא מסוים איזו חלק מהראש הוא מקום שמגלות אלא דרשאות לגלות משהו מהראש באיזו מקום שהוא ונמצא שכל הראש הוא נחשב מקום המכוסה אך שאין ראיה לאסור לגלות אף שהוא מקום המכוסה אלא בפי השיעור. וכיון שכל הראש הוא מקום המכוסה, יש לאסור ממילא מדין ערוה כמו מקומות המכוסות שבגופה. ואף שאין למילף זה ביחוד מקרא דופרע ראש האשה ידעינן זה ממילא מקרא זה ע"י שידעינן שבל הראש יש להחשיב מקום המכוסה ואסורה מדין ערוה דעלמא כשאר המקומות.

ולכן כיון שבדין מקומות המכוסים יש חלוק בין טפח לפחות לענין ראיה שלא בכוונה, עיין

להגר"מ בעל שו"ת חלקת יעקב וצ"ל הדפיס בספרו מחמת שהיו בידו (וכעת נדפס גם בסוף חי' למס' כתובות) ויותר לא רציתי לכתוב בזה אף לפלפולא בעלמא, אבל ודאי אין ליעץ לעשות כן מטעם שכתבתי, ואם אחד עשה כן הולד כשר אף לכהונה. אבל לזרוק זרע הבעל לגוף אשתו כשאומרים הרופאים שמה שלא מתעברת הוא מצד שבביאתו לא בא הזרע להרחם מצד איזה חולשה ממנו או מצד שיום שהאשה דאויה להדיון הוא משונה שרק ביום העשירי וי"א לראיית דמי נדותה ראויה אשה זו להריון ודאי יכולים לזרוק בבטנה ע"י רופאים זרע בעלה, ואם הצורך הוא משום שע"י ביאה לא בא הזרע לרחמה הרי היא טהורה ויוציא הזרע ע"י תשמיש וכשירגיש שיצא הזרע יוציא האבר מגופה לתוך כלי זכוכית שיכין או שישמש בכיס סתום שילביש על אברו אם הכיס לא יקלקל הזרע, ואם הצורך הוא משום שזמן שראויה להריון הוא קודם שיכולה לטבול שאסור לבועלה יצטרך להוציא ע"י הרהור כדכתבתי בח"ב סימן י"ח.

ומש"כ כתר"ה עיקר החשש הוא שמא ישא את את אחותו הא לא שייך בשל נכרים כדכתבתי בתשובותי.

ו.

שאינו יכול בזה"ז לגרש אשה בעל כרחה מפני שאינה רוצה לכסות שערה

מה שהקשה כתר"ה על מה שכתבתי בח"א דאה"ע סימן קי"ד באשה שאינה רוצה לכסות שערה בזה"ז שבעוה"ר רוב נשים אף משומרי תורה מזלזלין בזה אינו יכול לגרשה בעל כורחה ולא לישא אחרת, אבל בעצם במדינותינו אף ביוראפ לפני שנים רבות לא היו מגרשין בעל כורחה לעובדת על דת וכדומה אף שרשאין מצד דיני המדינה ועוד טעמים וכ"ש במדינתנו אמעריקא אין להתיר אף בעוברת על דת ברור לגרש בע"כ, אבל באינה מכסה שערה בזה"ז אף לדינא אינו יכול לגרשה בע"כ ואין להפסידה כתובתה.

ז.

שתינוק הנשבה בין העכו"ם פסול לעדות

זה שכתבתי בח"א דאה"ע סימן פ"ב ענף י"א שבני הכופרים שהם כתינוק שנשבה בין העכו"ם שאף שעדיף מעכו"ם לענין שמעלין פסול הוא לעדות הוא פשוט וברור דעכ"פ הא אינם שומרי תורה וגם הם כופדין בתורה שאף אם הוא באונס שלמדוהו אבותיו אינו יודע איסור להעיד שקר ושיש עונש לשמים בזה שאף אם יאמרו להם הא לא יאמינו להם ולא מובן לי מה שיקשה לכתד"ה ע"ז.

ח.

אם מותר לסייל פחג הסוכות ועי"ז יפטל ממצות סוכה

והא דמסתפק כתד"ה לענין מה שכתבתי בח"ג דאו"ח סימן צ"ג דלצאת לטיול ולתענוג בעלמא למקום שלא יהיה סוכה שאסור דל"ד זה להולכי דרכים אפילו לדבר הרשות שפטורין דהוא דוקא כשהוא לצורך שהיה יצא מביתו אבל מה שהיה הולך מביתו לתענוג בעלמא אינו כלום מה שהיה יוצא מביתו בשביל זה, אם יש בזה חלוק בין א"י לחו"ל ולא כתב כתר"ה טעם לסספקו דבלא טעם ודאי אין לחלק, אבל אולי כוונתו לאחד מתו"ל שבא על זמן קצר לא"י שכל טירחא הגדולה והוצאה הגדולה היתה בשביל שרוצה לראות כל א"י ואין לו ע"ז דק ימים מועטין שאולי אצלו הוא צורך ממש לא ענין טיול והנאה בעלמא שלא נפטר בשביל הנאתו יותר לישן בבית ובחוץ מבסוכה דראיית המקומות הוא לו צורך גדול, שלכן לזה מסתבר שמותר אם אינו יכול להיות עוד איזה ימים בשביל הטיול, והוא לאו דוקא א"י שיש אולי גם מצוה בזה אלא אף הנוסע למדינה אחרת שאיכא דברים שרוצין האינשי לראות יהיה רשאי אם לא יוכל להיות שם איזה ימים אחר הסוכות לראות זה. אבל לצאת לטיול ולתענוג תיציאה לבד אסור כשלא יוכל לאכול ולישן בסוכה. וכן כשיש לו איזה ימים לטייל אחר הסוכות אינו רשאי אף בא"י לילך לראות במקום שלא יהיה סוכה כדכתבתי.

ט.

הישמת יד לאשה לנתינת שלום

בדבר להרשיט יד לאשה כדרך הנותנים שלום בהפגשם ודאי הוא פשוט שאסור כדכתבתי באו"ח ח"א סימן קי"ג דהרי יש לו לחוש גם לדרך חבה והנאה, אבל כתבתי בח"א דאה"ע סוף סימן ג"ו לאחד שראה שיש גם יראי ה' שמקילין שיש לדון לכף זכות דסומכין ליתן כשהיא מושיטה להם שלא יעשה להו דרך חבה ותאוה, וגם שם כתבתי דלמעשה קשה לסמוך ע"ז. ומת"ב אה"ע סימן י"ד איני רואה שום סתירה ממש שהתרתי לילך באוטובוסים (באסעס) דשם ליכא כמעט לכולהו ענין חבה.

י.

עניינים שהבעל רשאי להקפיד שאשתו תנהג כמנהגו

הנה ברור כדכתבתי באו"ח ח"א סימן קנ"ח דאשה נשואה צריכה להתנהג במנהגי הבעל בין

לחומרא בין לקולא שהרי היא ברשות הבעל ואין לך אין דעתו לחוזר כזה, והא דכתבתי באה"ע ח"ב סימן י"ב לענין פאה נכרית שאין הבעל יכול למחות ביד אשתו מללבוש פאה נכרית הוא משום שדין שלה הוא ולא שייך זה למנהג הבעל, וגם בפאה נכרית ליכא מנהג ברור כל בך מאחר שהוא כמעט בלא טעם כדכתבתי שם, ובאה"ע ח"א סימן נ"ט לענין גילות השערות הוא ענין השייך להבעל דמקפיד ע"ז כמפורש במתני' דנזיר דף כ"ח ע"א לכן צריכה לנהוג כמותו וא"כ ל"ק כלום. ומאמר כתר"ה לא ראינו אולי יטרית כתר"ה וישלח מאמרו עוד הפעם.

והנני ידידו

משה פיינשטיין

סימן לב

אם מותר לסרס אשה שהרופאים אסרוה להוליד מחמת שילדה ילדים ע"י נתוח דיוצא דופן

ו' אלול תשכ"ט.

לחכם אחד.

הנה בדבר אשתו תחיה ששני הילדים האחרונים הוצרכו להולידם ע"י נתוח (אפעריישאן) בחתיכה בדחם ועתה היא מתעברת וג"כ לפי דעת הרופאים יצטרכו לנתוח שיהיו כבר שלשה מקומות תתוכים בדחם שלדברי הרופאים תהיה אסורה להתעבר כל ימיה יותר שלכן מיעץ לעשות בזמן הלידה דולד זה סירוס גמור אז רק לתפור הטופס שדרך שם נכנס הזרע להרחם. לע"ד סירוס אסור אף שהוא סרוס נקבה, דהיתר פקוח נפש לא שייך על זה דאין הכרח שיעסקו בתשמיש דאפשר להם לפרוש זה מזו, ואף שמתירין לשמש במוך אף שהוא איסור הוצאת זרע לבטלה שהוא איסור יותר חמור כשאיכא חשש סכנה להתעבר, ואיסור סרוס נקבה הא להדבה שיטות הוא אסור דק מדרבנן, ואף להגר"א באה"ע סימן ה' ס"ק כ"ה שהוא אסור מדאורייתא הוא רק איסור בעלמא מקרא דמשחתם ולא איסור לאו, וא"כ אף להגר"א הוא איסור קל מהוצאת זרע לבטלה שאף שג"כ אין עליו מלקות הוא איסור חמור ביותר שאיכא כזה גם חיוב מיתה כאיתא בגדה דף י"ג ע"א, דמה שמתירין לשמש במוך אינו מהדין דפקוח נפש דוחה איסורין דלא שייך זה כיון שאפשר להם לפרוש ולא לשמש, אלא הוא משום דכיון שבשביל חשש סכנה אינה משועבדת לבעלה לתשמיש כזה שאפשר להתעבר, ממילא הוא מחוייב מצד מצות עונה שעליו בביאה שאפשר לפניה שהוא בתשמיש במוך, שגם זה עושה שלא נחשב זרע לבטלה דהרי הוא לצורך מצות עונה כדבארתי באורך בכמה ראיות בספרי אגרות משה אה"ע ח"א סי' ס"ג עיי"ש, וגם יש הסוברים דנחשב דרך תשמיש, שלשני הטעמים ליכא במקום חשש סכנה האיסוד כלל, ואין זה מענין דחוי איסורין בשביל פ"נ, אבל באיסור סרוס שלא שייך להתיר אלא מצד פ"נ שדוחה כל איסורין לא שייך זה אלא כשיש מחלה באותן אבדים ולא בשביל שיוכל לשמש אף שהוא לקיום מצות עונה דמצוה דעונה לא דחיא איסורין אף לא איסורין דרבנן, ואף כשיעשו הרופאים רק תפירות על הטופס נמי הוא ענין סרוס שאסוד, וגם יש חשש איסוד זרע לבטלה כיון דנסתם מקום כניסת הזרע להרחם, ויש אולי לדונה כאשה שיש לה אוטם ברחם שאיתא בסימן כ"ג סע' ה'.

אבל בשביל חשש הסכנה יש להתיד להשתמש במוך ואם היה אמת כדברי הרופא שתהיה אסורה מצד הסכנה להתעבר כל ימיה תהיה מותרת כל ימיה שתהיה ראויה להתעבר להשתמש במוך דהוא במה שהאשה משימה בגופה הנקדא דאיפרעם בלע"ז, אבל אני חושב שהרופא מפרין על המדה במה שאומר שלעולם לא יתרפא הרחם בטוב, אבל מאחר שזה ודאי שאם לא יתרפא היטב הוא סכנה, וכיון שכבד יהיו ג' מקומות כרתם חתוכים צריך יותר זמן שיתרפאו המקומות וגם עצם הרחם שנחלש מהחתיכות ולא סגי בג' שנים כמתחלה שהיו רק ב' פעמים והא מותרת בשש שנים להשתמש בהמוך ואחר שיעבדו השש שנים אם עדיין תהא ראויה להתעבר לפי שנותיה צריך לשאול מעוד רופא מומחה בעניינים אלו ושיש לסמוך עליו אם גם הוא יאמר שעדיין איכא סכנה לפניה להתעבר תהיה מותרת בכל הזמן שראויה להתעבר וטוב שתשאלו אז עוד הפעם.

ידידו המברכו ברפואה שלימה ובכוח"ט,

משה פיינשטיין

סימן לד

בענין סירוס אשה שסכנה לה להתעבר ואינה יכולה למנוע העיבור באופן אחר

י"ז כסלו תשל"ט

מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר דניאל ליוני שליט"א.

הנה בדבר אשה שסכנה לה להתעבר כאופן שמותרת לשמש במוך שהתירו רבותינו האחרונים וגם אני

קלז. וְהַשְּׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת הַנִּזְכָּרוֹת הַצַּד הַקַּל שֶׁבָּהֶן עָנְשׁוֹ חָמוּר מִכַּמָּה עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת. וְקָרְאוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַצַּד הַקַּל שֶׁבָּעֲבֵרָה "אֲבַק עֲבֵרָה". וְאָמְרוּ (פסחים צח.): בְּכֹל מִתְרַפְּאִים מֵחֹלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת חוּץ מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה, שֶׁאִם יֹאמְרוּ לוֹ: הָבֵא עֵצִים שֶׁל אֲשֵׁרָה וְהִתְרַפֵּא בָּהֶם, יָמוּת וְאַל יִתְרַפֵּא בָּהֶם, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנֶּהֱנֶה מֵעֲצֵי אֲשֵׁרָה עוֹבֵר עֲבוֹדָה זָרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲבַק עֲבוֹדָה זָרָה, יָמוּת וְאַל יִתְרַפֵּא בָּהֶם, לְפִי שֶׁהוּא כִּמְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְדֵי הָאֲשֵׁרָה, פֶּן יֹאמְרוּ לוֹ: הָאֲשֵׁרָה הִצִּילַתְהוּ!

קלח. וְכֵן לְעִנְיַן גִּלּוּי עֲרָיוֹת, (יָמוּת וְאַל יִתְרַפֵּא מִן הָאָבָק שֶׁל גִּלּוּיֵי עֲרָיוֹת.) כְּגוֹן שֶׁחָשַׁק בְּאֵשֶׁת אִישׁ וְאָמְרוּ לוֹ: אֵין לוֹ רְפוּאַת תְּעָלָה עַד שֶׁתַּעֲמֹד לְפָנָיו עֲרֻמָּה אוֹ שֶׁתְּסַפֵּר עִמּוֹ, יָמוּת וְאַל יִפְרֹץ

דלתי תשובה

קלז. הצד הקל שבהן ענשו חמור וכו'. - קרא לזה הצד הקל שאין זה דומה ללמעלה, כי כאן הוא מתכוון להתרפאות וגם לא עושה שום עבודה מעניני עבודה זרה אלא נהנה מהן, וכל זה אסרו כמש"כ רבינו [בסוף הפיסקה לפי שהוא כמחזק ידי עוברי עבירה פן יאמרו לו האשרה הצילתהו עכ"ל. ועיין בחינוך מצוה רצ"ה צ"ב, וזה שאמרנו שביאר זה שבכה"ג יש רק לאו דלא ידבק - בירך.

קלח. ואל יתרפא מן האבק של גילוי עריות. קרא לזה אבק עבירה, כיון שאין כאן ביאה - שבביאה ממש פשיטא שאסור ויהרג ואל יעבור אלא אפילו באופן שהזכיר - וכל זה כדי שלא יפרוץ גדר העריות.

והנה רבינו ז"ל סובר כאן דמיירי באשת איש, דבפנויה אין כאן איסור עריות, אכן הרמב"ם ז"ל כתב "אפילו היתה פנויה ואפילו לדבר עמו מאחורי הגדר, שלא יהו בנות ישראל הפקר ויביאו בדברים אלו לפרוץ בעריות עכ"ל.

ועיין כסף משנה מקורו, ולדעת רבינו הוא פוסק כמאן דאמר אשת איש היתה ולא ס"ל כרב אחא. וכל אחד לשיטתו להרמב"ם רס"ל שהטעם שלא יהיו בנות ישראל הפקר - לכך פירש אפילו פנויה ואפילו לספר עמו מאחורי הגדר. אכן לדבינו רס"ל שזה אביזרייהו דעריות ויש בזה איסור מצד עצמו פסק דמיירי דוקא באשת איש, ועיין בב"י יו"ד סי' קפז שביאר מדוע הרמב"ם החמיר כ"כ כיון שיש פלוגתא בזה. והרי זה ענין של ספק נפשות והיה צריך להקל שלא למסור עצמו גם בכה"ג ע"ש. ואפשר שמכח זה הקיל רבינו והעמידה בא"א.

גָּדֵר אִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ, (סנהדרין עה) וְהַכֵּר מִזֶּה חֹמֶר הַמַּגָּע בְּיַד אֵשֶׁת אִישׁ.

דלתי תשובה

שם והכר מזה חומר המגע ביד אשת איש. עיין לעיל אות פ' וכן אות סד, והנה לפי הרמב"ם המבאר דענין הנ"ל מי שנתן עינין באשה וכו'. מיירי אפי' בפנויה - וצריך לומר דאין איסור מן התורה כלל בזה, דהרי לדידיה לא עובר בלאו דלא תהיה קדשה רק במוכנה לשם כך וכמשנ"ת שם, ראה מש"כ בס"ד בזה לעיל אות צ"ד וצ"ה, אבל אם בא על פנויה במקרה כאונס ומפתה אין בזה איסור תורה ולכך משלם ממון, ורק עבר על עשה דחיוב קידושין כמש"כ בספה"מ. ועם כל זה אסדו חז"ל בכדי שלא תהיינה בנות ישראל הפקר.

ומשום זה תמיהא מילתא מה שציינו לספר בתי-כהונה (לדבו של מרן החיר"א ז"ל מהרי"ך זצ"ל) שכתב שהרמב"ם כאן לשיטתו אזיל בהל' אישות שהבא על פנויה שלא לשם אישות לוקה ולא משום אביזרייהו ע"ש, וצ"ע דרק אם היתה מוכנה לכך עובר לפי דעתו אלאו דלא תהיה קדשה, ולא בדרך מקרה כמשנ"ת שם.

שם כגון שחשק באשת איש ואמרו וכו' או שתספר (תדבר) עמו. כתב רבינו בפירושו לאבות (פ"ג-י"א) והמלבין פני חבירו ברבים - זהו עוד מתולדות הדברים שיהרג בהם ואל יעבור והאבות הם ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים [עיין מה שנכתוב להלן בס"ד דאם כן מרוע לא מנו חז"ל עם עבירות אלו גם המלבין פני חבירו ברבים] תולדת עבודה זרה עצי אשרה וכדאמרינן בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה ואע"פ שאין אשרה ע"ז עצמה אלא משמשיה יהרג ואל יעבור קודם שיהנה ממנה, תולדות גילוי עריות המסתכל או המדבר עם אשת איש בכוונה תחילה בכדי להנות מזה שיהרג עליהן ואל יעבור [היינו שמדבר עמה כי מצאה חן בעיניו וחושק בה ונהנה בריבורו עמה וכך מוכח מהמשך הכתוב להלן] כההוא עובדא במסכת סנהדרין (עה) במי שהעלה לבו טינא שאמרו שם תעמוד לפניו ערומה, ימות ואל תעמוד לפניו ערומה - תספר עמו מאחורי הגדר, ימות ואל תספר עמו מאחורי הגדר. ותולדת שפיכות דמים, המלבין נפי חברו ברבים שרמו בורח מפני הבושת וכדאמרינן (ב"מ נח:) - חזינן ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא וע"ד אין לו חלק לעוה"ב (שם נ"ט).

אם כן יש לעורר כי כמה נכשלים בזה בעוה"ר שידברו עם אשה [אשת איש] הרבה מחמת שמוצאת חן בעיניהם ותוך כדי כך יסתכלו עליה. שיש להם לדעת כי זה אביזרייהו דגילוי עריות ואפילו מסתכלים באשה מבלי לדבר עמה, וכל שכן לתת לה יד וכמו שכתב רבינו לעיל אות פ', וחוץ ממה שעוברים על איסור מפורש בתורה לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. וגם על הפסוק ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום לירי טומאה בלילה - וכמו שהארכנו בס"ד בכל זה לעיל אות פ' וס"ד, ועיין רמב"ם פ"ד מהל' תשובה ה"ג, וברברי רבינו לעיל [שם] ובדברי הרמב"ם בפרק כ"א מאיסורי ביאה ה"ב ויש בזה משום יהרג ואל יעבור, וגם

קלט. וְהִנֵּה אֲבַק הָרְצִיחָה - הַלְּבָנַת פָּנִים, כִּי פָּנָיו יֶחֱוָרוּ וְגַם מַרְאֵה הָאָדָם, וְדוֹמֶה אֶל הָרְצִיחָה. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה.

דלתי תשובה

ה"ז דומה לעובר אחרי אשה בנהר שאין לו חלק לעוה"ב (ברכות ס"א) והמסתכל באצבע קטנה של אשה הרי כמסתכל במקום התורף (אבות דר"ן - וכלה פ"א) ועוד. וגם אמרו שלא ינקה מדינה של גהינם אפילו גדול במעשים במשה רבינו ע"ה - ואפילו אם אינו מהדהר להסתכל במיוחד יש איסוד חורה אלא אם רואה כדרך בני אדם העוברים בדחוב מיד יפנה לבו ומחשבתו לדבר אחר. ועיין מה שכתב בזה הרמב"ם בפכ"ב מאיסורי ביאה הלכה פ"א, שהעצה להינצל מהרהורי עבירה, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה עכ"ל.

קלט. והנה אבק הרציחה הלבנת פנים... ודומה אל הרציחה. רבינו ז"ל מבאר כאן שמה שאמרו לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש ולא ילבין פני חבירו ברבים, הוא משום שזו אביזרייהו דרציחה, ועל רציחה יהרג ואל יעבור, ועיין בחידושי הפר"ח על הרמב"ם שבספרו מים חיים, שהעיר על הרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ב, שכתב, אבל ג' עבירות אלו, [היינו ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים שהזכיר לפני-כן] אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג יהרג ואל יעבור עכ"ל, וכתב ע"ז הגאון הנז' שם "ובן הלבנת פנים כראמרינן בסוף הזהב [ב"מ נט.] ובפרק מציאת האשה [כתובות ס"ז:] נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, וכבר כתבו התוספות פרק קמא רסוטה י' ע"ב דהא דלא חשיב לה בהנהו ג' עבירות משום שאינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא עבירות המפורשים ודו"ק.

הנה, מצאנו חבר לרבינו ז"ל הם התוספות דס"ל דמלבין פני חברו ברבים, יהרג ואל יעבור והקשו הקושיא הנ"ל וחירצו, אלא לענ"ד ישובו ניחא על הגמרא, אבל הפוסקים שלא הזכירו דבר זה אכתי קשה מה הברל בין מפורש ללא מפורש כיון שלמעשה יש לו למסור הנפש מעיקר הדין גם על הלבנת פנים והיו צריכים הרמב"ם והטושו"ע להזביר זאת. וצ"ל דהם חולקים על התוספות ורבינו ז"ל, וס"ל שאין זה אביזרייהו ממש דרציחה.

ועוד יש להעיר בזה הערה גדולה בס"ד שהרי דבר זה למדוהו מתמר, והרי היא בגדר בן נח, שהרי בתו של שם היתה, וגם למ"ד שהאבות והשבטים יצאו מכלל בני נח, אבל מסתברא שנשותיהם לא כן, ובודאי שתמר לא היה לה דין של ישראל, והרי מה שבג' עבירות קי"ל יהרג ואל יעבור הוא מדין מצות קידוש ה', וזה מה שכתב הרמב"ם בפ"ה מיסודי התורה ה"א כל בית ישראל מצווין לקדש את ה' וכו' ואחר כך ביאר הדין דבג' עבירות יהרג ואל יעבור, ובני נח פטורים מזה וזה מש"כ כל בית ישראל מצווין וכו' ופירשו בדבריו דבא למעט בני נח. וכ"כ הפר"ח בחידושיו "מים חיים" על הרמב"ם דזה בא למעט, וכן בס' יד איתן, וכתב בספר הקובץ דאע"ג דזו בעיא דלא אפשיטא בש"ס סנהדרין עד: [לפי גירסה שלפנינו] אפשר דהרמב"ם ס"ל

(בבא מציעא נ"ח ב). וְהַשֵּׁנִית, כִּי צַעַר הַהַלְבָּנָה מַר מִמָּוֶת, עַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבא מציעא נ"ט א'): לְעוֹלָם יַפִּיל אָדָם עַצְמוֹ לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ וְלֹא יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים. וְלֹא אָמְרוּ כֵּן בִּשְׁאָר עֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת, אָכֵן דִּמּוּ אֲבַק הָרְצִיחָה אֶל הָרְצִיחָה וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ, כִּי יֵהָרֵג וְאַל יִרְצַח. (סנהדרין ער.) וְדוֹמֶה לָזֶה אָמְרוּ שֶׁיַּפִּיל עַצְמוֹ לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ וְלֹא יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים. וְלָמְדוּ זֶה (שם) מֵעִנְיַן תָּמָר, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לח, כה): "הִיא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל-חָמִיהָ", הִנֵּה כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאוּהָ לִשְׂרֵפָה, לֹא גִּלְּתָה כִּי הָיְתָה הָרָה מִיְּהוּדָה שֶׁלֹּא לְהַלְבִּין פָּנָיו.

קמ. וְעוֹד אָמְרוּ, (ב"מ נח:) כָּל הַיּוֹרְדִים לְגֵיהִנֹּם עוֹלִים, חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה שֶׁיּוֹרְדִים וְאֵינָם עוֹלִים: הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, וְהַמְכַנֶּה שֵׁם לַחֲבֵרוֹ, וְהַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ. הִנֵּה כִּי דִּמּוּ הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים

דלתי תשובה

כגירסת התוספות שם (עה.) דלפי האמת אין בני נח מוזהרים על קידוש השם, ועוד שבירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ה פשיטא ליה דפטורים, ויליף לה מרכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, בני ישראל מצווים על ק"ה ואין בני נח מצווים על קידוש ה'. ועיין בפ"י מהל' מלכים ה"ב שפסק כן. ועיין מנ"ח במצוה רצ"ה סק"א. אם כן חמר הייתה פטורה לעשות כן. ועשתה כן לשם חסידות שתמר בתו של שם הכהן הגדול היתה אבל אנו איך לומדים ממנה. ועור קשה איך לומדים מלפני מתן תורה. - ויש ליישב בדוחק קצת דמתמר למדנו רק גילוי מילתא שענין הלבנת פנים הו"ל כרציחה עד כדי שתמר הצדקת ע"ה מסרה א"ע להריגה ולא לעבור ע"ז הגם שהיא לא היתה חייבת שבת נח היתה. וכיון שכך אנו למדים מזה שכ"ש אנו שמצווים על ק"ה שיש לנו למסור עצמנו ולא להלבין פני חברנו ברבים. ודו"ק. והמאירי בברכות מג' ע"ב כתב שמ"ש נח לאדם וכו' אין זה חובה ע"ש.

קמ. והמכנה שם לחברו... בשגם הוא מלבין פניו. מבואר דהמכנה שם לחברו שאמרו עליו אין לו חלק לעוה"ב היינו אם מתבייש בכינוי זה, וא"כ זה מדין המלבין פני חברו וכו', וקרו לדין זה שם בפני עצמו, משום שלא רבים יחכמו לשים לב שהוא מלבין פניו בזה ויאמר המכנה בלבו, הלא הרבה מכנים אותו כך ולא ידע שהרי הוא מתבייש בזה, וכן מבואר ברברי הרמב"ם ז"ל הלכות רעות פ"ו ה"ח, אחרי שהביא רין המלבין פני חברו, [המכלים את חברו] הוסיף "ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו" והיינו כינוי שם, ועיין בהלכות תשובה פ"ג הלכה י"ד שכתב שהמלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב אם הוא רגיל בזה והזכיר שם המכנה שם לחברו

ובלבד שתהא האשה יראת שמים ובעלת מדות טובות כדי שלא תפריע אותך ח"ו מעבודת הבורא ית'.

הפרטים א"א לבאר והדבר מסור לידך בעצמך.

אם אין לך אמצעים להסתדר בשום אופן, כמובן שא"א להתחתן אבל יש לשער שאיך שהוא כן יסתדר.

אם תחליט להשתדך תגיד לארוסתך שהשקפתך הוא ללמוד איזו שנים כשיהי' לך אפשרות לזה, ותבקש שהיא תסכים לזה לכל הפחות על 3 שנים וזה יתכן אם גם היא מסוגלת להרויח לפרנסה וה' ידריך אותך בדרך הישר ובעצה טובה ותכתב ותחתם בכוח"ט בסשצ"נ.

הדו"ש

יעקב ישראל קניבסקי

קסב

נתינת יד לאשה

בעהי"ת יום ה' פ' ויק"פ התשכ"א.
לכבוד היקר שיחי'.

בדבר נתינת יד לאשה, אין ספק כי הוא איסור גמור דכל קריבה לערוה אסורה, ולהרמב"ם ז"ל בספר המצוות מצוה ל"ת שנ"ג והסמ"ג הוא ל"ת מדאורייתא ולהרמב"ן ז"ל בהשגותיו הוא מדרבנן ועכ"פ אין בזה שום היתר ומי הוא זה שיאמר זכיתי למדרגת רב שמואל ב"ר יצחק או מדרגת עולא.

ואומרים בשם מרן החזו"א זצללה"ה שאמר שזהו בדין יהרג ואל יעבור ככל אביזריי' דעריות.

ואין נפק"מ בין נשואה לבלתי נשואה כיון שהבלתי נשואה נ"כ ערוה מחמת נדה, וגם בפנוי' וטהורה אכתי איכא איסורא

מונשמרתם מכל דבר רע שלא יהרהר כו' ומי יאמר זכיתי לבי שלא ינרום לו שום הרהור כלל.

ומה שכתבת דכי אשה מגישה מקודם איכא בזה משום מלבין ברבים אם לא יתן, ח"ו לומר כן דאפילו ודאי תתבייש ברבים אין בזה שום צד היתר במה שהאחד יתבייש מחמת מניעת עבירה ואמרו חז"ל המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ורב אדא ב"א קרע כדבלתא בשוקא שהי' שוה ד' מאות זוז מאשה אחת בפ' ג' דברכות.

במקרה שיהי' נמצא במצב בלתי נעים ע"י מניעת יד יכול לומר לאשה שמסתמא אינה יודעת שיש בזה איסור אבל אסור הוא ע"פ תורה"ק.

והנני דו"ש ומברכו בכל טוב ברו"נ

יעקב ישראל קניבסקי

קסג

בענין הנ"ל

בעה"י אור ליום ה' ויחי התשכ"ב.
קיבלתי מכתבו ואע"פ שמהראוי שלא להשיב, נתיישבתי להשיב הפעם בשביל לאפרושי מאיסורא.

על מה שכתבתי דנתינת יד לערוה הוא מדאורייתא כמש"כ הרמב"ם ז"ל בספר המצות שנ"ג העתיק הכותב לשון הרמב"ם ז"ל פכ"א מאי"ב ה"ו, דהמחבק אחת מהעריות שאין לבו נוקפו עליהן כו' דמשמע שהוא מדרבנן וכתב הכותב דה"נ כשנותן בשביל הנימוס.

וזה שקר גמור, כי לא ימלט שאיש צעיר ינע באשה ולא ינרום לו שום חימום ר"ל או איזו הרגשת הנאה מעריות ר"ל ובזכרוני שכבר רמזתי במכתבי הראשון דאין לנו ההיא דעולא בסוף קידושין בזמנינו.

על מה שכתבתי דלא שייך כלל וכלל מלבין פני האשה במה שהיא מתביישת על מניעת נתינת היד שהיא עבירה, פטפט הכותב דברים שאסור לשומען וכתב דיש כאן גדול כבוד הבריות שדוחה אפילו בקום ועשה לאיסור דרבנן כהחיא דאו"ח סי' י"ג במצא בשבת בכרמלית שנפסקה ציציתו.

ואסור לומר דברים הללו דהתם וכל הני דברכות י"ט היינו שאינו רוצה כלל גוף העבירה דמה שרוצה שלא להיות ערום [שזה הכבוד הבריות שם] אינו עבירה כלל, רק שעכשיו אינו מוצא בגד אחר אלא כלאים או חסר ציצית, ובזה התירו משום כבוד הבריות איסור דרבנן.

אבל מי שרוצה ומתאוה לעשות גוף העבירה משום דבלא זה חשיב אצלו בזיון כשנמנעים מהעבירה, בזה אדרבא מצוה גדולה לביישו ככל האפשר כדי להפרישו מאיסורא ובי"ד מנדין את המזלזל ביו"ט שני [שקל משאר איסורי דרבנן] אפילו שזה חושב שהוא מצוה כגון שקברו מת ביו"ט שני כמבואר בפסחים דף נ"ב ובסנהדרין דף כ"ו וכן כל המזלזל באיזו דבר האסור מדרבנן משמתינן ליה ומבזין אותו בזיון נורא שאין עומדין בד' אמותיו ואין אוכלין עמו ואין מצרפין אותו למנין לכל דבר שבקדושה והמנהג לגרשו מבית המדרש ובי"ד יכולין להחמיר עליו שלא לקוברו והכלבים יאכלוהו ושלא למול את בניו כמבואר כ"ז ביו"ד סי' של"ד.

ואין חוששין כלל וכלל על כבוד אותו אדם שעובר על דרבנן, וזה אפילו אם עובר פ"א וכש"כ וק"ו מי שפורק ר"ל עול תורה לעבור תמיד בהפקרות על איזו איסור דרבנן שעפ"י ד"ת אילו היה יד בי"ד תקיפה היו צריכין להזהירו בכל מיני אזהרות ואם אינו מועיל היו צריכים לרדפו עד חרמה להעמיד דין תורה תורתינו הקדושה על תילה.

אלא שבעוה"ד אין ידינו תקיפה ואנחנו בגלות אצל הפורקי עול מכל המינים והחלוואי שהם לא יפריעו לנו לשמוד תורתינו הקדושה, ומשום זה נמנעים מלהוכיח ומעלימים עין מכל הנעשה ועי"ש בסוס"י של"ד.

ועכ"פ בנידון זה שהבחור יכול בוודאי למנוע את עצמו ואת האשה מעבירה [ע"י אי נתינת ידן] הלא במה שנונע למעשה עבירה זו ידו תקיפה שיכול למנוע והאיך יעלה על הדעת שיחוש על כבודה של ארורה זו הרוצה דוקא לעשות העבירה והלא במצב זה שבידו למונעה בלי חששות של סכ"נ, היה צריך לביישה בכל מיני ביושים להפרישה מאיסור וכ"ש שהוא עצמו לא יעשה איסור ר"ל מחמת חשש של כבודו או כבודה ששניהן ראויים לקלון ולבזיון במה שעניני תורתינו הקדושה מזולזל אצלם ר"ל ועל כבוד הבורא ב"ה שמתמעט ע"י הללו הנוהגים בהפקר ובבזוי, למצוותיו יתברך לא חסין, ורק על כבודה של אותה ארורה מופקרת חוששין, ה' ישמרנו.

נא להחזיר לי מכתב זה או העתקה ממנו.

הדו"ש ומברכו שיחזיק ביראת ה' כל היום ולא יפנה להבלי שוא
יעקב ישראל קניבסקי

קסד

לא' שמקרוב זכה ללמד בישיבה בדבר שאילת שלום לאשה, ועוד איזה הנהגות

בעה"י יום ח' וישב התשכ"ד.
להב' היקר שיחי'.

מכתבך קבלתי ואכן אין לי כח להשיב על מכתבים וכש"כ לת"ח הנמצאים בעיר שיכולים לבא ואולם ראיתי חובה להשיב לך עכ"פ הפעם, מכיון שאני מכיר שמך עוד מאישתקד וכנראה שהי' לך הרבה נסיונות עד שזכית ללמוד בישיבה על טהרת הקודש.

בדבר שאילת שלו' לאשה ובדבר הסתכלות בהבטה בעלמא לראות עם מי הוא מדבר וכיו"ב, כשאינו גורם כלל שום נירוי והרהור יש צדדים להקל ע"פ המבואר בהרמ"א ז"ל אה"ע סי' ה' ושם בפתחי תשובה סק"ג בשם הריטב"א ז"ל ועפ"ז הרבה מקילים בכיו"ב.

ת"א - הרה"ג י. זדיק יראה' שליט"א

ודעתי על פי שכלי, באופן מה שחברי טען נגדי אראה במחשבתי אם כנים דבריו אחזור בי ואם לא נראים לי דבריו אני עומד על דעתי, ומה לי בכך אם יודה לי או לא, כי אין כוונתי לנטות דעתו לדעתי, וכן יהיה דעת חברי שכנגדי להעמיד סברתו לעצמו, ואחר הריכוח הזה אחרי רבים להטות. אבל אותם הרוצים דוקא שחברו יודה לו, וכוונתו להטות דעת חברו לדעתו, אותם שוגים מדרך האמת ונוטים אל הניצוח ויצא משפט מעוקל. וגם בתפלת ר' נחוניא בן הקנה שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי לא מיירי ולא נתיירא מהמתכברים בקלונו ח"ו, כי לא נמצאו כאלו בתבורת חז"ל, ועוד מ"ט לא חש על כשלון ההלכה עצמה ורק על שישמחו בו חביריו. אבל גלע"ד עפ"י דאיתא פרק יש נוחלין [בב"ב דף קל"ג ע"ב] אמר ליה רבא אני ה' בעתה אחישנה, ופירש רשב"ם ח"ל: איכסף רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דן דין שקר וכו', קרא עליו רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה, בעת שהצדיקים צריכים לישועה הקב"ה ממציאה להם, אף אתה אני יודע בך שמעולם לא באתה תקלה על ידך בדין, שהרי עכשיו זמני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת, עכ"ל. הרי שרב עיליש כמעט נכשל, והקב"ה הזמין לו רבא, והיה שמחה לרבא שזכה להציל רב עיליש, ויותר טוב היה לרב עיליש אילו זיכהו הקב"ה שיעמוד על האמת מעצמו ולא יצטרך להזמנת רבא להצילו ושישמח רבא במצותו. חו היתה תפלת ר' נחוניא בן הקנה שלא אכשל בדבר הלכה ואצטרך שליח להחזירני, וישמחו בי חברי שזכה להצילני, אלא אתה ה' תזכיני שאעמוד בעצמי על האמת, וכן כל חברי לא נצטרך זה לזה, כן נראה לפע"ד, אבל חלילה וחלילה שישמחו איש בתקלת חברו, עכ"ל החתם סופר.

סכום

א. מותר לאשה לצאת לרה"ר בפאה נכרית, והוא שלא יהיה שער הפאה פרוע.

ב. בתולות מותרות לצאת בגילוי ראש, והוא שיהיה שערם מסודר כעין קליעה, ובשער פרוע יש בזה איסור דרבנן.

ג. אלמנה וגרושה או בעולה צריכות לכסות ראשן, אמנם איסורן הוא רק איסור דרבנן.

ד. (לאו"ח סי' ע"ה) מותר לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית ואפי' שהלובשת אינה אשתו.

ה. אם רגילה אשתו ללכת בבית בלא כיסוי ראש, מותר לבעלה לקרות ק"ש כנגד שערה.

ו. נשים פרוצות שבעוונותינו הרבים אינן מכסות ראשן כלל, יש להתיר לקרוא ק"ש כנגד שערן.

יצחק

סימן ד'

תשובות קצרות - בעניני צניעות

המתארח במקום שהנשים שרות

שאלת: איך להתנהג אם אתה מתארח אצל איזה משפחות שהם ונשיהם ובנותיהם הגדולות שרים לכבוד שבת.

תשובה: הפעם הזאת הקשית לשאול ואיני יודע צד היתר בדבר, ואני תמיה על המקילים, ואיך זה יתכן שמשפחות כאלה המטיפים תורה ומוסר יומם ולילה יקלו בדבר הזה. וגם על פנויה אין היתר ובפרט בזמן הזה שכולן נדות, וגם אם היא בגיל צעיר מאד שעדיין לא ראתה דם נדה אסור. ואם זה היה רק במשפחה עצמה ואין אורחים החרשתי וכך מסופר על החתם סופר.

לנשק בת מאומצת קטנה

שאלת: אם מותר לנשק ולחבק בנות קטנות המאומצות, (וה"ה לאשה לבנים קטנים).

תשובה: לענ"ד דינם כנכריות ואסור, ואיני רואה צד היתר בדבר. ואף ששמעתי מי שהתיר אבל מי יתן וישמיענו טעמו.

בענין ההפרדה בין גברים לנשים

שאלת: שלפעמים מארגנים שיעור כדי להחזיר בתשובה בבתים פרטיים ויושבים אנשים ונשים, האם מותר. עוד שאלת: ממה שאתם נוהגים אח"כ להתפלל שם ערבית, האם יש בעיה בזה שהנשים נשארות בשעת התפילה בחדר, וכן מה שאינן מכסות ראשן.

תשובה: מותר להם לשבת בחדר אחד כל זמן שאינם יושבים בערבוביא אלא זה בצד וזה בצד.

וכן מותר להתפלל בחדר שנמצאים שם נשים בצד אחד והגברים בצד אחר ומתפללים לכיוון אחר, כיון שאין זה מקום קבוע לתפילה, ואין צורך במחיצה, וכך נוהגים בדרך כלל בחתונות וכדומה.

עוד שאלת: בית כנסת בלא מחיצה לגברים ולנשים, האם מותר להתפלל בו.

תשובה: אין להתפלל במקום כזה, אף אם הנשים לא נמצאות שם.

ת"ר - הרה"ג מ' יצחק זקאדי שליט"א

ה' ישמרנו. וגם באופן שיגרום מחלוקת גדולה בקהילה או במשפחה, אין שום היתר לנסוע.

ב) שאלתם אם ישראלים שגרים בארה"ב בקביעות מה דינם ביו"ט שני של גליות.

תשובה: הדין פשוט שעליהם לנהוג כל הדינים כבני חוץ לארץ בלי הבדל שעת הרחק או לאו, והכל אסור ביו"ט שני כמו ביו"ט ראשון, חוץ ממה שנתבאר בשו"ע שהקלו בדפואה לחולה ביו"ט שני כשאינו עושה מלאכה לרפואתו, וכן בדיני המת בר מינן יש שינויים בדין. אבל ודאי שכל מקרה לגופו וצריך לשאול לרב מומחה הבקי בהלכות לירע מה מותר לעשות לחולה או למת בד מינן ומה אסור.

ג) שאלתם אם מותר לרקוד בריקודים מעורבים, ובפרט עם בני משפחה במקרה שאם לא ירקדו זה יגרום למחלוקת משפחתית.

תשובה: דעו לכם אברכים יקרים, כי ריקודי תערובת הם בגדר איסורי עריות, ואם איש או אשה ירקדו עם אדם האסור להם כגון אשת איש שרקדה עם אדם אחר, הרי שניהם עוברים על איסור דאורייתא, והוא איסור חמור מאד שיש עליהם חיוב ליהרג ולא לעבוד. וגם אם האשה תרקוד עם בעלה, הרי זו פריצות גדולה ואיסור גמור הוא. והשומע ישמע והחדל יחדל ואני את נפשי הצלתי. ומצוה על כל אחד להוכיח על זה ולבער הנגע הרע הזה מישראל. וכל מי שיושב באולם שיש שם ריקודים מעורבים, לא רק שעושה איסור גמור כשמסתכל עליהם אלא אף הישיבה באולם אסורה.

ד) וכן להתרחץ בים מעורב או בבריכה מעורבת הדין פשוט שיש בזה איסור דאורייתא, ואין שום היתר להתרחץ במקום כזה כלל.

ה) וכן בנוגע ללחיצת יד לנשים – כמו שנהוג במדינות אלה כשנפגשים במסיבות או לצורך משא ומתן בעסקים, ליהוי ידוע לכם שהוא איסור גמור, וחוץ מהאיסור עצמו, עוד הוא גורם לאיסורים גדולים יותר, ותחילת איסורי עריות מתחיל מלחיצת ידים ואין צורך לבאר. וכבר שאלתי אני בעצמי לגדול הדור שלפנינו מחבר ספר החזון איש זצ"ל, ואמר לי בפירוש שיהרג ואל יעבור בלחיצת יד לנשים, ואין הבדל בין אם היא אשת איש או פנויה שהכל אסור. ומה שאומרים האנשים שהאשה תיפגע וכדומה מטענות כאלה אשר אין בהם ממש ולא טעם ולא ריח, חס ושלום להתיר איסור תורה ועריות בטענות כאלה, ויהרג ואל יעבור. וכן לחיצת יד לרודות ולגיסות גם כן אסור, והוא פשוט.

ו) לארגן מסיבות עם ריקודים מעורבים או ח"ו עם אשה זמרת או רקדנים לצורך מגבית או תועלת אחרת של הקהילה, הוא איסור גמור, ואני תמיה עליכם כמו שכתבתי כבר בתחילת דברי שאתם שואלים דברים כל כך פשוטים, שכל אדם כשר יודע שדבדים כאלה אסורים באיסור גמור.

ז) גם במסעדה שיש להם תעודת כשדות חלק למהדרין צדיך להזהר מאד היום, כי יש עוד איסור חמור אחר שאין בני אדם שמים על לב אם מחמת חסרון ידיעה או משום שאינם רגילים בזה וקשה להם לפרוש, והוא כי הדבר ידוע שיש כמה מאכלים שמצוי בהם תולעים, ועל תולע אחד שאוכלים עוברים חמשה לאוין ועל כל לאו ראוי לקבל מלקות ארבעים, ואיני חושב שיספיק כל יום ערב יום כיפור לקבל כל המלקיות על כל התולעים שאכל. והוץ מזה המלקות בערב יום כיפור אינן אלא כזכר בעלמא, והעיקר הוא התשובה שלא יוסיפו לחטוא במאכלות אסורות. וכן בהרבה מסיבות בחתונה ברית מילה ובר מצוה מגישים כל מיני מאכלים, ואין איש שם על לב כי עוברים על איסורי תורה בגלל התולעים המצויים במאכלים, כגון חסה כרוב ברקולי פרסלי ספינש, ועוד כמה דברים שצריך לשאול לרב מומחה וירא שמים ובקי בענינים אלו.

ח) ועל כיסוי ראש לאשה נשואה, ודאי זה חובה מעיקר הדין והוא מן התורה, ואע"פ שהנשים במדינות אלה אינם מכסים ראשן אין זה משנה הדין, והאיסור במקומו עומד.

ומה שביקשתם לפרט לכם דיני מלבושי אשה לפי ההלכה, הנה הדין פשוט שהאשה צריכה לכסות גופה בחזה עד הצואר וכן בכתפים או בגב ולא כמו שנוהגות להשאיר חצי הגוף ערום ה' ישמור. וכן בזרוע צריך לכסות עד המרפק, והשמלה צריכה לכסות לפחות את הברכים, והשוק צריך להיות מכוסה עם גרבים, ואף שהם גרבי ניילון מותר כל זמן שאינם שקופים לגמרי כזכוכית. ואלה שלא נזהרים במלבושיהן ומתלבשים בשמלות כאלה – מלובשים בלתי צניעות ומשאירים חלק מהגוף הצריך כיסוי חשוף ומגולה לעין כל, ומכשילות האנשים בהרהורים, עתידות לתת את הדין, וה' הטוב יכפר בעד וישיב אותן בתשובה שלימה ויטו שכם אחד לעובדו בלבב שלם.

סימן ט"ו

ביאור מעשה רבינא ורב אשי

שו"ע חו"מ סי' ע' סעיף א'.

כתב המחבר וז"ל: אסור להלוות בלא ערים ואפילו לתלמיד חכם אא"כ הלוהו על המשכון והמלוה בשטר משובח יותר. וכל המלוה בלא ערים עובר משום לפני עור לא תתן מכשול וגורם קללה לעצמו, עכ"ל.